

Ugo D'UGO

LÈ TRASCURZIÈ DÈ ZÈ MARIA LARUSCIULELLA
e
LÈ CUNTÈ DÈ TATONÈ

popolana seria che la lenga longa e ru nase cchiù luonghe
“annanto al qualo” nen passe na mosca
(**satire e racconti**)

Disegno di Piero Romagnoli: Viasù...

In parte già pubblicati nel 1985 per i tipi Grafedit

PREMESSA

Mi corre l'obbligo di dire due parole al fine di dare un valido aiuto a chi dovesse accingersi a leggere questo mio lavoro dialettale.

Premetto che scrivo il dialetto fin da bambino, come dimostra qualche poesiola datata 1949, che ho lasciato in *U Lucignëlle* 2012, per testimoniare alcuni valori che hanno fatto l'educazione della mia generazione (rispetto per i poveri, per gli anziani, per le donne, per la religione, per lo Stato, per la natura) tanto per indicarne alcuni.

Io sono un tecnico e non un insegnante, ma nonostante ciò, ho capito, fin da piccolo, che scrivere il dialetto significava riprodurre i suoni verbali sulla carta. Cresciuto, miei unici maestri sono stati Francesco D'Ovidio, Giuseppe Altobello, Nicolino Fiorella, che fu direttore del giornale dialettale "U Mazzamaurielle". E pare che abbia appreso bene la loro lezione.

E devo dire pure che molto mi ha dato anche Turillo Tucci.

Da poco tempo sono apparse alcune grammatiche, tra le quali anche una sul dialetto di Campobasso, che ho apprezzato, pur non condividendo alcune considerazioni ivi contenute: a) l'origine del dialetto, che l'autore fa derivare dall'italiano, mentre per me il dialetto è una lingua romanza; b) l'uso della "j greco"; c) l'articolo indeterminativo e, se posso aggiungere un quarto punto, l'aver trascurato di considerare che in alcune circostanze le parole cambiano desinenza, adattandosi alla parola che segue, come per conservare una certa declinazione originaria, che deriva loro dal tardo latino. Per questi argomenti ho polemizzato apertamente con costui.. Però, poiché ne ho l'occasione, devo precisare che, secondo me, il dialetto campobassano e, per esteso, quello di molti paesi della Provincia, ha i seguenti articoli indeterminativi: *nu* e *na* e non un, uno, una; poi ha i numeri *une*, *ddù* e *tré*... e non (*une* e **rrù**, che non ho mai sentito pronunciare da alcuno, e *tré*; però è vero che ha *ddurece* o *rurece*, *vintirù* e non **vintirrù** e **trentarrù**, come si potrebbe intendere in quel testo), e via.

Bisogna tener presente che *nu* e *na* derivano dal latino *unus*, *una*, (*unum*) , che hanno perso dapprima la *s* finale e, successivamente, la iniziale *u*; infatti noi diciamo *nu ciucce*, *nu cavalle*, *na crape*, per indicare un asino, un cavallo, una capra. Quindi non occorre la paresi (') prima della enne come usa fare la maggioranza di coloro che scrivono il dialetto, poiché, come ho detto prima, la *u* iniziale l'ha persa già dal latino, da cui trae origine.

Se dico, ad esempio un uomo, in dialetto dirò *nu ome* e quindi *n'óme*, dove *nu* è articolo indeterminativo e quindi, poiché *óme* inizia con vocale, si elide la *u* e si mette l'apostrofo.

Altro motivo di divergenza, dicevo, è l'uso della *J* con funzione di semiconsonante. A dire il vero l'autore mi rimproverava “tu usi la *gei*”, già da questa affermazione si notava che lui non aveva considerato la “*j* lunga”, che ha ben altro suono rispetto alla *gei* inglese, che ha il suono della nostra lettera *g*, un po' più dolce come Jocher pronuncia *giochèr*, Jolly pronuncia *giolli*, e gli facevo notare che la “*j* lunga”, intanto è **usata nel dialetto perché esso è una lingua romanza**, vale a dire derivata direttamente dal latino e quindi non dall'italiano, come qualcuno ha sostenuto pubblicamente. Per quanto riguarda la “*j greco*” come dicono alcuni o “**lunga**”, come si chiama nel nostro alfabeto nazionale, rimando il lettore a consultare il vocabolario della lingua italiana **Palazzi**, che riporta, dopo la lettera **I**, la lettera **J**, con alcune sufficienti spiegazioni che vanno a vantaggio della mia tesi.

Per quanto riguarda l'uso della *j lunga*, faccio qualche altra considerazione:

il pronome personale **io** nel nostro dialetto è *ije*; se scrivo *i* soltanto, dico “*ì*” (pronuncia secca!); se scrivo “*ië*” dovrei leggere “*i(e)* emettendo un suono unico, smorzato, essendo la (e) finale atona, come dicono nel basso Molise (senti Termoli, S. Martino in P., Larino); per dire io in campobassano noi diciamo *ijë*, cioè emettiamo due suoni distinti: prima la “*i*” poi la “*jë*”, dove la seconda (j) è in funzione di semiconsonante (o semivocale, come più vi pare).

Per esempio noi diciamo in lingua italiana “malattia”, emettendo i seguenti suoni: ma- la- ttia, ponendo l'accento un po' più lungo sulla *i* e uniamo direttamente il suono della *a*, e non pronunciam la sillaba *ja*; in dialetto noi diciamo “malatija”, se fate attenzione noi pronunciamo due volte il suono *i*, cioè emettiamo i seguenti suoni: *ma-la ti-ja*, pronunciando prima *ti* e poi la sillaba *ja* (formata dalla semiconsonante *J* e dalla vocale *a*; chiaro?

Ciò premesso e mi scuso ancora per la polemica, devo precisare che:

la *e* congiunzione, quantunque non vi abbia posto accento alcuno, si legge come la *e* congiunzione dell'Italiano, per non far confondere, come facilmente potrebbe accadere, con la *è* voce del verbo essere;

la *ë* nel mezzo ed in fine parola è atona, senza suono e dicasi lo stesso laddove avrei potuto indicarla con quest'altro simbolo “*ǣ*”;

la *é* ovunque posta si legge e con accento acuto, come mela, pera, cera;

la *è* con accento aperto, si legge come la “*è* del verbo essere”, o di edera, di “c'era una volta...”;

la *o*, si legge o con accento aperto, dolce, quantunque abbia indicato talvolta la *ò* accentata in alcune parole; ciò l'ho fatto solo per quelle parole che in altri dialetti, specie del nord, si usano pronunciare con suono grave;

la *ó* con accento grave, si pronuncia tutte le volte che la parola richiede un suono più acuto, come ad es. póllo, sole, giovane;

la *š* seguita dalla *t*, come *sto*, si legge *scë*, quindi dovendo leggere *sto*, pronunciamo questi suoni: *scë* e *to*, ritengo scorretto scrivere come fanno alcuni “*scto*”, poiché per leggere “*sce*” occorre la *e* atona.

Kë uso la kappia solo per indicare la preposizione **con**, che regge il complemento di compagnia o quello di mezzo, per distinguerlo dalla **chë** congiunzione o pronome relativo.

Queste precisazioni ritengo che siano bastevoli per poter leggere correttamente il nostro dialetto anche dagli appassionati dialettali di altre regioni.

Qualcuno sostiene di scrivere normalmente senza accentazioni perchè la scrittura è una cosa e la fonetica è altra; ma io ritengo che l’accentazione aiuta molto chi voglia leggere bene il dialetto, poiché anche nell’ambito dello stesso territorio, alcune parole variano solo per il suono di una vocale. Comunque, poi, ho notato che taluni maestri che sostengono quella tesi, nei loro scritti, si contraddicono e usano regolarmente le accentazioni e, spesso, anche in maniera errata.

Le satire che seguono sono state scritte tra la fine degli anni ’70 e la fine degli anni ’80 del secolo scorso e rappresentano una valida testimonianza del modo di vivere e di essere dei campobassani e non solo, visto che i problemi che mette in evidenza l’autore sono comuni a tutti i paesi, problemi che per molti versi a distanza di oltre trent’anni ancora persistono sul territorio (Basti pensare che i maneggi che avvenivano nella Sanità, l’autore li metteva bene in evidenza un decennio prima che si scoprisse lo scandalo di cui fu messo sotto accusa il Dr. Poggiolini). Infatti le satire furono già pubblicate nel 1985 insieme a *Nustalgija de la Fota*.

Devo precisare pure che molti vocaboli risultano deturpati a proposito per dare maggiore effetto ai contenuti del discorso e per farne dell’ironia.

Per quanto riguarda i racconti essi sono stati scritti ugualmente in un ampio spazio di tempo, memore di contenuti e modo di esprimere dei *cuntarielli* che ci raccontava mamma per non farci bisticciare, costretti in casa dal lungo e freddo inverno campobassano, che una volta, forse anche per mancanza di mezzi e di strutture, sembrava essere molto meno sopportabile.

L’AUTORE

LÈ SICCHIÈ DÈ LA MUNNEZZA

zia Maria

- Mannaggia u sanghè dè la vicia cotta, 'štè quattè fètiéntè 'ncopp'a u cumunè nn'avèanè chë fa, nn' abbaštavënë lè palè dè la lucia, lè cascèttè dè la vèrdura, lè motocèclèttè, lè vèspè, l'apè e lè ranocchiè e lè ciuèttè dè lè moglièrè lorè, mannaggia a chi l'è....; ma tè fannè proipèta aštumà 'ssè fètèntunè, mo ci hannè missè purè lè sicchiè dè la munnezza 'ncopp'a lè marciappièrè. A vištè ca so' larghè, parènè fèttuccè 'é mutandè. Già pè cè cammènà tiè ra fa l'equilibrištè, pècchè sè 'n zia ma' 'ntè šta attiéntè, va funì dè mussè 'n tèrra pè troppè chë so' štrittè.

Giannina

-Pècchè chë t'è succièssè ca šta 'nguiatata appèna matina?

zia Maria

-Cè l'haiè kè 'ssè fètiéntè chë hannè fattè méttè lè sicchiunè dè la munnézza 'ncopp'a lè marciappièrè.

Giannina

- E chillè cè l'hannè fattè méttè ca dicè c'hanna sparagnà.

zia Maria

-E sì, perciò hannè auméntatè la tassa dè la munnézza, mo mè spiéchè, mè haiè capitè, haiè capitè...So' jutè a 'ccattà ddù bèttunè a la mèrciarija pèssott'a lè Cappuccinè ca l'haia méttè' a chélla vèštarèlla chë rëvutaiè a nèpotèma iérèsséra. Sa chéssè so' figliolè, vuonnè j' kè la moda e po'cumm'hanna fa lè povèrè patrè kè nu štèpèndiuccè, allorè unè z'ha da 'rrangià: la rrobba vècchia la rëggirè, lè cagnè modèllè, magarè ci attacchè na pèzza 'nnanzè e nu corè 'n culè, ciallonghè u spacchè chë fa vèrè mègliè lè cossè, sa cumm'è, mò z'ausè.

A lè tiempè mi', cummara Giuanni', lè vèštè z'ausavënë fin'a ncopp'a lè calëcagnè e sulè lè mogliérè dè lè signurè, cummè fussè la cuntéssa Mascillè, 'nsomma chéllè chë jiënë kè l'ogna pëttatè, zè putivënë përméttè a massëmè dè purtà na rósa miéz'a la scullatura dè lè ménnè, ma chë appéna appéna z'éva véré. Ma nu' sciè pazzè; t'jva përméttè ca sa 'ddò tè facév'arruà la bonalma dè tatè.

Giuannina

-Zia Marì, ma pëcché štivè nguiatata?

zia Maria

-A scinë, ciarraggionè, ménu malè ca quannè véré a té mè passè la zélla. Scinë, tè štévé dicènnè ch'éva juta a la mèrciarija a 'ccattà lè bèttunè. Ev'arruatè quascè vicinè a ru néozie dè Buccè, ca pè passà mè so' avut'azzèccà dè cchiù vèrzè u murè e mè so' scarciatè la vèsta mbaccè a u sicchiè dè la munnézza. Mannaggia a chi lè sona lè campanè a lórè chë cè l'hannè fattè méttè!

Giuannina -

Cè lè mèttéssè a lórè rént'r'au sicchiè, zia Marì, a 'ssè quattè capallértè.

zia Maria

-A capammontè mënivè n'umacchiònè, n'autu cuzzalè pur'issè ca nèn canoscè la docazona.

Giuannina

-Quannè javamè uagliunè nu', la signora maéštra pè prima cosa cè 'nzignavè ch'avama rëspëttà a lè cchiù gruossè e a lè masculillè lè ricévè" *quando passato doveto cedere il passe a le signore como puro quando saglito su l'atobusso doveto daro il poste a le perzone anziane e massimamento a le signoro*". Mò chi tè lu rà lu

postè zia Marì, avissè vogliè dè schiattà ncuorpè ca nèn zè smuóvènè e nèn pajènè manchè u biglièttè. Chi tè la nségna cchiù la docazona. Massëmè tè fannè passà ‘nnantè ca t’hanna štruscià pè ‘rrètè,’ssè sbrëugnatè malèdittè; ru ha vištè u film aièrësséra a la televiscionà?

zia Maria

-Jamè ricènnè u fattè: ‘ncoppa mënivè u cuzzalè ca sè nèn mè stéva attiéntè mè sbalanzavè rént’u sicchiè, a dèštra ténévè u sicchiè dè la munnézza, a siništra d’u cuzzalè cè stéva na machëna ‘ncopp’au marciappiérè e tratatacchè z’è sgarrata la vèšta.

Giuannina

-Maronna mè’, zia Marì, po’ cummè scié fattè a rëmèni ‘nsi qua ngoppè kè la vèšta sgarrata?

zia Maria

-Eh, cummè so fattè? Ménu malè ca là vicinè cè šta chélla bona fémmëna ‘é Farazzanè chë té la cantina,’ccuscì so’ éntрата là,mè ha ratè aghè, filè e rëtalè e sennò avèa fa fa vèré pur’i’ la cossa a la vicchiaia cummè a lè ballérinë d’u tiatrè.

Giuannina

-Maronna mè, chë scì bënëréttà, chë ciaèsse’ cummënèntè! Ma la ‘uardia ca zè méttè pè la vijè d’u cëmèterè nnè la višta la machëna?

zia Maria

-Sì, chiss’autè fatiaturè, cummara mè’,fannè lèvà lè machënè: Aspiéttè ca mò vé... Sè lorè so’ lè primè a pusarcëla. Fra pochè na povëra fémmëna appierata o nu povërè

criaturë z'ha da méttë lë scéllë cumm'a l'angiulillë e quannë trovë nu pisciaturë 'é chissë 'nnantëpiéttë ha ra aprì lë scénnë e ci ha ra zumpà 'ncoppë.

Giannina -

E scì, è vérë tra pochë l'uommënë nnë nascënë cchiù lë fannë artificialë, hannë fattë già lë machënë chë parlënë, chë tè fannë lë zruizië...Mò quannë fosë? Aiéré, 'ncopp'a ru giurnalë 'n cë štëa scrittë ca së nu mascurë zë vo' figlià ru po' fa pur'issë nu ninnë!Gésù,Giusèppe, Sant'Anne e Maria ch'avéma sèntì oggë!

zia Maria

-Cummà ru munnë è sciutë pazzë! Mò tra pochë së 'ulémë cammëna spenziëratë c'éma méttë u motorinë 'nculë, *como a l'alicottera*. Ha capitë tu? E chëssa è.

Giannina

-Scinë ciarraggionë zia Marì, i' già ru tènghë 'pprenutatë nu pazziariéllë 'é chissë.Ma tu nnë lë sa ch'è succiëssë l'ata séra pë 'ngopp'a Via XXIV Maggë?

zia Maria

-Nonë, ch'è succiëssë, 'n saccë niéntë.

Giannina

-Addusëra.Na povëra fémmëna ch'éva scégnë a Campuaššë pë lë fattë suo', cammënava affianchë affianchë a lë ciardëniéllë chë hannë fattë pë là, ha vištë tu?.. datësë ca quillë zëchillë 'é marciappiérë éva 'ccupatë, quannë 'é bottë nn' sbuchë nu scazzusiéllë dë 'uaglionë, nu sazzuoppëlë, kë nu motorinë e 'n zë l'è 'ccuota sottë.

A la fina 'llu birbantë nnë jia truannë paglia pë ciéntë cavallë cundicënnë ca cë tènëa raggionë , ca 'nzë camina mmiéz'a la vija , ca së éssa 'ncë stëa là issë nn'

carivè. A 'lla povëra fémmëna, zia Marì, l'hannè purtata a u spëralè ca lè facèa malè la coccia, e va vèré stammatina, nèn vèré u manëfèštè ch'è morta la pùurèlla.

z. Maria

-Maronna mè', chi éva chéssa? Ma virè tu chë tè succérë. Lë mannassèrë a scatènà lë patrè a 'ssè 'uagliunè, vëri ssè sè po' issènè truannè lë motorinè e tuttè lë saéttè chë nn' lë schiarichënë.

Giuannina

-Eh zia Marì, ma nu povèrë patrè, na povëra mamma, chë hara fa kè 'ssè 'uagliunè. E sè chissè mò, ogni minima còsa tè mënaccënë ca zè nè vannè ra la casa!

z. Maria

-E sì chéssa avama fa nu'. Lë taccaratè tè lë facévnè arruà finè a rént'all'ossëra. Tè cutëravënë, pè' la Maiella!

Giuannina

-E chéss'autè purcëlluccè dè lë fémmënë, zia Marì, andò lë mittè a 'ssè pupattèllè? Nn' lë virè ca so' tuttè lorè pè 'ncopp'a 'ssè pisciaturè? E po' lë virè kè ciértè sigariè mmocchè. Chë sciatè maldéttè, jatè a fa la cauzétta, u rëcamè!

zia Maria

-Comunquë cummà turnannè a u marciappiérë la colpa 'é chi è? E' sèmpè d'u Cumunè ca chë tuttè quillè larghè ca tènèa pè XXIV Maggè 'nci ha fattè nu marciappiérë décentè e addo' cè šta 'llu pucariéllè cè fa purè apparchiggia a chillè dè la réggiona.

Giuannina

-Vi e ché bèll'èsèmpië chë rannë chissë!

zia Maria

-E lë 'uardië po' a chi vannë a fa lë contrabbënziunë, a chi lë vannë a fa? Sulë a cacché povërë crištë ca zë fërmë nu mumëntë andò nnë rà fastirië a nisciunë. Mè cummà, cë vëremë roppë, àssëmë attaccà 'ssë bëttunë ca chëlla nënnëlla zë l'ha méttë' 'štaséra la vëštarëlla.

Giuannina

-Eh mò, té' tanta vëštë rént'r'a la cascia aspèttë proipëta chëssa nëpotëta.

z. Maria

-Scinë, ma sa chëlla vo fa vëré 'ssu nuovë modèllë pëcché hanna fa na fëšticciola tra cumpagnë.

Giuannina

-Më meraviglië ca nën l'hannë fattë a la scola 'ssa fëšta. Mò hannë pigliatë s'abbëtudënë dë fa cumpléannë e onomastchë: Pënzassërë a farlë šturià, ca nën puortënë ma' lezzionë a la casa.

z. Maria

-Cià' cummà, cë vëremë roppë. Sa, roppë magnatë viéttë a piglià na tazzulella 'é café. Fa mënì purë a cumpà Pasqualë ca cë facémë ddu' rësatë.

Giuannina

-Cia' zia Marì, arrëvërércë.

z. Maria

-Arrëvërcë.

1980

LA SCÓLA SÉRALÈ

(La scuola serale)

Giovannina e Pasquale.

- *C'è perméssè? Potémo éntro?*

Zia Maria

- Avantè, avantè, facètè cuntè ca štètè a la casa voštra. Bongiorno cumpa' Pasqua'.

Pasquale

- Bongiorno cummà. T'è passata la ncazzatura?

Giuannina

- Bongiorno zia Marì.

Zia Maria

- Bongiorno cummà. Pasquà o 'bbuonè o 'fforza, chë vuo fa?

Giuannina

- Zia Marì, ha missè a fa u cafè, sennò mò l'appreparè i' la machènèta?

Zia Maria

- E nnè la virè ca šta già 'ncopp'a u furnèllè. Pigliè 'ssè chichèrè tu, štannè rént'a la crištalliéra, la crèrenza, 'llóchè lè vè. E tu cumpà nnè scié jutè a fatijà oggè?

Pasquale

- Cummà oggè è sabbètè e faccè méza jurnata. Po' ' šta séra cè šta la partita e purè sè zè fatijava 'ncè jia lu štéssè.

Giuannina

- A quissè l'ha ratè 'ncapè u pallonè. Ca po' vuléva vèré i' dumanè chë cè mèttévè a taula u pallonè, u tacchè, la curatella, lè ciappè e lè mézèsólè.

A lè campuascianè all'uttanta l'ha ratè 'ncapè u pallonè. A la duménèca mè lassè e zè nè va. Mò purè u sabbètè. Ma nèn mè fa parlà và...

Zia Maria

- E ména mò, purè cummè scié tu, chë vuo' fa, n'ómè purè z'ada dištràè nu pochè. Quissè z'accirè da la matina a la séra a sgubbà cardarèllè 'ngopp'a lè spallè e graziè ca quannè cè šta la partita zè ru pigliè u sfiziè. E po' cummà, ricémècè la vèrètà, chë cè šta a Campuascè, chë cè šta? 'Ncè šta proipèta niéntè e sè nèn fussè p'u pallonè, nu a la duménèca štissèmmè accisè e suttèrratè. Ha vistè a Bènevientè, 'ncè va cchiù nisciunè a u campè 'a quannè calattè da la sèriè Bbi. Cumpà Pasquali', zittè nn'u dicè a nisciunè,

‘Ntonië figliëmë m’ha fattë u rijalë, m’ha rialatë l’abbunamëntë p’u campë e cazzë ca ci haglia mënì pur’i’ da chéll’auta duménëca!

Pasquale

–Scinë, scinë, cë jamë aunitë . Chéssa cummà së fussë pë éssa, ‘nci avéssa šta niëntë: sulë u magnà , u vëstì, la fatija e u ciacianijà da la matina a la séra.

Chë scië maldétta! Baštë ca fa u mèrléttë, u riéštë ‘n zo’ cazzë suo’.

M’arréegnë sulë ‘è filë ‘é chëttonë ca m’u rëtróvë pëffinë ‘mmocchè.

Zia Maria

– Ména mò, nnë vulétë lètëcà mica quarréntë. Chiuttostë siéntë, siéntë cummà chéllë chë m’ha rittë ajërë Mélina, la figlia dë cummà Carméla, chélla chë abbëta a u Collë dëll’Urzë. Ricë ca mò hanna méttë la scola seralë, la mèria, e ca së zë signënë cchiù ‘é vintë përzunë cë capëta pur’éssa a ‘nzignà la pùurëlla, accusì zë guaragna na mullëchëlla la ‘uagliona. E m’ha rittë a mé së canoschë purë all’autë.

Giuannina

– E tu cummà chë l’ha rittë? Cë l’ha rittë ca ‘n tënëmé tiémpë manchë pë ‘uardarcë a la murèja?

Zia Maria

-E cummë ‘n cë l’hajë rittë . Ma éssa m’ha prijatë ; m’ha rittë ca nën fa niéntë së cacché vóta ‘n cë jamë. E accusì l’hajë ‘pprumissë ca cë faccë signà a tuttë l’amicë mié’.

Pasquale

– E pëcché nën sarija na cosa bona chéssa ? Ha vištë a Cuncëtta r’u Vussë, ha fattë la scola seralë e mò z’ha tuotë u puštariéllë a l’asilë.

Zia Maria

- Ha vištë mò, e chë lë fannë fa?

Pasquale

– Fa l’assištëntë a lë ‘uagliunë.

Giuannina

– E sì, aspëttavënë proipëta a éssa , kë tanta povërë figlië ‘é mamma c’hannë šturiatë e tiënnë lë rëplomë ‘é majëštrë corrënë u corzë da la matina a la séra, Cuncëtta massëmë pularrà u culë a lë criaturë

Pasquale

-nonë nonë, nonë, fa proipëta l’assištëntë. L’hajë višta i’ kë chišt’uocchië:tënëva ru càmcëcë turchinë e purtavë appicciatë pë mana na criatura. Jvënë a spassë vèrz’u mèrcatë.

Zia Maria

- Sinë pë vu’ è na cósà bóna la scóla, a mé ‘ramaië nën më sèrvë cchiù, i’ so’ vëcchia, përdò më cë voglië signà lu štessë. E po’ cummà, ricë ca u corzë dura ‘n tuttë ciéntë orë e sapémë o nën sapémë u rëplomë ci u rännë lu štéssë.

Giuannina

– E po’ parè na cosa bèlla chéssa, zia Marì ? Fannè buonè allora chillè ca fannè lè fèstè ‘é cumpléannè e onomaštèchë a la scola e piénzënë sulè a sbafarzè piézzè dè tortè e paštarèllè e a vèvèrzè aranciatè e chinottè. Primè però la scola jéva na cosa sèria, jéva scola avéramentè. Piénzè ca chélla uagliona ‘é nëpotëma, la figlia ‘é Cécchinè, Paolétta ...

zia Maria

–La seconda, hajè capitè...

Giuannina

- .. Eh, a chélla la bucciannè a sèttèmbre sulè p’u latinè ca cè tènèa quattè e quillè pùurièllè ‘é fratëmè jettè a parlà kè la profèssurèssa, kè chélla... cumme zè chiamavè... aiutëmè a rècurdà, Cardillè mè parè...

Zia Maria

- No, vèrdonè o culanzinzèrè!

Giuannina

– Cummà mò tè vuo’ piglià la pèzzècata? Cummè zè chiamavè zè chiamavè, chélla prèfussurèssa ricèttè a fratëmè “ *Signor Cacciapescio, la ‘ uagliona non ha migliorate , masseme a settembro valeva cinco, nèn sapea la frasa prifrastica attive e passive e saccio como...* ”

zia Maria

- E supèrlativè e chi nèn l’appènnè na funa ‘ngannè a ‘lla purcèllona.

Giuannina

- ...*E pojo non sapeva diclinaro la ‘ccosativo de la rosa*”.

Zia Maria

- E chë cazzè c’ènrè mò la rosa chë la scola, cummà. Gèssù, Gèssù pèrduonëmè, chë cià èssè cummènèntè, è sciuta mò la rosa...

Giuannina

- E po’ ‘ssè fètièntè rialènè lè rèplomè accusi, kè ciént’orè,baštè ca mittè quattè ciappèttè una ‘ncoppè l’auta. Chéssa è proipèta n’ingiuštizia, zia Marì. Facissènè almenè promossè a chéllè povèrè ‘uaglionè ca zè ‘ncècaliscènè l’uocchiè da la matina a la séra ‘ncopp’a lè libbrè. Sè mè rëcordè a quillè povèrè fratuccè mié’ chë ru bocciannè ddu’ votè ‘é sécutè a la seconda maggištralè pè la matématica ca chélla purcèllona l’avèa pigliatè a nnirè, manchè sè po’ a lè uagliunè dè l’élémèntarè l’avèa ‘nznà a fa lè cuntè pè j’ ‘ncopp’a la luna!

Pasquale - E mò sarija nu profèssorè Cécchinè, pè quantè è bravè. Sa n’autè e quantè nè canoschë i’ ‘é ‘ssè ‘uagliunè. Caccherunè zè jettè a mènà sott’u trènè p’u dispiacèrè.

Zia Maria

- E chélla ‘uagliona dè lè Quartirè ‘n zè mènattè da u balconè...(?)

Giuannina

– Cèrtè ca primè évènè troppè sévèrè, spèciè kè chi nèn tènèa a nisciunè,ma mò ‘n zè capiscè niéntè, ché ‘ulémè fa, chéssa jè e chéssa c’éma téné.

Zia Maria

- Sinè è vèrè,i’ vè l’hajè rittè. Sè vè vulètè signà facètè nu piacerè a chélla ‘uagliona e po’ ‘nzè po’ maiè sapé, cummè ricè cumpà Pasqualè.

Pasquale

– Scinè, scinè, c’éma signà purè nu’, ‘n zè po’ mai’ sapé cummè va a funì u munnè Tantè quannè sémè sciutè k’u rëplomè, sapémè o nèn sapémè, rëplomè è u nuoštrè e rëplomè è quillè ‘é chi è jutè a la scola normalè, tantè là ‘ncoppè ‘ncè šta scrittè niéntè. E po’ kè cacché

raccumannazionè, kè nu buonè caucè, pècché nn’u putéssè piglià purè i’ nu puštariéllè ‘ncopp’u comunè o au spèralè, tantè cè nè štannè tanta ‘é ciuccè e un cchiù o un ménè, u munnè nèn carè.

Giuannina

– E sì aspiéttènè proipèta a té. Zè capiscè pècché mò lè ‘mpiécatè so’ tantè e la fatija nnè va ‘nnantè!

Zia Maria

- Sarrà, ma cumpà Pasqualè purè ciarraggionè, nèn zè po’ mai’ sapé..Ha vištè tu a quillè miézè scèlatè ché cammènavè sèmpè tisè tisè p’u corzè, quillè fu bocciatè cinchè vótè a l’élèmentarè e mò, ‘nduvina andò ru hajè vištè? Štèa arrètè au spurtièllè addò z’apprènuotènè lè visètè p’u còrè, a la mutua. Ha capitè?.. E cummè ha fattè?...Bò...Sarrà jutè pur’issè a la scola séralè e vaffunì ca cacché juornè ciu rëtrùuamè miérèchè!

Giuannina

– E sì fa la carriéra *in terne* . Sa zia Marì ché tè dichè, ca sè ‘n tè auzè la ‘unnella ru poštè tè ru può scurdà, e nu’ lè ‘unnellè ‘n sémè abbituatè a ‘auzàrcèlè, ha capitè Pasquà!

Zia Maria

- E sì, a la faccia lorè dè lè curnutunè!!!

1980

LÈ CIARDINÈ 'E CAMPUAŠŠÈ (I giardini di Campobasso)

Giannina

-Na vóta, m'arrècordè, finè a cacché annè fa, currévènè lè manèfèštè d'u cumunè kè la scritta “ *Cètà Ciardinè*” mèssa nu pochè cchiù sottè a chélla chè dicèa “*Campuaschio*” e nu pochè cchiù pèccèrélla. Però purè ca la scritta éva cchiù pèccèrélla, zè liggéva lu štéssè.

A dì la vèrètà purè ca tu lè létterè nn' lè liggivè a una a una kè l'uocchiè, la capa zè lè fèurava da sóla, pècché Campuaššè nu ciardinè c'éva avèramèntè.

La villa Dé Capua, 'rrét'a u spèralè, éva nu *capolavoro d'arte ciardinaria*. T'arrècrèjavè a vèré 'llè murtèllè bèllè, dèrittè, tutt'ùuàlè, vérdè; chéll'aiuolè rēfēnitè a sēmmètrì' e tuttè sciuritè 'é panzè, dè gèraniè, dè tulipanè e dè sciurè dè tuttè spèciè ca i' 'nsaccè manchè cummè zè chiamènè.

La gabbia dè lè fèrè, tutt'accunciata kè la prèta vècchia, chélla bucata. E po', 'ntè dichè cummè cè tènèa u 'uardianè (*Di Lalle* mē parè ca zè rēmèttèa) a tènér-la rēpulita e cušturita.

Quillè baštavè ca vèrèa nu 'uagliónè quartijà nu pochè malamèntè, subbètè issè u jv'acchiappà e u cacciavè forè. Oppurè s'éva nu ninnè u 'nznignavè: “ *Uè racazzì, 'nzè zampéjènè lè sciurè, sēnnò la Maronnina piangio... e po', virè cummè so' bèllè.. zizì virè..., sè tu lè štraccè, po' virè cumm'è bruttè u ciardinè. Virè là addò u ninnè bērbantè l'ha štracciatè lè sciurè quant'è bruttè?*” E lè 'uagliunè u scutavènè.

E 'ntè dichè sè vèréa na cocchia 'é 'nammuratè ca z'acciucciavènè nu pochè 'é cchiù!... Maronna mè', tè lè facèa fa, spèciè a la nènna, roscia roscia pè la brèogna ca zè n'avèa sula scappà.

A farla brévè, zè po ricèrè ca ru mèrètè éva tuttè d'u suo' sè la villa éva bèlla, pulita e rēcamata. E don Aléssandrè, u sinnèchè ca tēnavamè allora, u facèa purè pacchijà... e sì, quillè lè rèa la *cuntincènzia* .. Mò zè la magnava u puuriellè la *cuntincènzia*...cè la rèa 'mbrontè e sè parlavè subbètè lè ricèa “ *No sieto contente? Se aveto di meglio iato iato ca sempro zi trova n'atu ciardiniero* “. Ha capitè mò!?... Però éma dicè chélla chè jè, tènèa tuttè lè rēfièttè d'u munnè don Aléssandrè, pèrò pè Campuaššè cè tènèa.

Kë issë, tannë, lë vijë évënë sèmpë pulitë e lucëratë ca quascë quascë cë putija magnà ‘ncoppë sènza musalë; ddu’ votë a u juornë, massëmë r’èstatë, facëa ‘nnaffià lë vianóvë , massëmamëntë chéllë sènza la catramma, accusì la prólva ‘nzë auzava.

Cummë zë facëa nu fuossë, subbëtë issë mannavë l’opéraië a ‘ppararlë kè la vréccia e quannë po’ a la vèrnata sciuccavë (e ché sciuccatë facëanë tannë a Campuaššë, no chéllë ‘é mò!), ninamëntë zë facëanë lë viarèllë pë fa passà la gèntë e zë jëttavë purë la réna pë terra pë nèn fa sciũurijà lë povërë vicchiarèllë. E mò zë fa chéssa, zë fa? Hajë voglië ‘é acciuppëcartë! Piénzë, zia Mari’, ca ‘nsaccë quanta gènta è curruta a u spëralë kè lë cossa ciónchë...

Facëttë accattà purë la machënëtta chë léva lë laštrunë dë jaccë ‘ncopp’a lë marciappiërë e *principalmento pe il corze* lë facëa luà ‘llë laštrunë. E mò chi tè la rà cchiù, chi tè la rà na fatija dë chéssë?

Zia Maria

- E lë funtanèllë?...T’arrecuordë che acqua frésca ca pisciavënë... jvënë annummënatë p’u munnë lë funtanèllë ‘é Campuaššë!..

Giuannina

– Lë funtanèllë pisciavënë acqua ca ‘ntë në dichë, t’addëcriavë; sulë a ‘uardarlë tè zë štutavë la sèta! E kè tuttë ca don Aléssandrë éva unë ca cë tènëa pë Campuašë, ca purë cë štëanë chéllë chë ru lëng hijavënë... Më rëcorda a chélla... cummë zë chiamava chélla kè la lénga longa longa, aiutëma a ricërë...

zia Maria

– Cènza Pèzzanéra.

Giuannina

– Cènza Pèzzanéra, giustë! Maronna mè’, Dijë cë në scampë e libbëra... chélla ru facëa martërë a ‘llu puuriellë (‘mpacë addò šta ca zë lu mèrëta!).

Giuštamëntë purë lë malëléng hë facëanë la parta lorë. Ru ‘nvugliavënë a fa lë cósë bbónë, sa cumm’è, së cë manchënë lë malëléng hë, l’om’ zë crërë ca tuttë va bbuonë e fa cummë lë parë a issë.

zia Maria

– Cèrtè don Alessandrè facèa cummè putèa, ca prima u comunè éva puùrièllè e, kè tuttè chéssè, facèa sparagnà la tassa dè la munnézza a lè povèrè védovè dè ‘uèrra e a chéllè chè appéna appéna campavènè kè na pènzuncèlla e quannè putèa lè révé purè ru sussiriè.

E kè tuttè ca lè soldè évènè pochè, Campuaššè éva na cètà ciardinè avéramèntè kè la “ Ccì” maiuscola: Tutta sciurè, funtanè ca pisciavènè acqua, pulèzzia e stradè senza fossèrè. E mò cummà addò lè virè tuttè ‘ssè bèllézzè, addò lè virè?

Giunnina

- Tè lè può scurdà, so’suonnè passatè!... E sì, mo magnè... chissè piénzènè sulè a lètècarzè tra lórè. Ogni tantè tè siéntè ricèrè “ *Il sinnache ha leticate ko la currenta elettreca de More*” , quill’autè litèca kè chélla ru sciumè, ‘nzè mittènè ma’ d’accordè. E tè siéntè ricèrè ca quillè fa suspiéttè a quill’autè dè la *currenta d’oro-tea* , quill’autè fa suspiéttè a quillè dè la *rósa cacaccèlla* e quill’autè ancóra siéntè ca mò appartè a la *forza nova* e chi cè fa u tiérzè sémè proipa nu’ povèrè citarinè chè appartènémè a la forza ‘é nisciunè. Ma sè cacché juornè scappa la puzélla, sa addò vuonnè arrèvè lè taccaratè! Birbantunè!... Puzzatè èssè appisè a la ‘ncina ‘é Fèlècièllè! Mèh, lassama šta’ l’aštémè, ‘n ciavvèlènamè.

Štèa dicènnè... Mò u comunè šta carèchè ‘é quattrinè, ca ‘nzè sa a quanta partè siggè: Siggè la munnézza, siggè ‘ncopp’a la lucia e a la scurdìa , siggè ‘ncoppè a lè documèntè e ‘ncopp’a tuttè lè cartè chè rēcèvè e chè caccè, siggè lè tassè dè lè casè ca zè fannè , ca zè so’ fattè éppurè ‘ncopp’a chéllè chè z’hanna fa; siggè ‘ncopp’all’acqua e a lè fognaturè, siggè ‘ncopp’a lè contrabbènzionè ca zè fannè sulè a lè puurièllè (a lè néoziantè ‘nz’ausè, puonnè méttè lè machènè cummè vuonnè sia lórè chè chillè chè fannè spésè a lè nèozie lórè!), e kè tuttè ca u comunè siggè tantè, ‘n zè vérè na vija pulita, na vianóva rēpēzzata.

ziaMaria

- Ah!Ah!..Nèn parlamè ‘é vianóvè, pè carità...Chè sciatè maldittè cè štannè cèrtè fossèra ca cè capè na machèna sana sana réntre!

‘Ntè richè quannè chióvè s’ha la rēsgrazia ‘é capètà vicinè a na fossèra ‘é chéssè, cummè tè cumbinè... a dī’ pochè tè fa cumm’a na masquarata!..

Giunnina

- Chë scianë maldéttë purë lórë lë machënë, évënë tantë bellë chillë sciaraballë, zia Mari, sè tè vuo' rëcurdà sulë cummë tè svigliavënë allègramèntë a la matina: Të sèntivë ra quannë 'ncumënzavënë attaccà... Pè', Pëppënié'!... Ggèss'arrètë!...Oh!..'Nnanzë,ah!... Cumm'éva bellë zia Mari, a la matina éva na poésia.

Sèntivë alluccà a cacchërun'autë: Giuà puortë la fiasca!...

?Ncurnà è pronta la 'ncatënata, gliutta mò!... 'Ntë scurdà u cicënë e u 'mbëzzaturë p'arrëpurtà lë fiquëra , ca chëll'auttarë sarannë fattë pë štaséra...

Zia Mari', bellë tiémpë, bellë tiémpë ivënë chillë passatë.

E lë funtanèllë, tè l'arëcuordë? Lassàmë šta Funtanavècchia, Funtananova, la Fota e Cacciapésë, laddò ténavamë la massaria nu' , ma proipëta lë funtanèllë pë lë vijë...cummë fussë chëlla pë Sanbartëlumë, chëlla pë Piazza dell'Olmë, chëlla pë Santantuonë, chëlla pë Santëpaulë, chëlla dë la tavërna pë Sangiuannë, cacciavënë n'acqua ca tè facëa scanzà purë u vinë pë quantë t'arrëcrijavë. E mò, lë funtanèllë 'é Campuascë nèn caccënë acqua né réntre a lë casërë né forë.

" A Campuaššë lë funtanë nèn piscënë cchiù!..." Ru voglie alluccà a u munnë sanë, tuttë l'hanna sapé, pëcché tuttë sapëanë ca a Campuscë l'acqua éva mëraculosa. 'Ssë sbreognatë zë l'hannë vennuta a lë napulëtanë...Mò lorë sguazzarëjënë e nu' puurèllë facémë la sëtë!...Puzzatë 'ngrassarvë e murirvë 'é sëtë tuttë quantë cë n'avëtë colpa!

P'avé na 'occia r'acqua, cumm'all'assétatë mmiézzë a u désèrtë *del Saharo* , tié da j' sèmpë a rombë l'anëma a quillë povërë 'uaglione 'é don Austë Massa. Oh che buonë 'uagliónë ch'è quillë! Të sembra nu cardillë, va sèmpë furia furia!" Donn'Au' addò jatë?..."

" Vaglië 'ncoppë chë a u Cèppë 'nz'è ratë l'acqua štammatina. " N'auta vóta t'u siéntë dicërë " Vaglië 'ncoppë ca a Sangiuannë 'nz'è pigliatë la munnézza". E ha voglia r'alluccà 'llu 'uaglione. La gèntë fa buonë ca u portë 'nghianta dë manë , che avëramèntë z'u mèrètë, ca së nèn fussë pë issë e cacchërun'autë, 'nzë sa cummë z'a- véssa ij' nnantë. Piénzë zia Mari, ca quillë a furia 'é sagli' lë scalë d'u comunë e a dicërë "vaglië 'ncoppë", mò u comunë u chiamë "Ncoppë"...zë l'è scurdatë u puuriéllë cummë zë chiamë!...

Po' tè virë quanta povëra gèntë ca z'è accattatë na machënuccia a ratë menzilë,

a striscè , cummè zè ricè *a cambialè* , kè tanta sacrificiè, vannè aštumannè sulè sulè ca mo zè lè rompè na rota, mò nu cuscènèttè, mò na balèštra pècché ‘ncopp’a ‘ssè fuossè c’è vièrzè ca caccherunè carè ‘é culè ‘ntèrra. Assassinè, chè vè zucatè u sanghè dè la povèra gènta!... Sanguèttè!... Pèggè dè lè sanguèttè sètè !...

Zia Marì m’ha crèrrè cièrtè votè mè vé’ voglia ‘é pènzà ca chissè zè so’ missè d’accordè kè chillè ca vinnènè lè machènè e perciò nèn fannè accuncià lè vianovè. Šta chélla machènuccia ‘é Pasqualè mè parè l’orchèštra d’u maèštrè Izzè pè quanta casinè fa da n’annè a chéšta partè...

Nu juornè ivè pè rircèlè a nu cunzèglièrè , apprufèttannè ca u canuscèa, dè farmè u favorè ‘é farmè chiurrè ‘lla fossèra ca mè scrizza ‘mbaccè a lè vritè dè la cucina, sa chè m’arrèspunnèttè?

Zia Maria

- Chè t’arrèspunnèttè, chè t’arrèspunnèttè u scienziatonè?...

Giannina

– M’arrèspunnèttè “ *Ci aveto r’avè pacienza n’antu poche ca mò all’anne nuove avema refa’ le vianove raccape, anze ve facemo quannanzo como all’autostrato* ”.

Zia Maria

– Uh, Maronna mè’, scì bènèrètta, e tu cè ru dècistè ca tè scrèzzavènè la purcarija rént’a la paštasciutta?

Giannina

- E aviva méttèrmè l’anèma ‘mpacè. So’ sècura, vi’ pè quantè vogliè bènè a chélla bèlla Vèrgèna Santissima d’u Montè, scì bènèrètta ‘ncopp’a tuttè l’autè santè, ca chélla fossèra ha ra šta là alménè pè n’autè parè d’annè!..

Piènzè zia Marì, ca lè cummèrètà ca tènémè a Campuascè so’ rēmaštè lè štéssè ‘é quannè javamè vinticinchèmila cristèjanè e, p’u bènè ca vulémè a u paésè nuoštrè, dicémè ‘allinè éscusè!

‘A quannè è muortè don Alissandrè chéssa è la pèja cungréga ca tènémè. È vèrè ca a la finè pur’issè, don Alissandrè, nèn cummannava cchiù e pochè ha pututè fa u puurièllè, ‘mpacè addò šta mò. Da allora zè so fattè sulè chéllè quattè casèrè c’hannè frabbècatè lè citarinè kè lè soldè lórè e purè lè štradè,

lè vianóvè, lè fignaturè, la lucia, zè l'hannè fattè kè lè soldè lórè.

Piènzè ca u cumunè z'ha fattè antècèpà purè lè soldè pè fa l'asilè e lè chiésijè e u mèrcatè e manchè cè l'ha fattè 'ssè cummèrtà...

Piènzè zia Marì, avissènè fattè nu parchè a Campuaššè, addò lè 'uagliunè zè puonnè sbutèrijà pè tèrra cummè vuonnè; addò puonnè jucà k'u pallónè, kè lè machènuccè, kè lè cuccètièllè dè lè 'azzosè, kè lè pallinè, kè lè buttunè cummè facèanè lè fratuccè mié' ca zè lè

štaccavènè purè da la vrachètta pè jucà a jóca, a battammurè, a mazzè e piuzè, a capriolè, addò na mamma va là e po' lascià lè 'uagliunè sicurè ca 'nn'ammattènè a 'uajè. M'hannè rittè ca a Torinè cè štannè quinècè parchè e a Milanè purè cè nè štannè assa' e a tuttè lè cètà, parè ca mò l'hannè fattè purè a Termulè, e a Campuascè?... Tè lu può scurdà...Sulè quannè muorènè lè campuascianè “ *tienno diritte al parche abbascio addò Fasciuolo!*”.

Zia Maria

– Ci hanna ij' lórè llabbaššè!...-Tè! (fa le corna)

Giuannina

– Štannè 'llè povèrè nèputè zè siéntènè nèrvusè e prigginiérè ca 'n hannè addò jucà. Cacché votè ca juochènè miéz'a la vija, subbètè lè carè 'ncapè cacché pisciaturè chinè r'acqua da lè funèštrè pè 'ncoppè. Pasqualè apprufèttattè a rircèlè a nu cumpagnè suo' ca éva assèssorè e sa chè l'arrèspunnèttè?... L'arrèspunnèttè “ *e qua na cosa 'e chessa 'nzè po' fa, pècchè la genta reclamè sè zè fannè malè... e po' qua subbètè rumpènè lè gioštrè. Cè šta tanta campagna puonnè ij' a scurrazzà cummè vuonnè...*”.

Zia Maria

–E Pasqualè chè l'arrèspunnèttè a 'ssu taccagnè?

Giuannina

- Arrèspunnèttè “ pè la campagna cè šta purè Fucèliérè kè la šchiuppètta ca lè spara 'mbaccè a lè cossè!”

Zia Maria

– Ha fattè bbuonè! Vi' che prufèssuronè ca tènavamè qua!...

Giannina

-... e l'ha rittè purè “ Po’ t’aviscia crèrrè che a Milanè la gènta è fèssa. Vu’ tènètèlè buonè lè giostrè e l’autè pacciarièllè e vèrètè ca nisciunè zè fa malè. E po’, carè cumpagnè assessorè e assassinè dè lè ‘uagliunè , cè šta purè l’assicuraziona pè chi z’avèssa fa malè e m’hannè rittè ché pè lè cumunè la spésa è poca.” Maronna mè, zia Mari, aviscè vištè a quillè e a chill’autè capèzzunè ca štèanè kè issè, zè ru vulévènè magnà a Pasqualè.

Po’ hannè ‘ncumènzatè a sparlà dè lè campuascianè, ca Ddijè cè nè scampa e libbèra chè nn’hannè pututè dicèrè. Hannè rittè ca sémè ‘ncivilè, zuzzè, jèttamè lè cosè ‘ntèrra. Chè šsciàtè mmaldittè !... Sètè mènutè carèchè ‘é cozzèchè e v’éma avuta purè ‘nzignà a magnà kè la vrocca (cummè ricèttè purè la mia illušttra patina Cenza Pezzanera, sciè bènèretta!) e mò, vè pèrmèttètè purè dè ‘nzultarcè in casa!...Hanna èssè scurtècatè tuttè lè campuascianè ca lè rannè u votè a ‘ss’assassinè! Pè u sanghè dè la vicia cotta! (sciè magnata!).

Zia Maria

– Ha fattè buonè Pasqualè, caspèta!... cè l’ha saputè cantà... Chè sciannè maldittè n’auta vota ... hannè truatè la cètà ciardinè e n’hannè fattè nu munnèzzarè!... Mò diccèllè a Pasqualè , ca quannè zè fannè lè vutaziunè ‘nzè ru scurdassè a ‘ssu ‘alantomè!...

Giannina

– E cummè ciù putémè scurdà... Chè sciè maurittè n’auta vota ancora!... Ménu malè ca cè l’hannè cancellatè ‘ncopp’a lè manèfèštè

“ *Cètà Ciardinè* “ , zè nè sarannè accortè ca Campuaššè l’hannè fattè rëvèntà u pèggè ‘é tuttè la réggiona! E chéssa è!

Mò zia Mari, salutamè a tuttè l’assessorè e a ru sinnèchè pè primè e ricémacèllè nu’ ddu’ bèllè parólè:

Giannina e zia Maria (insieme)

– Sciollì sciollà, salutamè a tuttè lè cunziglièrè, assessorè, sinnèchè, scribbacchinè, ‘ngignierè, giomètrè, architèttè e archivištè e a tutta la sciénza che a lè malè ‘é Campuascè ciàmissè la zampètta e lè prijamè vivamèntè dè fa méttè finalmèntè nu parchè a ‘šta cètà...E oh!.. spicciatèvè, nn’aspèttatè mica ca piscia la ciuétta!!!

1984

glossario:

sciaraballe= calesse

LA VOGLIA DÈ FATIJA'

(La voglia di lavorare)

Mò tuttè vannè ammattènnè ca vuonnè fatijà e quanta gèntè virè ca va addummannannè “ sapiscè cacché puštariéllè?”

‘Ncoppè a ‘ssè officiè ‘nzè sa quantè hannè pigliatè u poštè. Addò va-va tè virè quattè o cinchè pèrzonè ‘ént’a na štanza. A cacché vija, cummè fussè dént’a nu miništèriè, l’hannè missè purè accucchiatè, fèmmènè e uommènè, tantè e tantè, sa cumm’è...sè z’avissèna štancà pè la troppa fatia tiènnè subbètè u cunzuolè!

Pèrò kè tuttè ca so’ tanta ‘allè e ‘allinè, parè ca la lucia dè ru solè (scié lauratè!) tardè sèmpè a spuntà ... bèncuntè, addò tanta ‘allè campènè ‘ncè fa maiè juornè!

Tè sèrvè da rëggištrà nu ninnè appèna natè?.. Vié dumanè kè lè teštemoniè, tè dicè ‘lla ‘uagliona chë šta addò zè scrivènè lè ninnè e purè ca tu lè tēštēmoniè già avissè pēnzatè a purtartèlè , ca chëlla tè dicè sèmpè “ *vié dumanè* “.

Tè sèrvè nu cèrtèfècatè? Addummannè a unè pè sapé’ andò šta l’officiè e tè dicè ca tié da j’ ‘ncoppè ; addummannè a n’autè e tè dicè ca tié da j’ sottè; arrivè sottè e girè e rëggirè pè lè ‘urèllè d’u cumunè e manchè la truovè ‘lla porta sènz’aiutè, pècché qua ‘nz’ausè a scrivè ‘mbaccè a lè portè chëlla ca zè fa pè déntre, ca la gèntè ménè nè sa e mègliè è... sènnò cummè fa a scurdarzè chëlla bēnērétta paròla cara cara a lè capaddoziè campuascianè, chëlla chë dicè “ *pè piacerè*”.

Pècché qua a Campuaššè tuttè zè fa pè piacerè, nièntè zè fa pè duvèrè; lè citarinè qua ‘ntiènnè dirittè, sulè duvèrè!...

Vuo’ nu pochè ‘é solè a la matina? U ha chiédè’ *pè piacerè*!

Vuo’ j’ a u cèssè? U ha chiède’ *pè piacerè*!... Tié da signà u ninnè a la scola? *Pè piacerè*!...

E sè ‘ntè ‘mparè buonè ‘ssa parola o u significatè suo’ nn’ l’aviscia tantè allëggèrì, tè succèrè ca pè té la vita dèvènta nu tuossèchë.

Ma turnamè a chëlla ca tè fannè lè ‘mpiégatè d’u cumunè. Doppè ca scié arrèvatè a truà la porta dè l’officiè addò tié da j’ tu e scié’ fattè la dumanna, tè sièntè dicèrè da chëlla ‘uagliona , sì ca mo so’ tuttè lorè “ ‘ssè ‘uaglione... pècchè sannè chiédè kè cchiù grazia lè piacerè, *Menito fra cinche juorni a ritirarolo* “ ...’Ssa rēspošta zè l’hannè ‘mparatè a mémoria tuttè quantè lè ‘mpiégatè, tant’è vèrè

c'hajë pënzatë, *ma nën fussë la domanda chë l'hannë fattë all'ésamë!*...

Po' 'ntë dichë chë të succërë së t'aviscia rëcà puntualmëntë a rëtërà u cërtëfëcatë...Nn'u truovë maië. E sëmpe chëlla fémmëna të ricë "vié dopëdumanë".

E tu toscia e moscia të në va...Spissë succërë ca chëlla chë truovë dë sëcurë è la contrabbënziona 'mbaccë a la machëna... e tuttë pëcché?... Pëcché 'ntë scié vultë 'mparà a dicë "*pe piacere*"!

Povërë fratuccë mié' ca fa u fërruviérë a Turinë, jëttë là a cërcà nu cërtëfëcatë e u mpiégatë sënza rësponnë zë në jëttë déntre zittë zittë, pëcché là 'nzë parla... zë sgobba sultantë.

Fratuccë mié', pënzatë ca quillë nnë l'avéss'addusëratë e pë zë rënnë cuntë 'ulëttë addummannà "*Signo', quando pozzo miniro a ritirarolo*" . Quillë mpiégatë zë ncazzatë ca 'ntë në richë... U 'cchiappattë a malëparolë a fratuccë: lë dicëttë ca issë facëa u duvërë suo', ca cummë zë përmëttëa, ca issë nënn'éva cummë a nu' tërronë ca nën facëmë u duvërë nuoštrë, ca issë u cërtëfëcatë u štëa jënnë a fa e ca avéss'avutë sulë nu mënütë dë paciënza, ca subbëtë ciu purtavë. Aviscë vištë a quillë fratuccë mié' cummë dëvëntattë...zë facëttë nu pizzëchë pë la brëogna. U puuriëllë 'ncë n'avëa colpa, pëcché issë éva abbëtuatë a Campuassë addò lë mpiégatë të dicënë sëmpe "*venito fra cinche juorno*", e quannë rëturnattë doppë nu mënütë, ma chë dichë? Doppë poca secondë k'u cërtëfëcatë 'mmanë, fratuccë mié' u vultëttë chiërë scusa e allora lë spiécattë u fattë cumm'éva.

Aviscë vištë zia Marì, quanta mëraviglië zë facëttë quill'omë a sënti' chëlla ca facëanë a Campuascë lë culléchë suo'... 'nt'u dichë... ma zë facëttë proipa 'abbë e mëraviglia!..

Qua, a la matina, lë mpiégatë vannë a méttë la firma, po' z'hanna piglià u cafë ca quillë dë la casa nn'è buonë, po' vannë a piglià u giurnalë ca z'hanna *štruì per essero alliniatë che chella ca succerro p'u munne* . Po' zë fannë na chiacchiarijata tra lorë pë sapé chë z'hannë magnatë a la séra prima e chë z'hanna magnà a miézëjuornë; po' zë 'nformënë së la 'attëlla d'u sinnëchë ha pigliatë lë chiattiëllë o së Cinzia, la cacciunëlla d'u prësërennë, ha tuotë u ciamuorijë e a la fina ddu' fatijënë e ddu' zë në jëscënë , quattë quattë, da ogni štanza. Sa cumm'è zia Marì, la 'attëlla e la cacciunëlla fannë partë purë lorë dëll'officië e përciò è duvërë lorë 'nfurmarzë dë la saluta dë lë povërë bëstiulëllë!... Po', a na cërt'ora, së a la matina cë në štëane ciëntë d'impiegatë, tu në rëtruovë vinticinchë!...Ha capitë tu?...Tuttë l'autë spariscënë cummë së nu magàrë avéssë fattë nu juochë dë prëštiggë: Chi zë rëtrova rént'a u bar; chi va a fa la spësa a u mërcatë; chi va a pajà la bullëtta dë la lucia e chi chëlla d'u gas; chi

va a fa u rappresentantë e chi u 'cconciatubbë, chi u scarpëllinë e chi u pisciajuolë e cacchërunë fa purë u cëllarë. Cèrtë ca chissë so tuttë mèstierë 'é contrabbannë...E ménumalë ca ténavamë 'št'artiggianë, sennò 'nsaccë proipa cummë avissëm'avuta fa nu' povërë campuascianë sènza chissë artëštunë.

Piënzë zia Marì, ca nèn zë trovë n'artiggianë cchiù a Campuaššë e 'nzë truovënë vraccë pë fatijà, tant'è verë ca l'officië dëll'allocamëntë ha mannatë a chiamà 'nsaccë quanta fatiaturë dall'Afrëca.

Po' aviscia vërë 'llu corzë a la matina...'llu corzë, ca quannë javamë 'uagliunë nu' štëa affullatë 'é *soccopatë*, mò fussë désertë së 'ncë štissënë lë 'mpiëgatë a passijà all'ora dë la fatia. Më parënë lë carcëratë all'ora d'aria!...Zia Marì, 'ntë dichë chëllë chë fannë lë fémmënë po'?...Štannë cèrtë dë n'officië ca saccë i', të lë virë a quatt'a la vota a i' gërannë pë lë néozie pë na matënata sana. Dijë cë në scampë e libbëra së chëssë fatiassërë n'ora au juornë! Štannë sèmpë a spassë pë la vija o arrët'a le vritë a ttanëmëntë a chi passa pë la vija.

Po' të siëntë dicërë da 'ssa gënta, ca lorë fatijënë!... Cë ru mëttëssë i' nnantë nu sicchionë 'è pannë a fa la culata cummë zë facëa 'na vota!... Chëlla ca më dispiacë a mé 'é 'ssë bagattëllë, è ca viënnë pajatë purë kë lë soldë mié'! Zë lë pozzëna magnà dë tuossëchë chi cë n'ha colpa!...Chillë chë l'avissëna fa fatijà e 'nzë në scioscënë, p'u sanghë d'u nemichë dë Crištë! (scië lauratë).

Ma dich'i', kë na ditta privata tuttë 'ssu commërë lorë u putissënë fa?... Nonë, dich'i'!...U patronë sa addò lë mannassë a 'ssë quattë fantuppinë frécasoldë sènza fa niëntë...I' 'nvoglië dicërë ca 'ssë fémmënë nn'hanna fatijà, pérò s'hanna j' all'officië zë ru hanna 'bbuscà véramëntë u panë. Addò šta scrittë ca z'hanna j' a piglià u cafë, a fa la spësa, a j' da la parrucchiëra e ca z'hanna j' facënnë tuttë l'autë zruizië lorë...E po', i' haja pajà pë llorë chë a u poštë dë fatijà zë fannë lë zruizië?... E lë zruizië mié' a mé chi më lë pajë?... E po' të lë siëntë caccia la lénga ca lorë vannë a fatijà e *chi šta a la casa zë godë u maritë*... U maritë zë ru 'odënë proipëta lorë ca zë siëntënë sèmpë la vorza chiëna!!! Canoschë a una 'é chëssë, che ogn'annë të' la panza 'nnantë e saccë ca u fa appoštë pë nnë j' a fatijà. Saccë a n'auta ca zë fa lë cunt facënnë modë e maniëra ca u crijaturë ha ra nascë a giugnë, ca datësë ca éssa è majëštra e a giugnë zë chiurrënë lë scolë, fa fa la dumanna a u maritë cundicënnë ca la ménna cë la rà issë a u ninnë! E accusì zë fa pur'issë trë miscë 'é fëšta. Ha capitë mò? Mara mè', chë succërë dént'a lë casërë 'é chëssë ca fatijënë?... Succërë ca lë maritë sannë rà la ménna purë lorë a lë ninnë!... Mara

mè', chë z'avèa sëntì dicèrë a u uttanta!...Gessù, Giuseppë, Sant'Anna e Maria... ca purë l'uommënë rannë la ménna a lë ninnë!...Ah, ma së rëturnë a nascë mè ru haja truuà pur'i' a unë chë sa rà la ménna a lë ninnë, spècië së pènzë c'haja avuta rà la ménna a cinchë ninnë dë lë mié'!..E chëssë sì ca zë ru godënë u maritë !Ma la bonalma dë maritëmë së nne jia a sgubbà caudarèllë 'ncopp'a lë spallë, cë magnavamë zorbë! E chissë mò zë po' ricèrë ca vannë tuttë lë juornë *a casa 'é vintotte!*...

Piënzë che ha rittë nëpotëmë ca cë šta na fëmmëna 'é chëssë dént'all'officië suo', so quatt'annë c'ha pigliatë u poštë e sì e no avrà fattë d'allora tré miscë 'é fatia e u riëštë tuttë 'é malatija: Na vota aspëtta, na vota allattë, na vota puliscë u culë a la nënna, na vota la nënna tè' u murbillë, na vota la vërmënara, e n'auta vota...éssa tè' lë mërrechillë pë lë cossa!

Ha capitë tu cummë surënë lë fëmmënë ca fatijënë?...Sèmpë però parlannë dë chëllë ca štannë pë l'officië ca siggënë lë soldë dë lë tassë noštrë...E po' quillë chiattonë ca parë nu carusièllë, da Roma, chiagnë sèmpë ca issë nën po' arrëvà e ciaumëntë 'é cchiù la robba. Ma pëcché issë 'ssë cosë nn' lë vërë?... E së cuntinuamë 'é 'ssu passë , sì ca 'nzë po' j' cchiù 'nnantë e avéma sula chiurrë!...

Mò zia Marì, haja vërë pur'i' 'é truarmë nu pustarièllë 'é chissë. M'haja j' a signà all'officië dë l'*allocamente* ca mè voglië allucà pur'i', tantë mò a lë mpiégatë lë pajënë pë zë fa lë zruizië a la casa e pë jrza a fa la spésa...Nnë fa niéntë ca oramaië so fatta vëcchia e dë ninnë nnë pozz'avé cchiù...tantë u štipëndië è rialatë!

1984

(Questo pezzo è stato scritto dopo che i giornali e le televisioni riportarono le proteste di alcune donne che si opponevano alla proposta di aumento dell'assegno per il coniuge a carico, le quali ritenevano che il fatto costituisse un atto “ contro l'emancipazione della donna”, suscitando così le proteste di tutte quelle donne che per motivi diversi curavano le loro famiglie. Molte di queste donne avevano cercato per anni lavoro, avevano atteso per anni una chiamata dall'ufficio di collocamento, avevano partecipato a molti concorsi, ma guarda il caso, esse restavano sempre fuori dalle graduatorie! Queste donne, ormai avanti negli anni, avevano scelto di fare le casalinghe, con diplomi ed anche lauree conseguite senza spintoni. È tutta qui la rabbia di Maria La Rusciulella ed a ragione!)

LA BULLETTA DÈLL'ACQUA

(La bolletta dell'acqua)

Zia Maria

-Cummara Giuanni', sciè avutè la bullèttà?... Maronna mè, cummè z'ha fa! Qua nzè po' cchiù campà. Chè sciatè malèdittè... 'nz'abboffènè maiè...

Nèn bastavènè chillè d'u guèrnè a aumentà lè tassè, la lucè, u gas, u tèlèfonè... mò zè so' missè purè chissè d'u cumunè. Chè sciatè malèdittè e zuffunnatè!...

Giuannina

-Sì ché l'ajè avuta. Tè parèa ca mè la sparagnavè? Eh, zia Marì' chillè vajassunè d'u guèrnè hannè l'hannè pènzata bóna... a u postè e mannà la bullèttà ogni tré

miscè, hannè rittè mannamacèllè ogni ddu' miscè accusì 'nzè n'accuorgènè ca 'ssè cósè aumèntènè a cocchiè a còcchiè, accusì la bullèttà la virènè sèmpè kè la štèssa sómma! Mica so' féssè lè dèrèttunè!... Chi ha ra chiamà féssè a chissè mè cè appiccèchè i'... Cummà l'haja avutè e comè e haja pajà trèntamila liracchiunè... mò zè so' missè purè chissè d'u cumunè a mmènà taccaratè. E tu quantè sciè avutè?

zia Maria

-I' vintinovèmila lirè e hagliè jutè a vèré e hajè cuštatatè ca 'ssa bulletta rèsponnè a lè miscè 'é lugliè e aùštè, proipa quannè nn'hajè avutè manghè na 'occia r'acqua!

Giuannina

-Eh! Avištè e cummè tè dicèa i'?... Tè dicèa ca quannè aràpè u rubbè-nèttè pè vèré sè sciva l'acqua, l'aria facèa gèrà fortè fortè larutèllaepèrciò u cuntatòrè signavè lu štèssè!... E tu mè fèssijavè, nnè mè vulija crèrrè! Mè dècistè "ma sè quillè è u cuntatatorè dèll'acqua, po' ma' cuntà l'aria?..." e frècamècè tutt'e ddu' mò! Mò avéma pajà e baštè. Ma sè allòrè fussèmmè jutè a prèrècà 'ncopp'u cumunè, mò aviscèmmè avutè lè pròvè ca vuonnè lè soldè sènza ca ci hannè ràtè l'acqua.

Zia Maria

-La pròva i' cè la rènghe 'mnbrontè a 'ssè quattè cacacauzunè!...

Ma pècché lórè nnè lè sannè ca l'acqua ncè l'hannè ratè? Tè sciè scurdàta ca facèmmè purè u sciopèrè dè l'acqua ca 'ncè putavamè lavà la faccia!?

Giuannina

– E zë véré ca chissè ci hannè auméntatè l’acqua mèttènnecè ‘ncoppè la trattènuta d’u sciopèrè!... Zia Marì chissè so capacè ‘é tuttè, speciè ‘ssu sinnèchhè ca ténémè mò...

zia Maria

- Ah, ‘é quissè nèn parlamè!... E’ buonè sulè a chiacchiarìjà... Kè la lénga parè ca tè’ sèmpè arraggiònè issè, però lè fattè ‘nzè virènè!... Anzè, pènzannecè ‘ncoppè pur’è statè capacè ‘é fa caccósè: a mannarcè la bullètta salata sènza ràrcè l’acqua!...

Giuannina

–Cummè ricè mò tu, ca t’ha mannàtè u marè rént’a la casa?

Zia Maria

-E sì, m’ha mannàtè purè u salvaggèntè e u bagninè, cumm’u chiamènè chissè ca zè vannè a sciacquarijà all’èstatè...Giuannì, la bullètta è salata da vintinovèmila lirè ‘é acqua e u bèllè è ca nu’ l’acqua nnè l’ém’avutè! Tè sciè scurdatè ca avèmma rēcaccià la tina e la spara?...

Giuannina

–E sì ca mè rēcordè... e cummè no...zè véré ca caccherunè ci ha ‘vuta fa la spija a la funtana...

zia Maria

-Mè sa pur’a mé...Ma s’arrivè a scuprì chi è štata, cè lè rombè i’ lè cornè.. A véré ca na povèra fémmea nn’è manghè patróna ‘é ammannì nu pochè r’acqua pè lè fattè suò?...Pènzassènè a lè corna lórè ca so’ longhè!!!

Giuannina

-E sì ca so longhè e comè!... Zia Marì, la vèrètà mò tè la dich’i’ qual’ è... è ca u sinnèchhè, quillè sèmpatècònè, avrà ratè l’órdènè ‘é farcè pajà l’acqua a u poštè ‘é chi nnè l’ha maiè pajata, cummè fussèrè chillè chè štannè pè lè campagnè e annaffiènè purè l’uortè e là u cuntatòrè ‘nzè lèggè maiè! Tantè baštè ca quadrènè lè cuntè, issè chè zè nè fréchè? ‘acqua chi la pajè la pajè, baštè ca zè pajè!...Tantè quillè pènzè ca nu sémè féssè e ‘ncè n’addunamè...

zia Maria

-E già, nu cè purtamè scrittè giocondè, zè sa. Sémè Cuosèmmè e cumm’a Cuosèmmè éma fa!...’Nzia ma’ rèsponnè a vèrètà ‘ssa pènzata, sapéssè issè, u vi’?... cumm’a Cuosèmmè bonanèma éma fa véramèntè... Sémè féssè e la bullètta nnè l’avéma pajà!...

1985

LA RIFORMA SANGUITTARIA

Zia Maria

-Mara mè, Dijè cè nè scampè sè n'àuta vóta m'avéssa mènì nu malè 'é rèntè. Géssù, Géssù chë m'avèa èssè cummènèntè, doppè ca quillè pùurièllè dè maritèmmè (sciè bènèrittè 'mparadisè addò zè tróvè) ha pajatè la mutua pè quarant'annè, 'nsapèa ca éva j' a pajà ru *ticchètte...ru tacchètte*, cummè cazzè u chiamènè lórè... e la ponta ca 'nzè lè 'nzacchè addò dich'i'. Chë sciatè maldittè! Sugasanghè dè la povera gènta...Sanguéttè!..

'A quannè hannè fattè la mutua *réunita*, cummè la chiamènè lórè, la *reforma sanguittaria* dè lè spèziarijè, dè lè spèralè e dè lè cëmètèrè (ca 'ncè lè puortènè a tuttè quantè !), sè 'nzia ma' Ddijè, nu povèrè Crishtë s'avéssa avé bësuognè , chë t'haja ricèrè... dè na bušta 'é salè 'nglésè o, 'nsaccè, dè nu crištièrè o dè nu cucchiarè 'é uogliè dè ricènè, ha vogliè issè a schiattà 'ncuorpè, u puurièllè. Ncumènzè pè primè u miérèchè suo': pè parlà kè issè tié da fa la fila pè ddu' orè; roppè fattè la fila 'nnant'a la porta d'u miérèchè, tié da j' a fa la fila a la spèziarija. Sèmpè ca 'nzè trattè 'é malè gruossè! E doppè ca scié arrèvata 'nnant'a u spèzialè, tè siéntè ricèrè "*doveto pagaro ddumila lire de ticchètte* ", e tu zitta e moscia pajè.

Mò, quannè fu, l'àuta séra, mè mènèttè 'ncapè, accusì sola sola,*non volende* cummè fannè lè crijaturè e addummannà "*Dotto' ma sulo la miricina senza mutua quantè cošta ?*". E quillè u dottorè mè rëspunnèttè "*mille lire*". *E cumm'è ca chélla dè la mutua vé' ddumila lirè?... Tantè sèmpè na bušta dè cètratè jè!* E u povèrè dottorè mè facèttè capì ca millè lirè évènè pè pajà u ticchèttè pè ogni rēcètta, sia sè tié da 'ccattà na mërècina chë cošta nu mèlionè e sia sè tié d'accattà na pàstiglia r'*acèdè saricillico* chë fa levà *ninamènte la fréva*.

Dich'i', mara mè', tè sèmbra na cosa fatta bóna chéssa?...

E po', z'hannè fattè la léggia cummè la vulévènè lorè, pècché m'ha spiécatè u spèzialè, ca purè sè issè vuléssè vénnerè na bušta

dë salë ‘nglésë sènza la ricetta, nnë la po’ rà. Ha capite mò?...E chéssë da quannë hannë fattë la mutua réunita!...

Po’ ‘ntë dichë chëlla c’hannë fattë lë patrünë dë lë *chimeciarijë* addò zë fannë lë mërëcinë. Chillë, cummara mè, sapënnë ca mò lë mërëcinë lë pajë la mutua, l’hannë aòméntatë cchiù d’u doppië, sicché mò lorë zë pigliënë u costë dë la mërëcina dirèttamèntë da lë povërë malatë, pronta cascia, cundicènnë ca tié da pajà u ticchèttë, e po’ tuttë u guaragnë lorë, ciù dà u guérnë. ‘Azzò!... Chiamëlë féssë!...Ha capitë tu cummë l’hannë saputë sturià ‘ssë bërbandunë?... Cèrtë ca pë fa na léggia ‘é chéssë cë n’ha ‘ulutë!...E crédë chë hanna avuta rà a magnà primë a tuttë lë capaddozië chë ténëme là... addò zë fannë lë léggë pë chi nën sa lèggërë...

Chillë ca tiënnë l’induštrië, l’hannë pënzata bbóna. Hannë rittë: rémé a magnà a chillë chë štannë chë lë manë mpaštätë, ca po’ a chill’ autë d’u sindacatë e d’u partitë dë lë féssë (chë so lë fatiaturë!), cë pënzamë nu’ chë la *propaganza*, ca chillë subbëtë z’ammocchënë e zë ‘mbambaliscënë. Po’ hannë pënzatë, siénta a mé cummà së la pënzë bónë, datësë ca chissë vuonnë lë rëformë dë la ‘*uaglianza e dë la pietanza e dë la magnanza ‘e chi magna magna e a fatijà sulë caccherunë* allora nu’ ‘ncumënzamë a spalijà la vocë (*chessa è la propaganda*), a spalijà la vocë ca cë vulëssë l’assištènzia pë tuttë lë citarinë, purë pë chillë chë ‘nn’hannë fattë ma’ niéntë e ‘nn’hannë maië pajatë na lirë ‘é contribbutë, accusì chillë subbëtë ricënë ‘é sì... anzë la propošta cë la facémë fa a lorë štéssë!... E accusì è juta. Mò lorë zë ignënë u portafoglië e nu’ cë cacamë lë torzëra!... Ha capitë mò, cummë hannë saputë fa ‘ssë bërbandunë? Nu pùuriéllë ch’émë jëttatë u sanghë a sgubbà da la matina a la sèra pë ciabbuscà na tozzëra dë panë o na fëlla ‘é pizza ‘e grannërinë, sémë rëmaštë kë tantë ‘é nasë, cummë a don Paulinë! Buonë hannë fattë ‘ssë vajassunë sbrëognatë, ca l’assištènzia, a chianë a chianë, cë la štannë lüannë a tuttë quantë!...

Po’ ‘ntë dichë së tu aviss’avé bësuognë dë nu spècialistë cummë fussë un ‘é chissë chë ‘uardënë u cörë, lë ‘nnoglië, l’uocchië, la céca, la vuscica o dë unë chë të fa n’anälësë...Oh oh, può schiattà ‘ncuorpë, ca avëramèntë fa primë a schiattà che avë na cosa ‘é chéssë!...Piënzë mara mè’, ca p’u malë ‘é rëntë haja avuta j’ prima addò u miérëchë mié’ pë farmë fa la ricetta, po’ haja avuta fa ddu’ orë ‘é fila a la mutua a u spëralë viécchië pë sapé ‘a quala cacciariéntë éva j’,quannë so’ arrëvata ‘nnantë nnantë, roppë ca m’haja avuta piglià nu sacchë dë vossëra e na mësura dë tuossëchë

pë nu disgrazziatë ca pë forza më ‘ulëa passà ‘nnantë, më fa chëlla bèlla fëmmëna chë šta arrëtë a u spurtiellë “ *fra vinto juorno, al trenta di febbraie, a le otto a la mattina addò le coltivate di retta* “... L’arrëspunnivë, “ Maronna më’ signurì, vëretë ca u rëntë më fa malë mò, štënghtë a ‘mpazzì da iërëssëra e vu’ jatë ricënnë ca ténga da j’ a u trënta fëbbraie?...”. E chëlla a fa “ *Ma che ‘oleto... che jato truanne...qua è chino, ce ne stanne tante...quillo è ccopato, quill’ aute pure.. e chessa jè e ‘nsaccë chë vë fa* “E i’ avivë voglië r’alluccà ca chëlla culanzinzëra a la finë vulévë purë chiamà la ‘uardia cundicënnë ca m’éva šta zitta , ca lë fecëa l’ultraggë e che së nn’éva cuntënta d’u zruizië jssë da u dirëttorë ca éssa štëa appoštë.

Ha capitë mò tu?...E ‘ntë dichë chëllë ca succërttë a Carmëla Pisciacossë!

La puurëlla zë sëntija malë e u miërëchë suo’ la vulëttë mannà addò u spëcialistë.

Doppë fattë tutta la trafilà, finalmëntë arriva ‘nnant’a u miërëchë spëcialistë dë la mutua. Va a vëré e ‘nzë trovë nu miërëcaciuccë, u štëssë ca la štëa mannannë a u Créatorë (scië lauratë!) mò fa l’annë!... U povërë maritë, allora, kë na santa paciënza zë l’avëtta piglià e purtarla a Roma. Là purtattë purë tuttë lë cartë chë l’avëanë fattë lë miërëcë ‘é qua. E mënù malë ca u Signorë l’allumënantë ‘é j’ a Roma, sennò la puurëlla fussë già schiattata. L’unëchë ca éva vištë buonë lë cósë, éva propiëtë u miërëchë suo’, ma datësë ca issë nn’éva spëcialistë, la vulëttë mannà addò quill’ autë, *grando majestro de la mericina* dë la mutua, e quillë nnë lë ricëtë ca tenëa l’appasëmë a u postë dë lë prëtë rént’a u fëchëtë?...

La puurëlla jëttë pë grazië e štëa truannë giuštizia...

E chëssa è l’assištënzia chë avémë avutë nu’ citarinë da la rëforma sanguittaria. Ma dich’i’, pëcché a mé purë më piacënë lë cósë bónë... pë chëlla povëra gëntë che avëramëntë nn’avëa cummë fa, ma quantë cë në štëanë ‘é chissë ca nën tënëanë fatija o évënë nullatënëntë...Cinquantamila, ciëntëmila, pë tutta l’Italia?!

E po’ èssë maië ca pë chëllë quattë ‘occë ‘é coramina ‘é cchiù c’hannë ratë a ‘llë ddu’ puuriellë, hann’avuta lëvà l’assištënzia a quantë l’hannë sèmpë tënuta?...Sécondo mé, ‘ssë sbrëognatë lë soldë o zë lë friëchënë o l’arrijalënë facënnësë buonë amicë kë chillë chë vinnënë lë mërëcinë, sennò na cosa ‘é chëssë ‘nzë putëssë spiégà.

A quantë parë, tuttë la pajënë la mutua e *principalmento* lë povërë fatijaturë chë vannë a sgubbà sottë patronë. Po’, dich’i’, së

aumènta u menzilè o la jurnata, automaticamèntè aumenta purè la trattènuta dè la mutua!...

Giuannina

- Ma sa zia Marì, chissè tiènnè tanta spèsatè e hannè vultè purè l'aumèntè; spèciè, mò l'émè rittè, ca pajè u guèrnè e perciò nnè puonnè arruà e hannè aumèntatè lè mèrècinè e cè fannè pajà u tichèttè. E sènnò cummè putissènè j' muštrannè tuttè chéllè bèllè pèlliccè lè muglièrè dè lè miérècè e chéllè dè lè farmacistè!...

Po' kè la rēforma zè so' accucchiatè purè tuttè lè muglièrè dè l'assessorè, cummissariè, segretariè, autistè, oscièrè, rēcuttarè e furmaggistè chè amministrènè mò la *santità*!!! E cumme 'ulémè ij' 'nnantè sè a magnà so' tantè e a pajà so' pochè?... Po' zè mittènè purè lè cuzzalè... Ah, chéssa è n'auta catégoria ca tu 'ncè la cuntè! Sa chè hajè sèntitè dicè? Ca lè cuzzalè, 'llè fètièntè, dicè ca zè fannè fa le ricètta cundicènnè ca lè ninnè tiènnè bèsuognè 'é vitaminè e nn'è vérè!... Cè lè rànnè a lè puorcè e a lè vacchè pè lè ngrassà!...'Ssè vajassunè, sbrèognatè e aljotè!... E accusi ci accirrenè purè a nu', ca lorè chè nè sannè sè po' chélla carnè 'é puorchè 'ncè fa malè?... Ha capitè mò tu?... Tu va da nu cuzzalè pènzannè ca là truovè la robba génuina e invécè... chissè t'accirrenè!...Géssù Géssù, addiritturè t'avvèliénènè!...

zia Maria

- Mò cummara Giuannina mia bèlla, lassama j' 'ssè fattè, pigliamècè na bèlla tazza 'é campumilla ca cè tè' calmè lè cèruèllè e a la faccia 'é chi cià lūatè l'assištènzia e a la faccia dè lè spèzialè e šchiattamuortè e dè tuttè chill'autè bèrbantunè ca cè ti- rènè pè lè piérè ca nu' ciammalamè. Nu' prijamè a chélla bèlla Maronna Réggina dè lè Muntè (sciè sèmpè bènèrétta!) ca 'ncè faccia ma' ammattè a 'uajè.

1984

glossario:

sanguetta = sanguisuga o mignatta

sanguittaria = maniera ironica di indicare la riforma sanitaria (da sanguetta o sanguisuga)

santità = sanità detto in maniera ironica e facendo ruotare le cinque dita della mano destra, mimando il latrocinio.

santunina = (principio attivo di alcune artemisie).
largamente prescritte, per cui il termine fu usato molto
genericamente per **ricetta medica** .

chimëcistë = industriale del farmaco

cuzzalë = contadino

schiatamuortë = becchino

racchettë, tricchettë e tacchettë = varie espressioni
ironiche di indicare il ticket

Campuaššë la fa funita kě Vespasianë

(Cmpobasso la fa finita con Vespasiano)

Zia Maria

- 'Uagliò, mèh ammantié n'atu pochë... 'ntë la fa scappà, nonò... mannèggia all'anëma 'é chi lë sóna lë campanë a 'ssë fëtëntunë!...

Nipote

- Nonò, më scappë, nnë pozzë cchiù mantënë'... më fa malë la panza!...

Zia Maria

- Ammantié ca sémë arrëvatë a la casa.

Giavannina

- Zia Marì e c'ha fattë 'ssu criaturë? Maronna mè, té na faccia ghianca...

Zia Maria

- C'ha fattë?... Nn'u virë c'ha fattë!... Ha fattë ca u povërë ninnë nnë putëa cchiù e zë l'è fatta sottë... Šta 'mmantënënnë da Via Mazzina u puuriëllë... Z'è pigliatë scuornë d'accuccurarzë mmiéz'a la vija e... èss'u vî, z'è spurcatë e mò u štènghe pulënnë. 'Ssë fëtëntunë hannë fattë la 'uërta a Vèspasianë... Lë 'mbicciavënë lë corna së lë lasciavënë mpacë... l'hanna avuta lëvâ tuttë quantë! Chë sciatë malëdittë!...

Giuannina

- E chi è Vèspasianë zia Marì? Nnë l'hajë mai' sëntit'annummënà.

Zia Maria

- Tuttë sannë chi éva Vèspasianë e pëcché rëmanëttë famósë p'u munnë, almenë chillë c'hannë fattë fine a la quarta classë zë l'avissëna rëcurdà. Ma së tu nnë l'avišša sapé, è subbëte fattë. Róma quann'éva padróna d'u munnë, pëcché mò nn'è manchë padróna d'ëssa štëssa...

Giuannina

- E sì, mmiéz'a éssa cë šta u Vaticanë d'u papë!...

Zia Maria

-... avèttè tanta capaddoziè ca zè chiamavënë ‘mpérotóre e pè jóna évënë tuttè Cèsèrè. Štè Cèsèrè évënë tuttè ‘nfumusè c’appiccècavënë cuntinuamèntè kè lè vicinè.

Révënë faštiriè purè a lè furmichè ‘llè fètiéntè... e datèsè ca évënë buonè a mènà taccaratè, rumanènnè ma’ scurdatè da la štoria, chi pèccché lè sunattè a le ‘Allè Pullaštrè, chi a lè ‘Attè Pérsianè, chi a u Rré dè l’élèfantè e cacchèrun’ autè lè rèttè purè ‘mbaccè a lè Gôtè.

Giuannina

-Sultantè?... E facévënë tuttè chéssa e a lórè nisciunè l’ha ruttè u mussè!...

Zia Maria

-Siéntëmè, nnè m’interrómpè.U mussè cè ru rumbènnè lè Sannitè, lè patrè nuoštrè.

Tra tant’ appiccècalitè, Roma purè avèttè a unè chè amava la pacè e quissè éva proipa Vèspasianè. E facèttè ‘ss’imperatorè nu sacchè ‘é cósè bbónè!... ‘Ncopp’a ‘štu munnè, sè tu sciè buonè, amè la pacè, tè piacè fa bènè a la populaziònè e tè piacè j’ d’amóre e d’accordè kè tuttè, priéštè o tardè sciè bèllè e scurdatè...

‘Štu Vèspasianè fussè bèllè e scurdatè da nu piézzè sè ‘nzè fussè muossè a cumpassióna Giovè e Mércuriè, chi pè nu fattè e chi pè fa piacerè a l’industrialè d’allóra, pecché da sèmpè quannè z’è fattè cacché cummèrètà, z’è fatta pè farcè guaragnà ‘ncoppè a cacchèrunè.

Giuannina

-E quannè maiè...Santè Magnonè è natè primè ‘é Crištè!...

Zia Maria

-Eh!... Fammè cuntinuà...Dicènnè ‘štè ddu’ ddiè, pèccché primè cè štèanè nu sacchè ‘é ddiè ca facèanè purè u parlamèntè, sulè ca nnè štèa a Montécitoriè, ma *a Monte Olimpe* ...Dicènnè ‘štè ddu’ ddiè, pèccché ‘štu povèrè Vèspasianè doppè muortè ha ra èssè scurdatè ca issè nn’ha ma’ ‘ppiccècatè?...Zè muvènnè a cumpassióna e ‘ccusì cumparènnè ‘nzuonnè a Vèspasianè sottè a lè vèštè dè na povèra ‘uagliona ch’éva fa nu pochè r’acqua, ma nnè la putèa fa ca nèn trūavè nu poštè addò putèrzè accuccurà.

Giuannina

- E issè chè facèa sottè a lè vèštè ‘é ‘lla ‘uaglióna?..

Zia Maria

-Uè, chè tè scié scēmunita mò! Cumparènnè lè ddu’ ddiè *in formè dè una guagliona che dovevo andaro a cesse* , ha capite mò?

Giuannina

-Ah, chéss'è...e tu ha rittè ca Véspasianè cumparèttè sottè a le vèštè...

Zia Maria

-N'auta vóta sèttè? Tè vuo' piglià la pèzzècata?...

L'imperatòrè a la matina zè svigliattè pènzierusè e cuntrariatè e 'nzè putèa rà pacè ca 'ént'a Roma, c'éva mancà la cummèrètà... e girè e vótè, lè vè a mmèntè la trūata: fa méttè pè réntè a lè pajscè romanè lè *urinatoiè* ca quannè a unè lè scappè , po' j' là sènza brèugnarzè 'é nisciunè. Doppè tant'annè Véspasianè murèttè ca éva fa u poštè a n'atu 'mperatorè e pè rēcunuscènza u nuovè mperatorè facèttè chiamà chillè aggéggè lè *vèspasianè*.

Giuannina

- Ah! Lè vèspasianè so' lè pisciaturè, lè cèssè allora!?...

Zia Maria

- E chè tè crèrivè ca chè évènè?... Lè princèpè azzurrè o lè figlè d'u mazzamaurièllè!... Allóra e pè paricchiè annè roppè, purè Campuaššè avèttè 'ss'aggéggè e m'arrècordè ca cè nè štèa unè 'rrèt'a u dištrèttè militarè, a Via Scatólónè, unè a Vialè Elèna, dè cantè a u ciardinè d'u munècipiè, unè arrètè a la villètta Flora e unè vicinè a la štazzióna arrètè addò šta mò la bènzina. Caccherun'autè štèa a Via Roma e pè 'ncoppè a lè Quartièriè.

E quannè nu furaštièriè n'avèa 'bbèsuognè, kè ddu' passè truavè u poštè rèsèrvatè pè le fattè suo'. Kè lè tièmpè mudèrnè, zè 'ulèttè fa a Campuaššè purè nu vèspasianè 'e lussè , proipa a nummèrè unè, a Via Gianlunardè Palombè, addò tè putija sciacquà purè lè manè e quannè fu missè zè tènèttè presèntè ca purè lè fèmmènuccè évènè 'é carnè ossa cumm'a lè masculillè...e pè lorè zè facèttè purè la porta appartata dè cantè a la funtana dè la piazzétta d'u pèscè.

Giuannina

-Di frontè a lè monèchè, là addò štèa u furnè e Viola u panèttièrè.

Zia Maria

-Chillè évènè lè tièmpè d'ór' 'é Campuaššè e perciò z'abbuscattè la nnummènata dè “ *Cètà Ciardinè*”.

Giuannina

– E pecché nn'eva nu ciardinè pè davéré?...

Zia Maria

- Sì ca cè éva...E quanta sinnèchè tènèmmè, chi cchiù e chi ménè, lè tènènnè tuttè pulitè e urdenatè lè véspasianè. Passannè l'annè e tuttè chillè ca vedèanè ca a Campuaššè zè vivéva buonè, vulènnè mēni' a abbètà a 'šta cètà e mēnènnè, ma po' k'u zì u zì z'ammišchiannè a la pupulaziona nuštrana e vulènnè cummannà purè lórè a Campuaššè, 'ncopp' u cumunè. Ncumēnzannè a fa quēstionè e zè ncumēnzattè a cagnà sinnèchè ogn'e sèttemana, finè a quannè avèmm'a unè ca pēnzattè: “ Ma comè?... Na cètà ciardinè ha da tēné lè pisciaturè mmiéz'a la vija?” e urdenattè dè lè fa luà tuttè quantè, facènnè la 'uèrra a l'auguštè Véspasianè. U gnafièllè 'ncè pēnzattè ca 'ntantè Campuaššè éva cètà ciardinè propriè pēcché pēnzannè buonè a méttè lè véspasianè!... E quissè è mò u rēultatè, u vù!

Giuannina

– Sinè, è proipa accusi, zia Mari', 'nciavèa pēnzatè.

Zia Maria

- 'Ssu bèllommènnè doppè na sèttemana zè nè jèttè pur'issè, pè fortuna, e pè nu pochè 'e tièmpè štèmmè buonè e spenzièratè ca mētrè faciavamè u štruscè p'u corzè, sè cè scappava, putavamè allungarcè all'urinatoiè pubblèchè 'e vija Palombè. Ma nnè passannè poca sèttemanè e nnè mēnèttè n'auta capa gloriosa, kè la sciēza pecurina déntre e 'ncopp'a lè grinè e facèttè chiurrè purè a quissè!...

Giuannina

- Pēcché è chiusè quillè mò?...Ma va forzè tè sbagliè?...

Zia Maria

-E pēcché nēpotēmè z'è fattè sottè? Chè tè crèrivè ca 'nc'eva jutè là?... Hannè chiusè purè a quissè!

Giuannina

- Vù ché bèllèzza!... Spèciè a la séra ca šta chiusè purè quillè faccèfruntè u carcèrè.

E a la matina ca viènnè da lè pajscè vicinè lè migliarè 'é paisanè, cumm'hanna fa?...

zia Maria

- Quantè nè virè cammèna a cossa štrèttè 'ncérchè 'é nu puštarièllè addò appartarzè. E quantè tè nè virè ca pēnza “ qua nnè mè canoscè nisciunè” e

‘nzè në fréché e z’accuccura addò è-è e ‘nzè në scioscia manghè ‘é chillè criaturè ca štannè a paccijà attuornè a la pèschéra d’u Munècipiè.

Giuannina

- E proipa lànnantè , ‘nnant’a u Munècipiè cè në vuléssè unè, magarè ‘ntèrratè sott’a la piazza... addò lè ‘uagliunè purè cè puonnè ij’ e a u poštè e fa sèccà ‘llè povèrè piantè ca štannè già ‘ccisè p’u fumè dè lè machènè , accusi zè ‘mparènè a rèspejtà lè piantè e zè ‘mparènè purè la docazona d’èssè nu pochè rèsèrvatè, ca nu pochè dè rèservatézza nn’ha ma’ ‘uaštatè.

Zia Maria

- E sè tè ‘uardè attuornè, cèrtè ca mò nn’ virè nu buonè spettaculè!...

Giuannina

- Nèn mè cè fa pènzà va... sulè a pènzarècè mè zè ‘uasta u stommèchè. E ‘ntè dichè s’ a nu puurièllè l’avéssa scappà nu sciuglièmiéntè!... Ma tu piènzècè nu pochè? Mmaggènè tu a nu povèrè crištè ca pè casè, pè cumbènazona, avéss’avé la disgraziè dè vèvèrzè na tazzulélla ‘é cafè, doppè la chiusura sèttèmanalè d’u bar, quannè u barišta ha lavatè la machèna k’u salè ‘nglésè?...Chè la èssè cummènèntè a ‘llu povèrè crištianè?...’llu puurièllè è bèll’e ‘mbrattatè! Addò zè vo rèparà!...E’ na paróla arrèvà abbaschè pè lè campèrellè o a la fèrruija!...

zia Maria

-Maronna mè, nnè mè cè fa pènzà, ‘ncè pozza capètà ma’ nisciunè. Mè rècordè na vóta succèrèttè a na cumpagna dè lè mè, vicinè a Santè Piètrè. Ménu malè ca là primè ‘ncè štèa manghè na casa frabbècata e chélla z’annascunnèttè arrèt’a quillè ca facèa lè scalè... E la puurèlla purè zè spurcattè...E sè pènzè cummè z’avètta sèntì. Zè facèttè ‘pprumèttè ca nnè l’avéssè ma’ rittè a nisciunè. E a nisciunè maiè l’hai’ rittè. Manghè mò.

Giuannina - E mò u scié rittè!

Zia Maria

- I’ hajè rittè u puccatè e nò u puccatòrè.

E tuttè chéssè pècchè? Pècché ‘ncè šta cchiù nu vèspasianè.Sè qua ‘nzè pónè rimèdiè, pè vè la fa brèvé, Campuaššè sè ancora ‘ncè è ‘ént’a poca tièmpè pisciaturè cè sarà dèvèntatè cèrtamentè. E’ vèrè ca mò purè qua la gènta zè buca, ca dicè ca dèvièntènè angiulillè chè vólènè kè lè pièrè ‘ntèrra, e datèsè ca l’angiulillè ‘ssè cosè nnè lè fannè, forzè doppè lè vèspasianè ‘ncè sarannè cchiù bbèsuognè. Ma facissènè alménè rèmèttè

cacché pisciaturë pë chi, a tuortë o a raggiònë, è cuntiéntë e rumanè ómë, cristijanë kè lë piérë 'ntèrra!...

E po', dicémacéllë francamèntë, ché puccatë ha fattë 'llu povëré Véspasianë c'ha da èssë scurdatë da lë campuascianë?

Giannina

- Boh! Štémecë attióntë ca cacché juornë chissë cë liévënë purë u liéttë a rént'a lë casë!

1985

Glossario:

mazzamaurielle= folletto; spiritello buono

Faucë cucchiarella e crócë

(Falce, cucchiaio (di legno) ecroce)

Zia Maria

Ogni quannë z'avvicina u tiémpë chë hanna fa lë vutaziunë, virë ca jéscënë nu sacchë 'é fatijë. Quannë so' chille tiémpë, purë së 'ncë štannë fatijë da fa, tantë fannë e tantë ricënë, ca lë fannë ascì lu štessë. È vérë ca Campuascë šta muortë e tuttëratë da vint'annë, ca so juštë vint'annë ca 'nzë fa na fatija. Bašta pënzà a lë fuossë ca štannë pë la vija e avémë rittë tuttë...

Giuannina

-Zia Mari, sa ch'è succiëssë a Francuccë Nasappisë?... Na séra 'é chéssë, rëncasattë e nnë truattë u poštë pë la machëna vicin'a la casa; la jèttë a parchigià a la vutàta. A la matina va ca vo piglià la machëna e z'affaccia a la vutàta e nnë la vérë. Girë e vvotë, vérë qua, cërchè là e Francuccë ,puuriëllë, nnë la tróvë. Z'éva quascë štufatë 'é cërcà e avëa allórë allórë pënzatë e j' a la Quéštura pë dénunzià penzannë ca cë l'avissë frëcata, quannë z'avvija a la vutàta pë fa primë e 'nzë tróvë la machëna rént'a na fossëra. Tant'éva grossa 'lla fossëra ca cë capëttë la machëna sana sana réntre!...

zia Maria

-Uh chë t'hanna accirre!... e të vuo' mëraviglià?... Pëcché chëlla fossëra ca tié tu ancora 'nnant'a la cucina, së passa n'atu pochë 'ncë caparrà na cincuciéntë réntre!?... Cèrtë pë j' buonë in Italia z'avissëna fa le vutaziunë, principalmèntë p'u cumunë, na vóta all'annë.

Giuannina

-E fussè quascè buonè! Vèriscè po' quanta fatijè ascìssèrè purè
pè 'ssè povèrè
'uagliunè soccopatè. Sulè, zia Marì, ca kè lè vutaziunè cè šta
d'aspettarzè u buonè
e u malamèntè. U buonè, šta a le fatijè ca zè fannè... U
malamèntè sta 'nchèllè ca
'nzè fannè.

Zia Maria

- Chè vuliscè dicè mò tu, zè fannè o 'nzè fannè lè fatijè?

Giannina

-Lè fatijè zè fannè. Pérò, chissè d'u cumunè quann'arriva u
tiémpè dè lè vutaziunè
dannè ordènè a lè 'mpiécatè, cummè fussè pè ésèmpiè chillè chè
štannè addò zè
caccènè lè cèrtèfècatè, dè fa vèré ca pè fa u cèrtèfècatè cè vo'
tiémpè. Lè ricènè
che a u poštè dè pigliarzè cinchè juornè, cummè fannè
normalmèntè pè rà nu
documentè, z'hanna piglià quinècè juornè, 'ccusì u crištianè chè
va 'é prèscia zè
'ncazzè quannè sèntè ricè "*venito fra quinnece juorne a
ritirarlo*" e 'ncumènza a štraricèrè. Allorè u 'mpiécatè fa vèré
ca u vo cunziglià buonè e lè ricè "*vereto
se canusceto a cacche cunzigliero o assessoro, ca sè issè vo, u
cèrtèfècatè t'u facemè subbètè*"...Accusì u povèrè crištijanè
z'ada smovè e z'ada j' a scappèllà addò cunziglièrè e assessorè,
*il qualo alla quala fa vederò che su sue interessamente le fa
avero subbètè u cèrtèfècatè.*Ha capitè mò chè vogliè dicèrè i'
quannè haj' dittè lè fatijè ca 'nzè fannè?...E po' mittècè tuttè
chillè ca zè nè vannè 'ngirè pè j' cèrcannè u votè pè l'amicè
lorè?... E nu' pajamè !...

Zia Maria

-E' vèré, mò l'autè juornè vèrivè purè lè 'uardiè ca facèanè nu
sacchè 'é contrav-
vènziunè 'mbaccè a lè machènè, *non esclusè* a chellè dè l'amicè.
Quannè ma'!So'

proipta fessa i', 'nciavèa pënzat a 'ssu fattë...Pënzavë ncuorpë a
mé, chissë zë sarannë
jutë a cunfëssà!...
Po', n'ata cosa bèlla sa qual' è? Ca sottë a lë vutaziunë tuttë tē
canuscënë. Virë
quant'è bèllë quannë passë p'u Corzë e siëntë dicë “ Bongiorno
signora Maria”,
quill'autë chë tē fërma pë t'addummannà cummë šta figliëtë e
cummë štannë lë
nëputëtë. Më parë d'ëssë cchiù rëspëttatë. Të vé 'ncapë dë pënzà
ca a Campuascë
ancora tënëmmë tanta buonë amicë.

Giannina

-Zia Mari, chissë fannë l'educatë ca t'hanna rrubbà u votë!...
Quannë u diavulë t'alliscë, allora t'ada frëcà l'anëma!...E ccusi
è... chissë tē salutënë ca t'hanna cërcà u votë... E tu cë ru dà!

Zia Maria

-'Mbrontë !... Cummara Giannì e chë vulëa ricë i' nnë vulëa
ricë la štëssa cosë?

Giannina

-'N më pozza ma' scurdà, mò fa quatt'annë, passavë 'nnant'addò
štëa la pašticcérija 'é Brisottë, quannë më sëntë salutà “
*Bongiorno signora Giannina, tanta saluto a don Pasquale da
parta mia* “...aviscë vištë po' cummë zë luattë u cappiëllë ca
pochë c'è mancatë ca nu ha fattë struscià 'ntërrë, e aviscë vištë la
gënta cummë zë gëravë...Avarrannë pënzatë chi sa chi sarà 'ssa
grandë 'é Spagna!... Allorë jv'i', bèlla toma toma, facivë “ *ma
pë chi m'aveto prese, m'aveto scagniaa, vi siato sbagliate con
caccherun'auta* , maritëmë è statë sì a u sëmëinarië ma nn'ha
pigliatë méssa! “

zia Maria

- Facištë buonë. E chissë zë crirrënë ca facënnë l'educatë rént'a
'Ilë quattë juornë
la gënta ze scorda quatt'annë 'é 'uajë e patëmiëntë.
Së pënzë ca m'hannë fattë arrëcaccià la tina e la spara pë carrijà
l'acqua a la funtana pë më putë fa nu buchiërë r'acqua frësca e
pë nnë më fa magnà da la zuzzuntarija... Pochë c'è mancatë ca
nn'avëssavuta j' a rëchiamà l'acquaajuolë a u cëmëtërë (mpacë a

l'anëma sua, ché buon'ómë ch'éva!), pë më fa rëcà na salma r'acqua.

Chéssë so cósë ca 'nzë scuordënë... Hanne voglië 'é scappëllarzë *al mio passage!*

Giuannì sa chë të dichë, qua è funitë u tiémpë 'é quannë cë faciavamë lë fattë nuoštrë rént'a la casa... 'é quannë fëlavamë la cauzëtta e zë passavë u tiémpë massëmë a rëcërcà cacché filë attaccatë a la cauzëtta o a la 'unnëlla dë chi passavë. Qua mò avéma scì a u scupiértë...Éma fa nu' na lišta 'é cunzegliérë tuttë fëmmënë, l'avéma fa vëré nu'a 'ssë quattë cacasicchè cummë z'amminištra nu cumunë...Së sémë štatë buonë a 'mmënëstrà la famiglia noštra kë quattë soldë a u mésë, i' pënzë ca sémë ancora cchiù capacë d'amminištrà nu paésë carëchë 'é quatrinë...

Giuannina

-Sì, chissë fannë j' a nu' a u cumunë! Scié pazza!... Së štannë cumm'a lupëmanarë, lë vajassunë!

Zia Maria

-Cummara Giuanni', cummë dicëa chëlla canzona napulitana?...Më parë “ quannë a fëmmëna vo”...émbë, quannë la fëmmëna vo', fa rëmanë 'ncantatë purë u lupëmënarë! 'Ncumënzamë a spargë la vocë p'u mërcatë e 'ncumënzamëcë a cuntà quantë në sémë d'accordë...

Giuannina

-Zia Mari, ma po' 'ssu partitë kë qualë štëmmë l'éma 'pprësëntà ?

Zia Maria

-E' subbëtë dittë!... Faucë, cucchiarëlla e crócë. Kë la faucia tagliamë tutta la malajërva c'hannë fattë crëscë 'ssë sanguèttë 'ént'a vint'annë 'é malëguèrnë... kë la cucchiarëlla 'mmischiamë mèglië l'uoglië rént'a la pignata dë lë fasciuolë e allisciamë purë lë manë a chi l'avëssa tënë longhë... e kë la crocë 'mmënëstramë la giuštizia 'é Cristë (scié sèmpë lauratë!) e ciarraccumannamë l'anëma a u Signorë (scié lauratë!)... Ma a quillë vëré!... No a quillë dë chi ricë “ fa chëlla che u prèutë dicë e nò chëlla che u prèutë fa!”...

Finalmentë San Giorgë (Finalmente San Giorgio)

Giuannina

- Zia Marì andò va tutt' allëcchënita?

Zia Maria

- Të piacënë lë sciuccaglië a piënnërë...so' antichë, më l'arialattë mammëlla a la créisëma e mò è primë ca më lë 'ngégnë. Ma cummë tu 'nza niëntë? Vaglië a la 'naugurazione dë la chiésija 'é San Giorgë, ca finalmentë l'hannë arraccunciata a chëlla bënëretta. E pë s'accasió- në rannë nu cunciértë rént'r'a la chiésija.

Giuannina

- Gëssù, Gëssù e chë l'hannë pigliatë p'u téatrë a San Giorgë!

Zia Maria

Nónë, tiënnë nu cunciértë 'é musëca classëca, cummë t'ha ricërë...è cunciértë 'é musëca sèria...'nso' 'ssë sciacquanitë chë vannë alluccannë pë la vija. Fannë cummë a chissë bandistë chë fannë vëré a Natalë a la tëlëviscióna... Ha vištë tu, cummë e quannë fannë u cunciértë a S. Bernardinë all'Aquila, a Santa Cécilia a Roma. Pë mé chëssa è na cósà bèlla, accusì po' siéntë nummënà pë la radia e pë la televiscióna purë a Cambuaššë. Sa cummà, cumm'è bèllë senti " *A la chiesija dë San Giorgë a Campuascio z'è tinuto un cunciertò del majestro Cellono* ".

Giuannina

- Zia Marì, virë ca quillë ze chiamë 'Ngiulinë...

Zia Maria

- E va buo', chë fa, tantë sèmpë la scëlla té. Cèrtë ca cë vuléva 'ssa fatja.

A chëlla bèlla chiésija l'hannë fattë šta chiusa pë cchiù 'é trènt'annë e s'aspëttavënë n'äutu pochë zë në caréva sóla sóla. Mò finalmentë zë so' décisë.

Cummà hannè rëfattè la matunata proipa cummè štéva a chillè tiémpè kè la facènnè... Po' hannè rëpulitè tutt'u culunnatè, hannè rëpëttatè l'angiulillè e rëfattè lè rëtrattè chë štèanè 'ncopp' u ciélè e rént'a la cappèlla. Inzommè, cummà, l'hannè fattè arëmenì cumm'e quannè la facènnè all'annè 1098, cummè zè rice di *Nostre Signore*... Piénzè cummà, u 1098...ma tu virè che tésorè ténavamè qua e 'ssè sbarratunè la ténévènè abbandunata 'è 'lla manéra! Ménu malè pérò ca ténémè qua all'officiè dè l'antichità. Chillè cè hannè penzatè a fa 'ssu prugèttè e a urdènà lè fatijè.

Giuannina

-E sì, sè 'ncè štèanè chissè štèa bóna n'at'e ciéntè annè 'lla chiésija sènza rëciéttè!

Zia Maria

- Dicè ca mò hanna rëfà purè a San Bartërumé, l'hannè rëmissè già lè pincè 'ncoppa u campanarè e hannè rëpulitè lè buluginè. Mò cacché juornè 'é chissè ci avéma fa n'affacciata ca la vogliè arrëvèré pur'i'.

Giuannina

- Mbè, zia Marì vattè a 'ustà 'ssu cunciértè e po' arraccuntémè tuttè pè filè e pè ségnè ca i' 'ncè pozzè mènì. A proposètè, nèn fussè pè 'ssu fattè ca don Giuannè Battištè z'è 'ncazzatè? Mè parè d'avérlè addusëratè miézè miézè a la radia.

Zia Maria

- Sì, proipa p'u cunciértè.

Giuannina

- Ha vèré ca chissè nnè lè fannè sunà štaséra!

Zia Maria

- E quanne ma' zè po' fa caccosa a Campuaššë... Zè vèré c'aspëttava la vussa don Giuannè! Ma po', cummà, don Giuannè nn'è malamèntè. Avrà fattè nu pochè 'è casinè pè 'nzè fa passà 'nnantè, ma po' a la fina, zè šta zittè pëcché pur'issè a Campuaššë u vo bënë. Don Giuannè nn'è unè 'é chillè priéutè arrëtëratè, chiusè a ogni nuvétà, è mudèrnè.

Giuannina

. E sì, è verë, è nu buonë prèutë.

Zia Maria

- Cìà cummà, arrëvërércë e po' tè raccontë.

Giuanina

- Arrëvërércë zia Marì *e buon divèrtimènte*.

1986

La sangiuannara caraštosa

Tuttë sannë ca lë sangiuannarë so' caraštusë, specië së tiënnë da vennë o d'accattà caccosa. Zë dicë purë ca u sangiuannarë “ *che na chënata de mënëštra zë vulesšë accattà nu palazzë*”.

Cënzënella, na femmëna chë šta a parzënaulë da ciertë massarë amicë mie' de San Giuanë, sëntennë arraccuntà da Devota, la serva d'u miérëchë, ca quištë avea accattatë pë cientëcinquantamila lirë nu cëlluccë, appëzzattë buonë lë rëcchië e 'ncumënzattë a fa millë pënzierë. Pënzava Cënzënella: *Së hannë vënnutë nu cëlluccë pë tantë, allora pë nu jalluccë quandë me darannë? ..e pë nu viccë sicurë më darannë trecientëmila lirë*.

Štu pënzierë la facettë šta sveglia tutta la nöttë e appena cantattë u 'allë zë auzattë, pigliattë na vëntana d'ovë e nu viccë e zë avviattë pë la mulattiera pë Campuascë pë vënnë u viccë, tutta cuntenta e spëranzosa.

Arrëvata ca fu a lë primë casë dë via Piavë, Cënzënella vënnettë subbëtë la vëntana d'ovë e 'ncumënzattë a 'ddummannà a la genta s'avëanë bbesuognë d'accattarzë u viccë.

Cchiù de cacchërunë zë fërmava a parlà, ma appena sëntijënë la sunata, zë la squagliavënë spavëntatë da u priëzzë.

Dopë ca avëa juta girë pë nu parë d'orë, finalmentë Cënzënella 'ncoccia a nu signorë che jva gudënnë propria nu viccë pë fa na fëšta.

'Ncumënzannë a trattà, ma Cënzënella nën vulëa capì raggionë, pënzava ca u signorë la vulëa cuffijà.

Štënnë a trattà quascë pë na vëntina 'e mënütë, ma ognunë éva fermë a la posiziona so': Cënzënella a trecientëmila lirë e u signorë a cientëcinquantamila

lirë, quannë u signorë, spaziëntitë fa n'utëma propošta a cientësëssantamila lirë dicënnë purë *ma 'ssu viccë nën fussë mica nu vëtiellë?*

Cënzënella, tutta rësëntita arrëspunnettë *ma a chi vuo' cuffià, s'ajërë, proprië qua, a Campuascë, hannë pajatë nu cëlluccë cientëcinqantamila lirë e tu mo vilissë u viccë pë tantë?*

U signorë chë capëttë la štubbëdëtà dë la femmëna rëspunnëttë *ma u cëlluccë canta!*

E Cënzënella toma toma, senza scumbonnërzë, rëbbattettë... *e u viccë mijë pënza!*

LA TELEFONATA

Zia Maria

-Cummara Giuannì, c'è perméssè? Bonaséra.

Giuannina

-Avantè, avantè. Bonaséra zia Marì.

Zia Maria

- Cummà, fammè nu piacerè, fammè fa na téléfonata; avéssa chiamà u nêpôtè du senatòrè ca è cumpagnè a figliëmè. Tënavamè l'appuntamèntè ca ciavàma j' a magnà u gëlatè aunitè, po' è succièssè ca nu alijótè 'é chissè chë puortënë lë camionzè, pë corrè a scapézzacuollè, z'ha purtatè 'nnantëpiéttè lë sbarrè d'u passaggè a livèllè e zè vulèa purtà purè u trénè appriéssè, e 'ccusì Ntoniè è rëmënutè tardè e ha pënsatè "addò éma j' cchiù? ". Mò, oramaiè so' lë novè e mézè, allora hajè pënzatè:

'Ntò, sa chë vuo' fa mamma, magnètè 'ssè ddu' mulagnamè rëchiénè ca i' vagliè a téléfonà au cumpagnè tuo' e ciu spiéghè u fattè cumm'è jutè, tè 'ntënnè ca u gëlatè cë ru jamè a magnà dumanasséra.

Giuannina

- E chéss'è tuttè zia Marì? 'Ntè la piglià, cë šta tanta tiémpè, nê ténissëmè 'é gëlatè a

magnà...accommërètè a u telèfonè, šta là a disposizionè.

Zia Maria

-Cummara Giuannì i' 'nzaccè u nummèrè... quissè u telèfonè a 'ssa casa zè l'è missè da tré miscè e ancora cë šta 'ncopp'a l'élènc'hè.

Giuannina

- 'Ntë préoccupà, mò u addummannamë a u nummërë durrëcë ca quissë sa tuttë. Fa tu štessa....
(zia Maria prova e riprova e il numero è sempre occupato)

zia Maria

-Cummà, qua nn'arrësponnë nisciunë, anzë è mupë 'ntuttë.

Giuannina

- Fammë pruùà a mé... (prova a fare il numero) Chissë më sa ca l'hannë proipa štaccatë u tèlèfonë pë z'arrëpusà. Mò, pruamë a fa u ciéntuttantadu' ...zi', zi' ...quiss'è 'ccupatë. Zia Marì tè, pruovëcë tu...rëfà u nummërë... fa primë u durrëcë, së quillë è ammupitë fa u ciéntuttantadu' e dillë ch'è guastë u durrëcë...

Zia Maria

- Chi l'è štramuortë fa sulë tac-tac è sèmpë occupatë! Chi sa chë štarannë facënnë a chëss'ora... Po' èssë maië ca tuttë lë télèfonë 'é Campuaššë zë so' ruttë 'štasëra dént'a 'ssu mumëntë...

Giuannina

- Zia Marì, fammë rëpruà a mé. E' sèmpë mupë. Chë lë puozzënë accirrë... so' ddu' orë ... lë pozzëna mënì nu pantëchë... puzzëna šchiattà 'ncuorpë...lë pozza 'sci' nu carugnë 'mpont'a la lénga... oramaië è mèzanottë... Zia Marì, 'ncë šta niéntë da fa, chissë hannë štaccatë proprië u filë, pë irz'a štutà l'arzura lë mmalërittë.

Zia Maria

-E sì, më sa purë a mé. Chisà però s'hannë jutë a štutà chëllë 'é 'ncoppë o chëllë 'é sottë?... Lë pozza mënì nu pantëchë, na rësibbëla andò dich'i'! Cummà mēnu malë ch'ëva ricërë robba 'é poca cuntë... ma së tēnavamë 'bbësuognë 'é nu succurzë urgëntë, piēnzë cumm'avissem'avuta fa nu' puurëllë ...Avamë voglië 'é šchiattà!

‘Ssè cummèrètà so bonè quannè ‘ntè siérvënë... sulè allora funzionënë!

Giannina

-E chissè, zia Marì, l’hannè purè aumèntatè la bbullétta cundicènnè ca “ u servizie è migliorate”, ca ‘nzaccè quanta cummèrètà hannè ratè all’abbunatè... Dicè ca mò putémè sèntì la radiè rént’a u télèfonè... la svéglià...u roscope ca spieche la sciorta...e ‘nzaccè quant’ autè cosè hannè missè.

Zia Maria

- Cummà cè ru cantassè i’u roscopiè a chissè, ‘ssè sanguèttè! Cè ru déssè i’ u miglioramèntè a ‘ssè birbantè.Facissënë lè cosè sèmplicè e buonè. Chissè vuonnè sulè frècarzè lè soldè. I’ k’u télèfonè vogliè sulè parlà pè necessità. La radiè mè la sèntè kè l’apparécchiè ca tènghè!

Giannina

-Eh, véramèntè! Andò šta ‘ssu miglioramèntè ca unè nnè po’ avé u nēcèssariè. Ma dumanè m’hanna sèntì a mé... Cè l’haja cantà ddu’ bèllè parolè a u diréttorè... cè l’haja ricèrè “ Signore direttore, vi faccio presento che aveto voluto l’aumento e ve lo sono date e ca quanno leio ‘nce steto le mpiecate ze ne vanne a stutà l’arzurà e stacchënë pure u ddurrècè, u sirrècè lo fanno trovaro sempe ‘ccopato e u cientuttantaduo puro... u vintiseie sempe... e al citarino ca le serve nu zruizie urgente,nisciune l’arrisponna!”

Patino (padrino)

- Zia Marì, bonaséra.

Zia Maria

. Bonasera Minghè.

Giannina

-Èh, zia Maria éva telefonà a unè chè nnè šta ‘ncopp’a l’élèncè e nn’ha pututè avé u nummèrè.

Patino

- E mò ru ha 'ssu nummëerë!... sè chissè a la duménëca u sèrviziè u fannè fa a chillè dè Péscarè! e kè tuttè lè turištè bagnantè ca tiénnè là r'éštatè, mò parlè...

Giannina

-Ah, perciò è sèmpè accupatè!...

Zia Maria

- kè tanta soccopatè ca ténavamè qua, ivënë mattè sè 'ssu zruiziè u lascavënë fa a lè campuascianè? Mbè, bonanottè.

Giannina

-Bonanottè cummà 'ntè la piglià.

Zia Maria

- Bonanottè e scusëmè sè t'hajè fattè pèrdè tiémpè e tè so ratè faštirie a chéšt'ora.

Giannina

-Macché, zia Marì mò vuo' paccijà! Pè l'amorè 'é Ddi' manchè a pènzarlè..chéšta è casa to'... quannè tè sèrvè 'šta casa è sèmpè apèrta... Bonanottè e cè vèrémè dumanè.

Patino

-Bonanottè zia Marì.

Campobasso 20.8.1985

UNÈ CA ZÈ LA CRÉRÈ

Zia Maria

- ‘Ncopp’u munnè sèmpè cè so’ štatè lè prësèntusè e lè cchiù...so’ štatè sèmpè lè cchiù fèssè, lè cchiù ‘gnurantè.

Cè šta unè ‘é chissè ca zè crérè d’èssè don Dantè Alighiérè pè cummè camina ‘mpuštattè e tuttè pèccché, pèccché nu bèllè juornè lè mènèttè ‘ncapè dè scarapucchià cacché piézzè ‘é carta.

Scarapucchiattè chè facèttè ‘llè fuglièttè, jèttè a ‘lliscià a nu giornalištè e quissè u facèttè crèrrè apparè a quillè chè scrèvèttè la “ *Cummèdia dè ru vinè* “ cummè dicèa la mia *gèntile patina*, Cènza Pèzzanéra.

‘Ssu signurinè, po’, pigliattè la vija e facèttè cupià ‘llè ciappèttè da una ‘é chéssè machènè ca mèttèttè la bonanèma ‘é Tirabassè a Uratinè e, mamma mè’ chè mèttèttè ‘ngirè ‘ssu prësèntusè!... Uh, chè ‘ncè vulija truà réntè a ‘lla spèciè ‘é quadèrnè: Macchiè ‘é pèparuolè, mulagnamè fracètè, fogliè ‘é laccè arratrappitè, bèncuntè ‘llu quadèrnè parèa la lèbrètta ’é Ntoniè u vèrdummarè ca purtavè apprièssè a la carrètta pè cè signà lè rièbbètè ‘é chi pajavè a mésè!

Giannina

-Uh, maronna mè, allora quissè štèa a u Funèchè dè la Farina, cummè ricè mò tu?...

Zia Maria

-Pèjjè, pèjjè assà’. Là, a u funèchè, cèrtè ca tè facivè lè mègliè rësattè sè tè mèttivè a lèggè’ lè cartièllè ca mèttèanè lè salaruolè ‘ncopp’a la robba. Pérò chillè nn’èvenè puetè. Addusèra ca nn’è funitè... ‘Nnantè ‘nnantè, cè rëcupiattè purè u piézzè ‘è giurnalè ca dicèa ca tènavamè qua “ *un grande allitterato* ” . Allora jvè i’ e u vulivè scì ‘nnantè e lè rëcivè: “ *Scosato siato vojo quel grande maestro de la litteratura campuasciana c’ha scritte la tal’ cummedia?* “. E issè sènza scumporzè, ‘mpuštattè ’é cchiù u piéttè e rëspunnèttè: “ *sci, sone proprie ije* “. “ *Sapeto , voleva compraro la vostra opera, ‘ndovo la pozzo trovarola?* “. “ *Ve la pozzo daro ije subbite se cacciato tremila liro* “ m’arrespunnèttè.

Jvë i' e facivë:" pëcché 'ssu mazzë 'é laccë fracëtë valë trémila lirë... ma famm'u piacerë, va... manchë së më ru rijalë më ru piglië!". "*E allora prendetevele e basto ca la fato finita e lo liggeto* "ricëtë issë e më ru dëtë.

Uh, Maronna më' cummara Giuanni' m'ha crërrë ca s'avëssë vištë 'llu quadèrnë la bonanëma dë Minghë Cunzulëttë, u sarija jutë a sciuppà u vëntamë pë quanta vruocchèlë cë štëanë pë réntë. Doppë tanta tiémpë u rëtrüavë e ci u dëcivë: "*Sapeto ho lette e rilette il vostro quaderne e pe verità mi è simbrato somigliaro cchiù, como devo dicero, ecco cchiù all'uorto di ronna Paulina abbascio a u Scarafono che a un libbre* ". E issë më rëspunnëtë " e pëcché?" e cë ru dëcivë:" Siéntë ninnë, chë so' tuttë chillë pisciuottë chë scié missë appisë 'mmiézë-mmiézë a la canara?". E issë m'arrëspunnëtë: "*Accosì zi scrive u campuasciano*". Allorë jvë i' e lë facivë vëré ca chi avëa fattë cumm'a mé sulë la scola dë cummà Cënza e d'u Mazzamauriëllë" (u dirëttorë së të ru vuo' rëcurdà éva don Niculinë Fiorëllë) e chë avëa avutë cummë maëstrë a Minghë Cunzulëttë, ciértë parolë jënacciatë l'avëssë capitë a u cuntrarië 'é cummë vulëa rà a 'ntënnë issë. E quillë a farmë: " Eh, ma nu' qua 'ntënnë a nisciunë, sëmë cumm'a *scorfanëllë* chillë chë fannë u vërnaculë so' tuttë dë Farazzanë, dë Fossaltë, dë la 'Uardia".

Giuannina

-Uh, chë pozz'ëssë carufatë! Appartë ca qua tënëmmë a lë mèglië, ma pë sapé scrivë zë puonnë šturià purë a 'ssë fraštiërë.

Zia Maria

-E i' lë dëcivë: "*Ma sentito prufessoro, vi sieto pe case scurdato del mio maestre Minghe Cunzulette e di donna Nina Guerrizie?...*" E quillë a dicë: " Eh, ma chissë 'nzë truovënë cchiù.". Cummë 'nzë truovënë cchiù, lë rëcivë,ueh!, signuri', scié jutë 'mpazzi'... a partë ca donna Nina jë viva e véggëta, ma lë fatijë 'é 'ssa gënta nn' muorënë majë!: Tu, invécë dë mpuštartë cumm'e nu sagliuocchè, tisë tisë, vallë a rëtrüà rént'a la bibliotëca andò štannë tuttë lë librë a murì, ca chëllë povërë anëmë d'u prëatorië spiëttënë a chi lë va smovë! " E andò šta la *babilotëca*?" m'addummannattë... Facivë mbë!...Chëssa è... haj' capitë, haj' capitë... ussignurì vo fa cummë a Giuannë Mënëcrëttë quannë vulëa taglià lë sarmientë dë na vétë ca e 'nzapëa ch'éva la putatora. Va bèllë, va....E chë la Maronna t'accumpagnë! U lassaië attassatë e më në jvë.

Giuannina

- Facistë buonë.

Zia Maria

- Addusëra ca nn'è funitë. Ddu' miscë fa , ha' vištë tu, vulivë rënnuvà la félicia mémoria *del mio padre* e vulivë fa canoscë šta lénga cummë z'éva arrutata doppë tant'annë 'é scola fattë da Cunzulëttë e a u doposcuola dë la patina m'è e accusi purtajë lë fugliëttë mié' a unë ch'éva jutë a garzonë da u prëfëssorë Trombetta (scië 'mparavisë!) ma ch'évë statë nu pëssëmë scularë pëcché po', a la fina, m'è facëttë lë fotografijë dë lë fugliëttë tuttë mossë e chiënë 'é muschillë pë mmiézë. Ma... lassamë šta 'ssu fattë, ca già m'è cë so' avvëlënatë troppë, ca s'è nnë m'è mënütë nu pantëchë allorë, nn' m'è mënarrà cchiù.

Giuannina

-Pë l'amorë 'é Ddijë, lassu përdë a 'llu banchiërë, nnë ru nnummënà cchiù, mò t'è stëa passannë...

Zia Maria

-Sinë è mèglië 'ncë pënzà cchiù...E 'ccusi facivë scì purë lë trascurzië mié'.

Giuannina

-Cèrtë ca so' statë bèll'assa', tutta Campuasë l'apprezzattë, sulë puccatë ca štëanë lë muschillë dë quillë alijotë chë l'ha stampatë, s'ennò pë tutt'u munnë ivënë 'ngirë lë trascurzië tuo'. Zia Mari, ma i' pënzë ca quillë sarà statë u schërzë 'è cacchërunë chë z'è sëntitë 'ngënnë... l'ammiria ha fattë fa lë muschillë a 'lla 'uaglionà chë l'avèa stampà?!...

zia Maria

- M'è sa pur'a mé! Mò, u štëssë giurnalištë ca facëttë dëvëntà allitteratë

quissë, c'è rëmanëttë malë pë la lénga m'è, pëcché 'šta lénga l'évë cantatë lë corna e assà purë... e pë zë vëndëcà d'u tuortë, quannë scrëvëttë d'u libbrë mié', datësë ca issë n'èn putëa parlà malë ca pochë
c'è stëa da dicë...

Giuannina

- Eh, chéssa éva fa issè!...

Zia Maria

-Addusëra. Nën putënnë parlà malë, zë lëmëtattë a dicë sulë dë cummë u librë zë prësëntava e,pë jonta,‘ncopp’a ‘llë quattë ciappëttë, ‘nfacëttë ascì n’autë articulonë ca facëa dëvëntà sciénziatë a ‘llu prësëntusë ca ‘n canuscëa manchë a Minghë Cunzulëttë!...

Giuannina

-Uh Maronna mia bënëréttà, nn’abbastavë allitteratë, mò ru ha fattë dëvëntà sciénziatë a quissu prësëntusë! Immagginë a quissë cummë zë l’è cacatë lë cauzunë!

Zia Marì e tu chë ‘ssa lénga nnë l’ha rittë niéntë a ‘ssu scribbacchinë?

Zia Maria

- Ah... u ‘cchiappajë ‘nnant’a la banca ‘é Putitë e cë ru dëcivë:”
Grazio, grazio Signore ‘ngiurnalisto pe quelle che aveto rétto di me, però vi tenche a precisaro che ije non ho scritte le racconte , ma li trascurzie, como deve farvi capiro, da nojo qua le trascurzie sone i discorsi e vojo no l’aveto capite...e che ho notate che non vi siato sciopato abbastanza. Grazio di nuove e arrivererce.”

Giuannina

- Brava. E sì zë ‘ulëa méttë chë té. E ch’arrëspunnëttë u fantuppinë?...

Zia Maria

-Arrëspunnëttë: “ *aveto viste zia Marija che significa staro contre di nojo? Aveto viste a quell’auto vostre colleco che bell’articolo ha avute?”*. L’arrëspunnivë “ *sono viste, sono viste. Ma vi tenche a precisaro che quello è cullego a vojo e nò a me e che adesse aveto avute solo un assagge de la mia lenga. Aspettato e pojo vederete di meglië...Ho mannato a richiedero adesso una mola nova a Sant’Elena (1) che arrota meglië la lenga”*.

Giuannina

-Ha fattë buonë! Zia Marì, lassëlë šta, ntë la piglià, tantë cummë zë dicë...kë’ssë lignamë zë fannë lë štrummëlë!

Zia Maria

- E manchë chillë buonë!!!

(1985)

(1)Sant'Elena Sannita (CB) : da questo paese provengono la maggior parte degli arrotini molisani, che da qui,poi, si sono sparsi anche in altre regioni in cui hanno aperto commerci di attrezzature per parrucchieri, profumerie ed altre attività.

(1985)

L'ANNULTÈ DÈ LÈ CASÈRÈ
(*Il condono edilizio*)

Zia Maria

-L'anëmë 'é chi nèn vë sona lë campanë a tuttë quantë cë n'avètë colpa! Sanguéttë! Sugasanghë dë la povëra gënta!.. Puzzatë èssë carufatë!.. E' sciutë mò,l'annultë!...Vë l'hanna rà 'mbrontë l'annultë!...P'u sanghë dë la vicia cotta!

Giuannina

-Zia Marì che t'è succiëssë? Të vuo' fa purtà carcërata 'stammatina, c'allucchë 'è 'ssa manéra?

Zia Maria

- E sì ca më cë voglië fa purtà!... Tantë là rentë cë puortënë sulë a lë povërë pëscëtiellë, së fannë lë léggë a 'ssa manéra ! A lë banchiërë, l'assassinë lë lascënë fóre...

Giuannina

-Ma chë t'è succiëssë zë po sapè?

Zia Maria

- È succiësse ca quillë povërë figlië dë ru mi', ha fattë tanta sacrificië
pë zë fachëlla casarëlla ... e tu lë sa chëlla ch'éma avuta fa
p'accucchià, a muccëchë e pëtaccë, lë soldë dë l'antécëpë, ca
c'éma
avuta vénnerë vintë tumulacchiunë 'é tèrra chë tënavamë a u Fèudë.
C'éma avuta 'mpignà purë l'urnalë (lëvannëcë la faccia noštra),
p'u
sanghë d'u nemichë dë Crištë (scië lauratë!)...Mò dicë ca chëlla
casarëlla nnë šta appoštë... ca tènghë 'a pajà l'annultë sennò u
umunë
cë la po lëvà 'a sotto. Ma ha capitë tu? Ma virë nu pochë chë ci ha
èssë cummënentë a nu'?...E chi c'énta mmiéz'a 'ssë fattë, chi
c'énta? Sèmpë u cumunë. So' sèmpë lorë 'ssë sbreognatë, 'ssë
sbarratunë chë accirrenë a la povëra gëntë!

Giannina

-Zia Marì ma cummè nn' šta appoštè la casa 'é figliètè, sè chélla l'hanne fattè 'a poca tiémpè e ha avutè purè la carta ca 'ncià pajà la funduarija 'ncoppè?...

Zia Maria

- E ha vištè tu mò!..Pè lorè, nnè šta appoštè nò!...'Ntoniè è jutè a u cumunè a vèré e là l'hanne rittè ca 'nc'éntra niéntè sè la casa è *abbètabbèla* ... Chélla ché conta è la *Licenzia ndilizia*... Po' è jutè andò quillè carofènè dè la Ripa ca frabbècattè la casa, quillè ché z'è pigliatè lè miliunè ... e quillè sa ché l'arèspuoštè?... L'ha rès-puoštè “ *quala lècenzia viè truvannè... sè prima zè fabbrècavè acquèscì... e po' vu là stetè appoštè,là la lècenzia d'usè vu' la tènètè*”... E quillè povèrè Ntoniè avèttè vogliè 'é spiécà ca issè vulèa vèré la *licenzia ndilizia* ca 'llu rëpajuolè, zè nè scèttè ché chéss'auta bèlla truata: ” *Vu setè fessè , ca a chissè d'u guernè cè l'eta dicè ca pècchè pajatè l'inacasa?...* ” e po' ha rittè ” ...*primè 'nzè nè devènè dè licenziè, bastavè ca tu cuntribbuivè pè la squadra d'u pallonè, ca putivè fa cummè vulivè...* ”.

Ha capitè cummara Giannì? Ru ha fèssiatè purè 'llu aljotè. E mò cè cacamè lè torzèra tuttè quantè, ca ha rittè figlièmè ca a Campuascè tuttè lè casè ca tiènnè cchiù 'é tré pianè so' tuttè *abusivo*, cummè l'hannè missè nomè mò lè sciénziatè ché štannè a *Montecitorie* lè casèrè.

Giannina

-Vì e ché bèlla robba ca cè ténémè là! Zia Marì, m'avéssè sèntitè a mé 'Ntoniè, mò 'nzè truassè 'nguaiatè. I' ci u dècivè : 'Nto', cumparie', 'ntè 'mpurtà ca tié u sfrattè, ca primè o roppè, sè tè fannè scasà u Cumunè t'ha rà la casa a té. Cummè tu pajè tanta migliarè 'é lirè a u mésè d'*inacasa* e tè vuo' préoccupà"...Nèn mè vulèttè sèntì... Ha vištè mò? Mò cè l'hannè ratè purè a lè zinghèrè lè casè popolarè...E quannè maiè lè zinghèrè hannè sgubbatè cardareellè e hannè pajatè l'*inacasa*?!

zia Maria

-E sa cummà, chissè a lè zinghèrè cè lè rannè lè casè, ma a quillè povèrè figliè chisà sè cè l'avissènè ratè...Che spèranza vuo' téné 'a 'ssè banchièrè... chissè so' sanguèttè... ma va, ca 'ncè pozzè pènzà...

Cummara Giuannì, ma quannè vo cagnà ‘štu munnè purè pè
 nu’?Ma
 po’ èssè maiè ca p’avè caccosa a ‘štu paésè, nu povèrè Crištè ha ra
 fa
 sèmpè nuvètà?... E po’, ‘sse sfaccènnatè d’u cumunè nn’u
 vèrévènè u
 palazzè tantè gruossè ca criscéva sott’u nasè lorè? O évènè cecatè
 pècché lè criscéva la panza ‘nnantè, a tuttè quantè ‘ngignerè,
 giomètrè e ‘uardiè?...

Giuannina

- Zia Mari, ma i’ po’ mèè meravigliè ‘é chiss’ autè šturapippè d’u
 guèrnè... Ma pècché lorè nnè lè sapèanè ca in Italia chi cchiù e chi
 ménè, lè casèrè évènè tutt’abusivè?...

Zia Maria

- Ciu réssè ‘mbrontè l’*abusivè* a ‘ssè trascinafacènnè, *corpe di
 Bacche!* Hannè pènzatè sèmpè sulè a la cajonza lorè, lè curnutunè
 sfaccènnatè!... Nn’hannè tènutè ma’ controllè ...Manchè d’u
 pisciaturè zè n’hannè ‘ncarècatè!...e mò vannè truannè u *Pianè
 culatorè, la licenzia ndilizia, la prova tèrrèmutizia* e chélla
 chè mèsurà la verrutézza dè la porta ‘é fièrrè e dè lè murè ca *nèn si
 deveno appicciaro in case d’incendie!* All’anema ‘é chi lè sona lè
 campanè a tuttè quantè! E a pènzà ca ‘ncopp’au cumunè cè
 tènavamè
 u ‘ngignerè Fravècatorè, u ngignerè Pèrtonè, l’architèttè
 Cacciafumè,
 vicè architèttè Curnicionè, u giomètrè Crapè e quillè Mèntonè e u
 vicè suò’ Bacchèttonè e po’ tutta na fréca d’aiutantè e vicè
 aiutantè!...E chè guardavènè chissè? Pènzavènè sulè a auzarzè lè
 villèttè e lè massarijè lorè?..E a chissè mò, nu’ povèrè citarinè
 l’avissèma mannà a la casa! Anzè nò, a la cullèttina!
 La colpa è dè chissè chè nn’hannè tènutè controllè e hannè chiusè
 l’uocchiè! A chissè l’avissèma méttè éspoštè pèssottè a la
 crucèlla!...Là, vicinè addò štèa u fèrraciuccè, pè la Maièlla!
 Ma tu pigliè a povrè figlièmmè, chè nè sapèa quillè ‘uaglionè ca u
 ngignerè frabbècavè sènza licènza ndilizia? Quillè ha vištè
 la tabèlla grossa grossa kè la scritta “Cumune ‘é Campuascè”
 chè cundicèa ca zè vènnivènè lè casèrè *per ncivilo abbetazione* e
 zè l’è accattata la casa. Lè cartè pè cè ij’ a abbètà
 štèanè appoštè...u cataštè štèa appoštè... u nutarè, (quill’a
 utè sbarratonè!) ha rittè ca štèa tuttè appoštè e u ‘uaglionè

z'è accattatè la casa. Mò doppè vint'annè, vannè truannè ca chélla è abbusiva!

Giunnina

-Zia Mari è abbusiva la capa lorè ca la tiènnè carufata e nnè la vuonnè ij' méttè sottè tèrra. Lè mannassèrè véramèntè a la cullèttina a chissè, vèriscè po' sè zè facissènè lè controllè... Zia Mari, addusèrèmè a mé...nnè pajà niéntè...lassèla ij' a chis sè, ca chissè mò fannè tanta casinè e cè mittènè paura pècché tiènnè 'bbèsuognè 'e soldè, ca lè soldè ca cè frècannè mò fa l'annè kè la scusa dè la *socoffè* zè nè so' sciutè tuttè a loffè... Addusèrèmè a mé... Sè nisciunè pajè , po' vogliè vèré i' a chi vannè a luà la casa 'ssè sbrèognatè?...Chéssa è na leggìa *contra il popole!* Uè!

Ha capitè Carusièllè?...Mò cumm'è u fattè tè scié jutè a 'ssèttà a u Guèrnè cundicènnè ca facivè cumunèlla kè lè fatijaturè e mò... mò minè aucè?...Piènzècè buonè,uéh,Carusié! Pècché sè nnè la liévè tu 'ssa léggia, la facémè luà nu', arraccugliémè le *autocrafe* pè la vija, e facémè purè la domanna dè fa na léggia chè manna a la cullèttina o a la *focilazione* a chillè c'hannè auzatè palazzè e frabbècatè e po' zè l'hannè vènnutè a lè povèrè cita rinè 'nnucèntè..e la stèssa sciorta l'hara tuccà purè a chillè ca štèanè 'ncoppè u Cumunè e nn'hannè tenutè controllè! Mò, l'unècè *abbosive* 'ncoppe a 'šta faccia dè la tèrra so' proipa chéssè ddu' catégorijè e nu' prijamè a quillè Santè Lunar-dè bènèrittè ca quannè primè zè lè pigliè issè 'ncunzégnè a 'ssè alijotè.

Zia Mari, mò cè facémè na bèlla tazzè 'é cafè e 'ncè pènzà ca po' èssè ca tuttè z'acconcia.

1985

Glossario:

annulte= indulto; condono

vicia = femmina del tacchino

aljote= galeotto

TÈ VOGLIÈ RÈCURDA' A CIERTÈ....

Zia Maria

-Ogni paésè té' lè capè pazzè suo'. A lè tiémpè chë javamë spiértè kè lè trainè o kè lè ciuccè o appiérè, cumm'è quannè zè jia 'mpéllégrinaggè a lè santuariè, cummè fussè a Santè Mèchéle, 'ént'a a qualè paésè éntravè u primè ca 'ncuntravè 'nnantè o éva u mègliè scèlatè o éva u mègliè lazzaronè o la prima puttanèlla. Cèrtè, cacché votè tè sbagliavè purè e t' accaréva dè 'ncuntra cacchèrunè ca parèa scèlatè e po' scèlatè nënn'éva e sè 'ntè štija attientè t'accaréva dè pigliartè lè mègliè mèzzunè, ca tè facèanè rumané kè tantè 'é nasè. Oppurè, a lè giuvènuottè, l'accaréva d'abbiarzè appriéssè a na nènna ca *pareva leggiera* e po' z'accurgivènè ca chélla u facèa appošta pè cuffijarlè. Po', tè succèréva dè 'ncuntra a tanta auta gènta ca zè facèanè 'uàrdà o pècché apparivènè troppè signurè e tè mèttèanè suggézzionè, a vištè cummà cummè fussè la bónanèma 'é don Emiliè Briénza.

Giuannina

-Maronna mè', è vérè chë sci 'mparavisè, quannè cè štea issè, don Emiliè, la Piazza dè la Trènnètà parèa chiéna chiéna 'é gèntè. Lè baffè suo' abbastavènè a rèégne u córè 'é Campuašcè! Pozz'èssè bènèrittè 'mparavisè addò zè tróvè, che signurónè ca éva!

Zia Maria

-Addusèra ancóra. Oppurè cè štivènè ciértè ca évènè pacciariéllè o sfatiatè ca vulèa në j' 'nnantè facènnèzè pajà cacché bucchiérè da fraštiérè e paisanè ca tènèanè vogliè 'é scurdarzè pè nu mumèntè lè 'uajè dè la pignata e chillè kè lè fèssarijè ca ricévènè évenè capacè 'é dištrartè. Chissè signurè, buonè o malamèntè chë so' štatè, oggè lè chiamènè "*Perzonaggi tipici*". Cèrtè a nnummènà 'ssa catégòria parè ca mminè na šchiarècata! E sì, piénzè nu pochè: Pérzonaggi...Siéntè chë 'mpunènza?...Pècché pérzonaggè éva purè Cavourrè, Garibaldè, Francèschieüllè, Mussèllinè, Dé Gaspèrè, Tugliattè, Morè e chélla bèlla fémmèna ca facèa la mariscialléssa e chélla ca facèa la sciosciara dè Fruscènonè, Totò, Eduardè, Nino Tarantè, Bartalè, Coppè e n'auta fréca 'é gènta. Addusèra n'ātu mumèntè, nnè mè fa pèrdè u filè.Tè vulèa rècurdà,cummà Giuanni', soprattuttè chillè nuštranè, puuriéllè, pérò gèntè ca bènè o malè caccósa ci ha lassatè dént'u córè a nu' campuascianè.

Cèrtè, chissè nèn'n'èvenè tuttè 'é qua, cacchërunè éva 'é Varaniéllè, caccherunè éva d'u Bussè...e caccherunè 'é Farazzanè, però z'èvenè mpiantatè qua da tant'annè. Nu' a chištè signurè l'avéma amatè, pëcché tannè, pë nu' 'uagliunè, chissè facèanè u téatrè sènza pajà, mmiéz'a la vija e forzè lorè nn'u sapèanè manchè!

Giunnina

-Zia Mari, allorè hajè capitè chë vuo' dicè e 'ssa pënzata, tè giurè, ca mè rallègra tantè... Sulè tè vogliè prijà d'aspèttà nu mumentè... quannè vagliè a fa na tazzè 'é cafè ca cë té cchiù svégliè, pëcché a caccherunè 'è chissè t'u vogliè arrècurdà pur'i'.

zia Maria

-E va, va e fa subbètè ca tè vogliè parlà justè mò dè Giunnè 'e Varaniéllè.

Giunnina

-Ècchëmè prònta.

Zia Maria

- Graziè d'u cafè...cèrtè 'ssa chichëra cë vulèa. Mò addusëra.

Giunnë ‘é Varaniéllë

Zia Maria

-Giunnë ‘é Varaniéllë i’ pènzë ca tè l’aviscia ‘rrècurdà. Purtavè sèmpë nu fazzulèttë ruscë ‘ngannë e a lë piérë lë zampittë kè lë štrangunérë, cummë zë usavënë na vóta; nu cauzónë nirë e na camicia ghianca; quissë évë u vèstëmiéntë dë Giunnë.

Mènèttë a Campuaššë tant’annë fa pècché zë n’avèttà scappà da Varaniéllë, doppë ch’appiccècattë ku cainatë e u cutèrattë ‘é mazzatë. Mutivë dë la litë : pècchè *al signoro cainato* nnë lë piacèa la fatija; nnë lë jia a gènië la parrélla.

Giunnina

- E sì ca m’u arècordë a quissë. Quissë évë quillë chë cantavë sèmpë “ *Carmé quandë ti vero...*” e n’auta canzona dë Varaniéllë, aspèttà fammë arrècurdà...ah! “ lë “pëtianchè “ e dicèa purë ca la fatija puzzava dë mmèrda.

Zia Maria

-È proprië issë, tié na bóna mémoria! Ah, ma la cósà cchiù bèlla è quannë issë štéssë raccontava cummë u arrèstannë, doppë chë avèa spaccatë la capa au cainatë: Giunnë zë në scappattë e ru jvënë truannë lë carbuniérë ‘é Varaniéllë e nn’u putivënë acchiappà. Mò jèttë a funì ca Giunnë zë rètruattë a Carpinonë e qua ‘ncuntrattë na cocchia ‘é carbuniérë pë la vija chë, pë pazzijà, l’addummannannë “ Tu fussë pë casë Giunnë Talë dë tatillo?” e issë rëspunnèttë “sì”. Allorë dicë ca lë carbunierë l’addummannannë “*Hajo piacere di faro il carcere?*” e issë, Giunnë, arrëspunnèttë “Sìssignorë, sè l’èggia fa, lë faccë. ‘Nnanz’a la léggia nèn pozzë fuj”. E nu’, quannë issë l’arraccuntavë cë faciavamë lë mèglië rësattë, purë pècché capètavë sèmpë caccherunë c’u sapèa fëssijà.

Pe tèrà ‘nnantë Giunnë jvë facènnë nu sacchè ‘é zruizië: carriavë la léna, zappavë l’uortë, aiutavë a štralucà e ‘ccusì z’abbuscava la jurnatèlla so’.

Mò datësë ca prima cë štea sulë cacché cinëma e nën tuttë cë putëanë j',cë štea sèmpë quillë ca zë vulëa piglià la pëzzëcata pë dëvërtirzë 'ncopp'a Giuannë, purë quannë quillu povrë crištë štea štracchë 'é fatija. 'Šta gënta, sapënnë ca a Giuannë nnë lë piacëa la pizza 'é grannërinijë, cë la réva appoštë. Issë cummë la vërëva zë mëtterà alluccà cumm'a nu dannatë “ *puzzatë jëttà u sanghë!... A mé më fa malë la mèuza! La pizza fa la mèuza !Nnë la voglië! La pizza fa la mèuza,cummë vë l'èja dì'!* ” e u dicëa accusì 'ncazzatë ca cë faciavamë lë mēglië rësatë. Però t'iva šta attiëntë a nn'ésaggërà, ca datësë ca issë tēnëa paura dë lë canë, purtavë appriëssë nu ddi' 'é sagliuocchë ca tē putëa purë sciaccà u capë.

A Giuannë u canuscëa tutt'u Muliscë. Jvë gëranë pë lë paišë sèmpë appiërë e durmiva rént'a lë pagliarë.

Tuttë lë santë Natalë lë jia a passà a Gambatësa, andò cë šteanë ciértë signurë chë ru 'mmëtavënë pë dévozionë.

Lë 'uagliunë u chiamavënë “ vola vola” pëcché datësë ca issë cuštumavë sulë la camicia ghianca, së caccherunë cë nē dëa una 'é n'autë chëlörë, zë nē ija 'ncopp'a Sangiuanniëllë e cë facëa tanta lēnzë e po', a una a una, lë facëa vulà accumpagnannëla ku muttë “ *e vola vola vola!* “, ma u rēcëa kē nu gudëmiëntë profondë ca tē facëa rumanë 'ncantatë. Accusì lë 'uagliunë quantë u vërëanë u sfuttëanë appriëssë

“ E vola vola vola!”.

Po' së štea 'ncazzatë ca l'avëanë ràtë la pizza “chë fa la mèuza” lë currëa appriëssë k'u sagliuocchë e lë dicëa nu sacchë 'e parulaccë. Ma pë lë 'uagliunë éva nu spassë.

Mo chë povrë Giuannë ci ha lassatë e nu sémë rēvëntatë vicchiariëllë cumm'a issë, pë nu è na péna sulë a pēnzà ca cacché votë u avemë fattë 'ncazzà!

U Signorë (sia sèmpë lauratë!), u pozz'avé vicinë a issë, 'mparavisë.

Giuannina

-Avëramëntë... Sa chë spassë purë là fa Giuannë! Zia Marì, imbecë sa i' a chi tē voglië rēcurdà? A Malaspina...Luiggë u napulitanë, t'u rēcuordë?

Zia Maria

- Càspëta së m'u arrëcordë. Éva biondë e tēnëa lë spulëcariëllë ruscë sott'u nasë.

Malaspina

Giuannina -E chi z'u po' scurdà a Luiggè u napulitanè!...Purtavè na sciammèrèca longa quascè fin' a lè calècagnè, na camicia kè lè rēcchiè 'mpont'a u cullèttè, lè capillè štèratè kè la scrima chè lè sèparava da nu latè, nu surrišè sèmpè prontè chè appèna 'nnascunnéva na lèggiéra malincunija dè chisà quanta bbénè lassatè a Napulè: Evènè tièmpè 'e 'uèrra e 'ncè štèa na casa andò 'nzè chiagnèa, addò 'nzè pacchijava, da addò na nottè nn'avija scappà a nnasconnèrtè abbascè a lè ricovèrè. E tra n'allarmè e n'autè, tra n'oscuramiéntè e n'autè, Luiggè passava e cè traštullavè 'rrubbannècè na rèsata. Evè pur'issè nu povèrè sfullatè! Pè cinchè lirè Luiggè facèa u bullettinè 'e 'uèrra; pè na lira pusata dént'a la coppèla surata tè cantava " U sole miè", la " Luna rossa ", " Spingulè francesè ".

A Luiggè l'avamè missè u soprannomè 'e Malaspina pècché quannè arrèvvava e quannè funiva u spèttaculè cantava 'ssa canzona "Malaspina". La cantava kè passionè: " *Che Malaspina siè tu, che Malaspina...* ".

Tènéva na vucèlla fina, paštosa e docè... a la Roberto Murolo, ma assa' cchiù bèlla, cummara Marì 'nsaccè manch'i' cummè tè vogliè ricèrè... insomma chè cè vuonnè fa 'ssè cantantè 'e mò chè vannè a la radiè e a la televiscionà! I' tè dichè,zia Marì, ché sè Malaspina fussè natè mò, fussè nu cantantè famosè, mè dispiacèssè sulè ca pè mé nèn fussè štātè Malaspina...

Zia Maria

- Mè rēcordè ca sè caccherunè u chiamavè pè nomè e cugnomè:" Tu siè Luiggè Tétésco?" issè arrèspunnéva "no, i' so' Luigge assèlutè", e nu' cè pisciavamè sottè da lè rèsatè!...

Giuannina -

Eva spassusè purè quannè nu' fémmènè u chiamavamè " uè Malaspi'! vié qua, faccè sènti u bollettinè" e issè rèspunneva "e mè rétè diécè lirè?". Tira e molla, a la fina ci accurdavamè pe quattè o cinchè lirè e allora ivè issè, zè mèttèa la mana 'nnant'a la vocca cummè sè mmantènèa caccosè... E nu' a fa "Malaspi', ma pècché tè mittè la mana nnant'a la vocca?" ...

E issè arrèspunneva: " Quissè è o microfènè,sénnò cummè faccè a parlà..."

E cè schiattavamè pè la risa. Po' attaccavè: " Bollettino di guerra numero tre..."

E nu' a fa: Quissè no, già u émé sèntitè, vulémè sènti u quattè. Allora ivè issè e rèspunnéva ca nn'éva vérè pècché u quattè ancora nnè scivè... e nu' a ridè a crépapèllè.

Po', rèpigliava "...*Bollettino n°3. Le forze armate americane hanno*

bombardato Frattamaggiora. Ieri ssera c'è stata una forte battaglia tra Napoli e Campuascio. Le perdite per la Nazione sono rilevanti:dieci biciclette bocate, otte ciucce acciuppecate, quatte apparecchie carute, tre puorce dsiperse. La pupulazione è magnata da le puce. Manca l'acqua, u pane e ogni mezzo di sostentamente. La situazione sul fronte è la seguente: Farazzane occupate, Murabielle sconquassate, Cercepiccula occupata, Vignature sgarrupate, Matrice e Ripalimosano sconquassate. Vi terremo informati nel prosimo bollettino sulla situazione di Boiano, Morcone e Caianiello. Qui Eiar, arrisentirci col prossimo bollettino."

E nu' a fa " 'Nc'è piaciutè,'nc'è piaciutè! È statè troppè curtè, 'ncè sciè rittè niéntè 'e Cassinè, 'e Mundragonè, nò u tié da rëfa' ". E 'ccusì Luiggè rëncumënzavè r'accapè e dicèa 'n'ata fréca 'e fëssarijè ca tè facèanè rirrè a crépapèllè. Po', ivè la cchiù bèllèlla e lè dicèa: " Mè,Luiggè, mè cantè Malaspina" e issè kè la rësèlla 'mmocca rëspunnèa " E tu mè ràìè nu vasè"... e chélla p'u 'ncuraggià "Qua, nnant'a tuttè quantè? No, sè mè vérè u sposè quillè è gelusè,no! Po' n'au tu juornè, quannè 'ncè šta nisciunè"... E Luiggè attaccavè kè tuttè lè sèntèmiéntè e kè la mana 'nnant'a la vocca, cummè pè mmanténè u microfènè " *Che Malaspina siè tu, che Malaspina... m'è mise rint'o core na catena...* ".

Accusì quišt'omè éva énatè dént'u corè dè lè campuascianè, facennè modè ca lè 'uajè dè la 'uèrra fussènè ménè trištè e " u solè miè" chè Malaspina cantava la spèranza ché a 'uèrra funita 'ncumënzassè na vita nova, sènza 'uajè.

Sia bënërittè Malaspina e lauratè u Signorè chè ci u mannattè!

Funita la 'uèrra Malaspina e la famiglia so', tènèa na sora spusata, 'nzè nè jènnè cchiù a Napulè e zè rëtèrannè a Vignaturè e doppè tant'annè u rëtruvaiè a Malaspina e cè parlaiè. La tristèzza chè vèlava u surriscè suo' nn'éva scumparzè ! Quanta tènèrezza mè facettè! Mò, saccè ch'è muortè e préjè a u Signorè chè l'abbia 'n pacè e *in gloria*!

Zia Maria

-Cummara Giuannì, e Ciccillè Faccècréta pècché nn'éva n'atu perzonaggè carè a lè Campuascianè?

Ciccillè Faccècréta

Giuannina

-Caspëta! Ciccillë Faccécréta pë mé è u cchiù ‘mpurtantë ‘e tuttë pëcché è quillë chë ha tènute vivë la masquarata a Campuascë. Ciccillë ‘nziemë a u cumpagnë suo’ Mënguccë , ha rapprësëntatë, tant’ annë arrëtë, la masquarata dë lë “Brijantë” e chëlla dë “lë quattë štaggionë” e chëlla ‘e “Zéza zéza”. Chissë ddu’ évene cumpagnë ‘e giuvëntù e a vërérlë ‘nziemë eva nu spassë’, spëcië së zë facëanë nu bucchierë ‘e troppë!

Zia Maria

-Scinë ciàrraggionë. Ma po’ éva fortë purë cummë parlavë e cummë zë vëštivë: tènëa sèmpë la panza da forë, purë së sciuccavë! Ah, mò u haja raccontà purë a nëpotëma chi éva Ciccillë Faccécréta.

Ciccillë Faccécréta, avéramëntë éva u soprannomë ‘é ‘nsaccë chi...e ‘nsaccë pëcché u chiamavënë accusì, pérò so sëcura ca ‘ssu soprannomë u tenëa già u nonnë. Forzë cë ru avrannë missë pëcché scavavë la créta pë lë pignatarë chë anticamentë cë në štëanë assà’ a Campuascë, tant’è ca cë štëa na zona ca la riceanë “ pë lë Crëtarijë”. Ciccillë štëa rë casë, apprimë apprimë pë ‘ncoppë a u casarinë vicinë a Santë Paulë, ma po’ zë facëttë la massarija ‘ncampagna e zë në jëttë ra la partë abbascë dë la cuntëssa Mascillë.

Là tènëa nu bell’uortë Ciccillë e facëa spëgatiëllë, laccë, patanë, vérz’a cappuccë e nzalatë. Facëa proipa tanta grazië ‘e Ddi’.

Jva cammënnannë sèmpë scauzë e së purë zë lë purtav’ appriëssë, lë scarpë zë lë mëttea ‘ncuollë pë fa vëré a la gënta ca lë tènëa. ‘Nzë lë mëttea a lë piërë cundicënnë ca nnë lë suppurtavë.

Tènëa la pëllë sott’a lë piërë cchiù tosta dë na sola ‘e vacca vëcchia! E scauzë cammënava pë la campagna: ‘ncopp’a lë prëtë e ‘ncopp’a lë vritë.

Quannë parlavë ‘mmascëcavë sèmpë e z’agliuttivë lë létterë dëll’alfabbëtë, pëcché ‘ntènëa riëntë. Inzomma éva nu bellë tipë e tènëa purë la battuta pronta. Ah, të facëa piscià pë lë rësatë!

Giannina

- Zia Mari, sa chë m’ha rittë Pasqualë? Pasqualë jëttë da Ciccillë p’accattà lë patanë e Ciccillë u facettë éntà rént’a la camera ‘a liëtë. Mò Pasqualë chë sapëa ca Ciccillë éva nu tipë “*suggènëris*”, cummë zë ricë, nnë vulëa éntà pëcché zë putëa spëttà cacché schërzë, rumanëttë nu pochë arrëtë, quannë të vëré a Ciccillë ca zë ‘nzacché sott’u liëtë ‘e të caccë na cascìa ‘a muortë!

Pasqualë zë mëttètè paura e zë në vulèa scappà. Quannë va Ciccillë e dicè:” *Chë tié pauva, qua cë ttannë lë patanë déntë*”. Smuvètè u cupiérchië e la cascìa nn’èva chiéna chiéna ‘e patanë!...

“Cummë Cicci’, tu mittë lë patanë rént’a la cascìa ‘a muortë?

Dë chi éva ‘ssa cascìa? Nnë lë voglië lë patanë! “alluccattë Pasqualë. E Ciccillë rëspunnètè “*È la mè’, nn’ave’ pauva ca qua ‘nc’è štata moglièvëma, mè l’hajë ‘ccattata c’hajë tuatë na cumbènazona, hajë spavagnatë, ‘ccusì quannë mè movë figliëma zë spavagnë lë soldë ca lë cascë a muovtë, zë dicë ca aumèntënë assà’*”.

Zia Maria

- U sapèa pur’i’ ‘ssu fattë... ciu arraccuntattë Rusina ‘e Santacrocë e lë resatë ca cë facèmmë ca ‘Ntonië figliëmë zë sbutèrattë pë ‘ntèrra tisë tisë ca pë pochë nzë schiattavë!

E quannë mëniva carnualë, t’u recuordë? La gènta scivë apposta p’u corzë pë vèrë a Ciccillë, purë së facèa friddë!

Issë zë mëttèa nu lënzulë ghianchë ‘ncuollë, nu pisciaturë ‘ncapë e na scèrta d’aglië, po’ facèa nu pupazzë chinë ‘e paglia e z’u mëttèea o arrét’a lë spallë o rént’a na carrijola e zë në ija pë tuttë Campuascë, alluccannë “*E’ muottë cannualë! Mavonna mè cummë voglië fa! E’ muottë cannualë!*” e tuttë lë ‘uagliunë zë ru nfèlavënë appriéssë e zë spassavënë.

N’annë, mè rëcordë, facettë na pënzata génialë, Ciccillë. ‘Scùta: ‘Ppreparattë tanta baligë, lë rëégnettë ‘e cartë, ‘e štraccë e dë ata robba e facettë gèrà la vocë ca z’èva stufatë dë šta qua e vo’ partì pë la Mèrica. Facettë sapé purë u juornë e l’ora dë la partènta: U juornë éva proipa quillë ‘e carnualë.

Zë accurdattë purë kè ciértë amicë suo’ pë zë fa aiutà a purtà lë baligë a la stazziona.

L’apprèparattë la scèna, sturiata bona, facènnëcèlu crèrrë purë a la moglièra e a lë figlië.

Arrèvattë u juornë dë la partènta, vèrzë lë tré, z’apprësèntannë l’amicë p’u aiutà a purtà lë baligë e ‘ntë dichë la scèna ca truannë: la mogliéra ch’u prijavë e nnë partì; chiagnëa: “*Cicci’ nnë partì, štémë tantë buonë qua...cummë ‘emë accisë purë u puorchë...*” insomma ‘ntë dichë lë lacrëmë ca scurrevënë.

Zë salutannë e z’abbijannë pë la vija, issë ‘nnantë kè na baligia, na scèrta d’aglië, na scèrta dë cèpollë e una ‘e diavulillë, nu pisciaturë mmanë e l’amicë appriéssë kè l’autë bbaligë.

Pë la vija la gëntë addummannava “Cicci’ addò va?”. “*Vagliè a la Mèrica a fa futtura*” rëspunnèa Ciccillè. Manë a mmanë chë passava pë la vija, appriessë a issë zë facëa na purgëssiona ‘e gëntë e dë ‘uagliunë ch’ijënë rëpëtennë “Ciccillè partë pë la Mèrica!”.

Ecchë chë arriva a la stazziona juštë all’ora chë šta pë partì u trënë dë lë quattë pë Termulë.

U capëštazzionë già štëa prontë pë rà la partënza, quannë zë mittënë tutt’alluccà “Firmë u trënë, aspëttë ca a partì Ciccillè!”. U capëštazzionë fërmë u trënë e Ciccillè ‘ncumenzë a sagli ‘ncoppë lë bbaligë, posë u pisciaturë rént’a la prima classë p’occupà u poštë, po’ piglië l’autë bbaligë. Doppë sagliutë tuttë lë bbaligë, ‘ncumënza a salutà tutta la gënta chë l’éva accompagnatë a la stazziona, k’u commere suo’.

Mò, u capëštazzionë tënëa prësca ca u trënë p’aspëttà a issë éva già fattë ritardë ‘ngiuštificatë e cërcava ‘e méttë prësca, ma la gëntë ‘nzë në frëcava; vulëvënë tuttë salutà a Ciccillè.

U capëštazzionë fišchiavë e Ciccillè ‘nzë në frëcavë.

Finalmentë u trënë ruscettë a partì. Tutta la gëntë zë mëttettë a svëntulijà lë fazzulëttë e a chiagnë pë ddavéré.

Ciccillè arriva a la štazzionë ‘e Matricë e ‘ncumenzë a scëgnë tuttë lë bbaligë.

U capëtrënë chë già štëa ‘ncazzatë p’u tiémpë c’avëa përzë a Campuascë, vërënnë ca quillë scignëa chianë chianë lë bbaligë, zë ‘ncazza ancora ‘e cchiù e acchiappa a prijà a Ciccillè “*Ma cummë tu nnë vulivë ij’ a l’Amèrica. Ma va ca là zë šta buonë, jammëcénnë nnë përdë tiémpë! Vattënnë a la Mèrëca ca là dannë lë dollèrë*”. Ma niéntë, ‘ncë šta da fa, Ciccillè ‘nzë në frëca e scëgnë a Matricë, facënnë përdë n’autë e cinchë mënute ‘e ritardë a u trënë. Anzë, a ddì la vërètà, na partë dë lë bbaligë u capëtrënë cë lë jëttattë abbascë issë, ‘e prépotenza. Roppë partitë u trënë, Ciccillè scëttë forë a la štazzionë e chiamattë all’autë amicë suo’ ca u spëttavënë lannantë kë na carrëtta tërata da nu cavallë chë u rëpurtattë a Campuascë, ma facënnëzë prima nu girë pë Matricë e pë Muntaghënë a fa fa ddu’ rësatë a la gëntë ‘e là, ca lë rënnë a magnà e vëvë a crëpapëllë.

Giannina

- Cèrtë zia Marì, ca lë sapëa sturijà bonë lë scënettë Ciccillè! N’autu fattë ‘e Ciccillè më ru arraccuntattë Fëluména Pisciacossë. ‘Nsaccë pëcché Ciccillè éva j’ a parlà c’u sinnëchë, mò nnë m’arrëcordë së pë fa ‘ccuncià la štrada o pë n’autu mutivë.

Pë s'occasiona Ciccillë zë mëttëttë lë scarpunë kè lë cèntrellë, *la quala* u facennë sciùulijà 'ncopp'u pavimèntë 'e marmë e accusì jèttë a funì juštë juštë sott'au tàulë d'u sinnëchë. Cummë arrëvattë dicèttë: “ *Bongionne signo' sinnëchë...*”.

Mò u sinnëchë zë mëttëttë paura, pënzannë ca z'avéssë fattë malë, ma Ciccillë cuntinuattë “ *nn'è niéntë so' avvuatë cchiù subbëtë*”. U sinnëchë chë z'éva missë paura avéramèntë, zë mëttëttë a rirrë e facèttë subbëtë u sèrvizië a Ciccillë, pëcché cë štëa purë da dicë che a Ciccillë u vulëanë bënë tuttë quantë e chëlla ca chiërëvë cë la rivënë.

N'auta votë u truñannë chë na 'allina mbraccë chë l'éva lavata e tutta 'mprufumata; l'évë missë nu naštrinë a u cuollë e zë la purtavë a spassë pë Campuascë. Allora jèttë na signurina e lë dicèttë:- Ciccì, ma cummë ha missë u prufumë a la 'allina? - Allora issë rëspunnèttë:” *I' a chëssa la trattë cumm'a na signurina...chessa è cmm' e lë signorë: zë 'mprufumënë 'ncoppe e puzzënë sottë.*”

Zia Maria

- Ciccillë štëa buonë purë a propriëtà, tènëa parécchia tèrra, alménë prima dë la 'uèrra. Tènëa nu piézzë addò hannë fattë lë palazzinë dë lë mutilatë e tènëa n'ata campagna pë la partë dë lë Campërë pë 'sott'a la allarija e cchiù chëlla 'ndò tènëa la casa.

Cë fu nu mumèntë ca parécchia gèntë zë në ija a la partë dë la Romagna ca là zë campava mèglië, vënnivënë lë tèrrë qua e zë l'accattavënë là. Zë në jënnë parécchië famiglië dë la Riccia, dë 'Ammatésë,dë Iéuzë. Allora Ciccillë nu juornë zë piglia na bèlla mazzëtta 'e soldë e zë në va là 'ncoppë ca ze vo' accattà la tèrra. Arrivë a nu paésë e Ciccillë z'apprësenta a na massarija ca zë la vo' accattà. Mò, datësë ca a issë lë facëanë malë lë piérë, z'eva lévatë lë scarpë e zë l'eva missë 'ncuollë. U patronë dë la tèrra cumm'u vèrettë facèttë 'mbaccë a n'autë chë štëa là:” *che vuole quesso terrono*” . Ciccillë u sèntèttë e datësë ca sapëa ca là cë sfuttëanë térronë, cacciattë la mazzëtta dë lë soldë e cë lë sbattèttë sottë all'uocchië pë cë lë fa verë e, facèttë 'mbaccë a quillë: “ *a me tévvone, i' vë pputë 'nfaccë a tuttë quantë,tè!*” e fa u gèštë kè la manë e z'arrëmèttèttë lë soldë a lë sacchë e zë në jettë, rëpigliattë u trënë e turnattë a Campuascë.

Giuannina

-Cèrtë ca éva purë unë 'e puntiglië Ciccillë, 'nce sembrava...

Zia Maria

-Facèttè buonè. Ma sa n'autè e quant'autè fattè saccè 'e Ciccillè . Comunque cummà è statè nu spassè pè nu' e sia bènèrittè pur'issè addò zè trovè.

Mò chë 'ncë šta cchiù, prijamè u Patratèrnè (scié lauratè!) ca z'u porta 'ncièlè ca z'u mèrètè, pè tuttè, pè quanta fatija ha fattè, ca nèn zè po' assummà, baštava 'uardarlè lè manè... autè che santità!

Gabrielè u scarparè

Giuannina

-Cummà e t'arrècuordè a quillè ca parlavè kè Gabriele Pepe?

Zia Maria

- E cummè sè m'u rëcordè: Quillè ca facèa u scarpare abbascè pè lè Cunciarijè; pè èssè' précisè scija kè casa e putèca a lè Muntaruozzè e a Sant'Antuonè.

Giuannina

- Mè parè e nèn mè parè. Vabbuo', nèn ha 'mpurtanzè, mè recordè ca ciuppècava e quannè facèa lè trascurziè z'appuggiava a u baštonè e zè mmantènèa ncopp'a na cossa.

Cèrtè quillè éva fortè e sapèa purè dè pulitèca. A la séra jva addò u Ramariéllè a farzè la partita a cartè kè l'amicè suo', po' zè mbriacavè e facévè spettaculè mmiéz'a la vija. Chélla povera mogliéra zè 'nquiatavè e u alluccava 'ncapè p'u scuornè, ma issè 'ncè facèa vutè. Véramèntè šta da ricè ca ncè jia tuttè lè sérè là, a la cantina, a jucà.

Giuannina - Zia Mari, arraccuntëmè caccósa, fammè rënfrèscà la memoria 'ncoppa a Gabrielè.

Zia Maria - E là cè sta pochè a ricè. Gabriélè quannè zè 'mbriacavè éva nu vérè spèttaculè e chë cè vulèa fa Macariè... Zè nè jia 'nnant'a u Cafè Lupacchiolè e 'ncumenzavè a štradicèrè . Là zè radunavè purè tutta la gèntè ca passiavè p'u corzè e cummè zè spargèa la vocè ca év'arruatè issè, currèanè appošta p'u sèntì e pè zè piglià la pèzzècata.

Cè l'avèa kè Gabriéle Pèpè. Zè mèttèa 'nnant'a u monumèntè chë šta là e ncumènzavè :” *Tu te chiamè Gabriéle e sèi stato un grande*

spadaccino e io pure sono Gabriele e sono un grande ciabattino. Tu eri bravo di spada e io di martello. Tu bucavi le panze e io la pelle. Tu spuravi con la spata e io colla sugghia. Pure a mè m'hanna fa nu monumentè". E la gèntè rërèa. Po' cuntinuavè a fa nu sacchè 'é trascurziè chë manchë mè l'arrècordè. Po' capètavè ca caccherunè tra la folla chë zë radunavè, u sfuttèa e štattè buonè... ncumènzavè a dicè parulaccè ca 'ntè nē richè.

Mè rècordè na séra štèa n'amichè dè ru mié' chë fatiavè a la pošta. Quannè Gabriélè u scarparè fënèttè u trascurziè, quissè lè sparattè na pèrnacchia sonora ca 'ntè la sapèssè rëfà , quannè issè u vérè e u rëcanòscè e lè ricè "*La pernacchia a me! Zitto postine! Valla a fare a quel cornuto del tuo direttore che t'ha ingaggiate e non ti fa lavorare!...*"

A la séra zë facèanè la partita issè e l'amicè suo' e u lètruozzè z'u jucavènè a passatèlla, *tra i quali amici* cè štèanè lè scamurzarè, mò datèsè ca a issè lè piacèa la cajonza, quannè sciva patrónè nnè dèa a vèvé a nisciunè e allora l'àutè cumpagnè avèanè fattè u pattè ca issè avèa scì sèmpè *a ulmè*. E quillè cè suffriva purè pècché, p'u provocà, lè scamurzarè urdènavènè sèmpè cacché lèccanciarija cummè fussèrè lè fafè lèssè, lè lupinè, l'aulivè e l'alicè salatè, chë aiutènè u buchiérè a scégnè mègliè e lè ricévènè " Gabrié magnè, vì' cummè so' buonè" e quillè magnavè, ma po' lè rëmanèa u salè a la gola e nnè putèa vèvé ca nnè sciva patrónè, ca u lètruozzè z'u jucavènè a patrónè e sottè.

Po' capètava ca scivè patronè nu parè 'é votè 'é sécuta issè e allora zë sculava tuttè u vinè e zë 'mbriacavè Gabrielè. Ma a dì la vèrètà, spissè ciu facèane appošta p'u fa 'mbriacà, ca 'ccusì cuntinuavè u divértimèntè, *per la vija del ritorne*

Na séra, mè raccuntattè la bonanèma 'é zi' Nicola, Gabriélè zë rètèrattè mbriachè.

Évè u timpè d'u fascismè e a la séra cè stèanè lè milètè ca facèanè la róna.

Campuasce 'n tènèa na bbona 'lluminazione e lè vijè évènè scurè. *C'è da dicèrè purè* ca Gabriélè u scarparè éva cumpagnè socialištè e éva antifascištè sfècatatè, tantè ca quannè mèniva cacché perzonalità d'u fascè, lè carbuniérè z'u jvènè a piglià a la casa e z'u purtavènè réntre pè précauziònè.

Chélla séra issè éva arruatè quascè pè sottè addò šta mò u néoziè 'e Jolanda , chélla chë fa lè pizzè rócè, quannè sèntè a la róna chë scignèa kè nu passè marzialè facènnè rëntrunà pè la vija u rumórè dè lè tacchè dè lè štèvalè. Gabriélè u scarparè allora sa chë tè fa?... z'annasconnè 'rrét' a nu pèrtónè, a u scurè, aspèttè ca la

róna passè e tè lè scarèchè na pèrnacchia ca facèttè rëntrunà tuttè lè casèrè chè štannè pè la vija. Po' quannè la róna arrèvattè vicinè a issè , allucca “ *fate schifo!Puh!*” e ména na sputazza ‘ntèrra. Lè milètè zè girènè e šchianènè lè muschèttè e ‘ncumènzènè a ‘luccà “ *Chi vaiè truanno? Escio fuore o sparo!... Escio fuore mmalérétto!*” e issè kè na cèrta calma fa “ *ce l’avevo col mio vicino*”. Girè e vuotè, la róna zè cunvèncètè e lè ddu’ milètè zè turnannè arrètè, bèllè e fèssiatè.

N’auta vótè, a u štéssè poštè, facèttè lu štéssè kè n’ata cocchia ‘é carbuniérè, lè facèttè na pèrnacchia e quannè jènnè vicinè: “ *Vieni in caserma te lo facemo vedero noio a chi fai la pernacchia!*”.. Quannè va issè e tòmè tòmè lè fa “*Quala pernacchia... Addò haja mènì, addò haja mènì, ché nu cristianè nn’è manchè patronè ‘é fa nu pochè r’acqua!*”. “ *Non sei statè tu a faro quel brutto vèrzè?*”. “*I’ ‘n saccè niéntè, nn’hajè vistè niéntè*” rësponnètè issè.

E accusì zè la scampattè pè purè mèraculè, pècché chillè pènzannè quissè è nu povèrè mbriachè, e u lassannè šta.

Giannina

- Zia Marì nn’u sapèa ca éva socialistè u scarparè!

Zia Maria

- Évè sucialistè dè chillè ca cè crèrévènè avéramèntè. E quannè parlavè parèa nu filosofè e sapèa tutta la štoria... éh!... quannè facivè cacché discussionè ncoppa a la pulitèca ‘ntè la facèa vèncè tantè facilmentè e pè ogni argomèntè subbètè tè facèa nu taluornè ncoppè ca nnè funija maiè.

Quannè štèa assènitè éva nu tipè sèriè e parlava pochè; quillè éva u bucchiérè ca u facèa sfottè a Gabriélè Pèpè...

Quannè attaccavè u trascurziè ricèa :” *Il prospetto umano...*”e po’ sècutavè u trascurziè.

N’atu fattè spassusè u raccontavè Natuccia: Nu juornè Gabriélè u scarparè jètè a u tabbacchinè ‘é Piccinini a ‘ccattà lè sigarètè, però ‘ntènèa fiammifèrè p’appiccià. Scignènnè vèrzè la putèca passa sott’a nu balcónè addò ‘ncoppè cè štèanè ddu’ bèllè signurinè, issè auzè l’uocchiè ‘ncoppè e addummannè sè lè putèanè rà d’appiccià.Una dè lè ddu’ signurinè va réntèrè e piglia ddu’ fiammifèrè; mò ‘nsapènnè cummè jèttarcèlè sènza chè zè pèrdissèrè, datèsè ca zè stèane magnannè lè fichè sécchè, piglia e ficchia lè fiammifèrè réntèr’a na na fica sécca e cè la jètta abbascè. Quanne va Gabrielè, raccogliè lè fiammifèrè e ‘ncumènzè a murmurìa “ Pèr la.... A mé la fica sécca... (auzè l’uocchiè

‘ncopp’u balconë) *te lo facesso vedere ijo che saccio fare...per la...*”, insomma per la qua e per la llà, nnë la funiva cchiù. Chëlla povëra ‘uagliona ‘nzë rënnëa cuntë dë qualë malë avëa fattë, acchiappë e pë nnë ru sënti zë në trascëttë réntre e cë ru dicëttë a u patrë, e quissë va a la putëca p’u rëmpruvërà, cundicënnë ca n’auta vota zë l’accattassë lë fiammifrë immécë dë mpurtunà a la gëntë. E ‘ccusì zë scuprëttë ca Gabriélë u scarparë z’eva uffesë pëcché a u paésë suo’, mënà la fica sécca a nu giovënë, significavë dirlë ca nn’éva buonë... éva fauzë, éva “acquë ‘e cocché”. E accusì zë chiarëttë u fattë. Ma ‘lla povëra ‘uagliona chë në sapëa; qua da nu’ ‘nz’ausë.

Giuannina

- Zia Marì ma d’addò mëniva Gabriélë u scarparë?

Zia Maria

- Quissë mëniva da la Puglia... nnë më voglië sbaglià, më parë ca fussë dë la Pricëna. Sa cë në stëane tantë ca so’ mënütë qua a fatijà da ‘ssë paiscë.

Giuannina

- Zia Marì e pochë simpatiche éva purë quillë... quillë chë u dicevënë pasturièllë?

Quillë chiamavë a lë ‘uagliunë pë Via Marconë e lë dicëa : “ Tu chi sciè?” e u uaglione magarë lë ricëa u nómë; issë dicëa “no! Tu sciè u léonë », pò acchiappavë a n’autë e lë dicëa “ tu sciè u lupë”, po’ acchiappavë a n’autë e lë dicëa “ tu sciè u ciuccë”. Inzomma assignava a ognunë la partë dë fa u vierzë dë n’anëmaluccë, po’ diceva:” Allora quannë i dichë u lupë, tu tié ra fa “ uh! uh!uh!”, quannë richë u ciuccë tu chë scié u ciuccë tié ra fa “ oh!oh!oh!”, quannë richë u léonë, tu tié ra fa u vièrzë d’u léonë”. Accusì po’ issë ‘ncumënzavë a fa u maéstrë e a la finë cë scivë nu bèllë cunciértë e lë ‘uagliunë zë dëvërtivënë.

Zia Maria

- Ma ‘nfusse quillë ca dicëa purë “ so’ cotti li ceci”?

Giuannina

- Ma mò nnë më vë méntë ‘ssu fattë. Po’ëssë purë, ca u pasturièllë éva nu sëmpatëconë e éva bravë pur’issë a fa lë battutë.

Cummà, t’arrëcurdassë a u barbiérë chë štëa rént’a la Piazza dë la

pèschéra? Quillè éva fortè, purtav sèmpè u cappièllè štuortè, a tre quartè, zè jia a ‘ccattà tuttè lè juornè u giurnalè, ma ‘nsapèa lèggè’ e cacché vóta chë u acchiappavënë kè ru giurnalè a u štuortè, l’addummannavënë: “ chë dicè u giurnalè?”. Issè allora arrèspunnèa “ è sèmprè lo štesso”.

Tènèa nu canè chë zè chiamavè Alì. Nu juornè mèntre passivè kè ru canè, zè avvicènattè na cacciunèlla kè la mantellina ‘ncuollè, allora issè la vulea caccia “Passallà!..”, po’ la vèrettè ke na štoffa ‘ncuollè, facettè: “ la vè la fètèntè z’è purtatè purè la cupèrtèlla pè cummèrètà, zè vo’ fa la nuttata! Alì rumbè ‘ssa patanèlla!” .

Bèllamaronna

Zia Maria

-Giuannì, pochè simpatèchë éva purè Bèllamaronna? Bèllamaronna lu štéssè zè ‘ncarècavè ‘é fa cacché zruiziè a la gèntè e z’abbuscavè u cumplèmentè.

Éva unè finè finè... Éva bravè a radduppià tuttè lè nummèrè; ricèa ca issè tènèa *la mènta matématica*, bastavè ca tu dècivè nu nummèrè qualsiasiè, gruossè o pèccèrillè ch’éva ca issè subbètè u radduppiavè: tu rècivè sirrècè e issè *séruta stanto* rèspunnèa *Trèntaduo*, tu rècivè cinchèmila e trecientè e issè subbètè rèspunnèa *diecimila e sèiciènte* e a fa ‘ssè cuntè éva cchiù svèltè dè na machènèttè ‘é chéssè chë hannè mmèntatè mò, chélla chë chiamènè *calculatrice*.

Éva unè, Bèllamaronna, ca tènèa la battuta pronta e la zèppata saccèntè, cummè e quannè u rré ‘pprumèttèttè dè mannà nu réggimèntè ‘é suldatè a Campuascè, pè rà na manè d’aiutè a lè cummèrciantè chë zè lamèntavënë ca l’affarè nnè jianè buonè.

Ma quante ma’, zè ricè ca chi chiagnè fottè a chi rirrè...

Mò, nu juornè passavënë pè ‘nnant’ a la Prèfèttura nu sacchè ‘é muonècè, tuttè ‘nquadratè cummè sè avissèna fa na parata, quannè va Bèllamaronna, zè fèrmè affianchè a u pèrtónè dè la Prèfèttura e fa finta chë chiama a u rré k’u télèfonè: “*Prontè Maéstà, ma cummè, avàtè ‘pprumissè ‘é mannarcè nu réggimèntè ‘é suldatè e immècè ci avètè mannatè nu réggimèntè ‘é fratè?... E chë c’éma fa kè chissè?!*”. Tutta la gèntè ca stèa là zè pisciavè sottè pè lè rèsatè e la ‘uardia chë facèa u piantonè a la Prèfèttura ‘nsapèa sè

éva rirrè o l'avèa arrèstà, pècchè a chille tièmpè chè lè rrè 'nzè putèa paccià manchè kè na battuta! ('N ciu scurdamè!!!).

Éva spassusè purè quannè jvè addò la bonanèma 'é Brisottè e lè jia a cèrcà la millè lirè. Mò, sè quillè cè la réa alluccava “ Jéscè solè, jéscè!” , sè quillè 'ncè la réa alluccava “ Vutt'a chiovè! Vutt'a chiovè!” e Brisottè zè 'ncazzavè, ca datèsè ca tènèa lè taulinè 'ncopp'a u marciappièrè, sè chiuvèa issè nnè facèa affarè.

Pèrò, pur'issè Brisottè, a supèrstiziòna manghè éva fèssè!

A la séra zè facèa, spissè, u girè dè lè cantinè cchiù fréquentatè 'é Campuascè, andò 'ncuntravè sèmpè cacché amichè. Quannè éntravè salutavè a àuta vòcè a tuttè quantè e po' attaccavè a cantà 'sta bella canzonè: “ *pa-ta-ta...me la ma-ngio- 'sta se-ra...Pa-ta-ta de-lla mia ca-ra mo-glie-ra...Pa-ta-ta m'è ri-ma-sta una so-la me la fa-ccio con l'a-glie e ddu' pummarole*”; po' cuntinuavè rēcètannè:” *ma la patata è un cibo che non fa male, la mangia con piacere anche il maiale*” e facevè nu grugnitè. E tuttè l'àstantè rēdèanè pè lè parolè “ *a doppio sènzè*” e facèanè a garè a chi l'avèa rà a vèvè, pècchè Bellamaronna tènèa, cummè zè ricè mò, “ *carisma* “, zè facèa vulé bènè.

N'àutu fattè spassusè chè z'arraccuntavè 'é Bèllamaronna è quillè 'é quannè u 'ncarècannè e j' a piglià a na fèmmèna ch'éva j' a fa sèrviziè a u casarinè e datèsè ca chéssa 'nsapèa la štrada e tènèa u bagagliè, issè tènèa l'incarèchè d'aiutarla.

Štu povèrè Bèllamaronna, logicamèntè nnè la canuscèa a chéssa, allora zè mèttètè vicinè a la porta dè la štaziona e cummè arrèvattè u trènè vèrètè scégnè na bèlla fèmmèna, tutta 'mprufumata e tutta pèttata kè nu chilè 'é ruscètè 'mmocca. Mò issè pènzatte chè éva èssè' sènz'altrè chélla chè aspèttavè issè e allora vulettè addummannà a 'ssa fèmmèna: “*Scosato siato leia la pottana?*” , quannè va chélla e l'ammollè nu ddi' 'è šchiaffonè ca lè facètè rētrattà la mana kè tutt'e cinchè lè réta 'nfaccè.

U puuriellè rètè n'allucchè “ *Scosato ma chi domanda non fa errore!*” . 'Lla fèmmèna jia truannè pagliè pè cièntè cavallè, *se non ché* la “ *pottana* “ , cummè ricèa issè, avennè višta tutta la scèna capètè e cè jètè vicinè e ricètè “ *Tu aspèttavè a mé, mèh jammècénnè, jamè* ”, e ccusì zè calmattè purè la signora k'u mussè 'é pummaróla.

Quannè z'éva fattè proipa viécchiè, spissè sciva pè la Trènnètà e alluccava “ Jéscè solè, jéscè!”. Sa, quill'allucchè, m'ha crérè, tè zè ficchiava rént'all'anèma e nēpótēmè, u puètè, ci ha scrittè na puésija e l'ha dèdicata a issè, Bèllamaronna e a tuttè lè viécchiè 'é Campuascè.

Mò pur'issè ci ha lassatè da paricchiè annè e u Signorè bënërittè (sciè lauratè), pènzè ca u ha chiamatè purè a issè a fa partè dè la bona cumpagnija chë fa téatrè 'n Paradisè...

1985

(L'autore rivolge ai signori lettori l'invito che, alla fine della lettura di questo brano, ognuno reciti una preghiera, in qualsiasi modo anche con parole proprie, al Signore perché abbia in gloria questi meravigliosi personaggi, che fin dei conti, sono stati amati e stimati per bravissime persone. Grazie.)

LÈ CUNTÈ DÈ TATONÈ

Disegno di P. Romagnoli

*“ Passava pè la Trënnetà a passè curtè, nu vicchiariéllè ca prijavè u solè
ch’ascéssè a rëscallà lè crijaturè chë da ‘štu munnè aspiéttènè la partuta
.. Iéscè sooolè, iéscè! Alluccava chella Bellamaronna pe la vija...”*

La gatta chë zë vulëve marëtà

Cë štévë na vota na gatta bèlla, tutta ghianca e tuttë lë gattunë zë la vulévënë spusà, ma essa 'nzë décidéva maië dë 'nzurarzë.

Lë giuvënë gattunë cë gëravënë attuornë e spissë, a la nöttë, zë sëntivënë l'allucchë dë la gatta chë lë sëcutavë e chillë dë lë prétëndëntë chë zë pëllicciavënë .

Mò, nu juorne, stancàtasë dë sënti lë richiamë dë l'amichë suo' chë la 'nvugliavënë a marëtarzë, décidëttë dë piglià maritë.

Z'allisciattë bèllë bèllë u pilë, zë méttëttë nu bèllë fazzulëttë 'ncapë e zë méttëttë a la funèstra all'ora ca tuttë l'anëmaluccë zë rëtëravënë da la campagna.

Passattë nu puorchë, la vëdëttë e la salutattë: - Cummarë gatta chë fai' affacciata a la funèstra? – dicëttë u puorchë. -Faccë l'amorë!- rëspunnëttë la gatta. – E më vuo' a mmé?- addumannattë u puorchë;

- E fammë sënti chë vocia tié?- dicëttë la gatta; – Crù, crù crù!- facëttë u puorchë e cummarë gatta subbëtë lë dicëttë – Vattënë, vattënë ca nën sié pë mmé!-.

Dopë nu pochë, passattë nu ciuccë càrëchë dë sciënë e lu stëssë la salutattë: - Cummarë gatta chë fai' affacciatë a la funèstra? - ; - Faccë l'amorë! – rëspunnëttë la gatta. – Më vuo' a mmé? – addumannattë u ciuccë; - e fammë sënti chë vocia tié? – lë dicëttë la gatta e u ciuccë subbëtë facëttë sënti la vocia so' – ooh, iih ooh, ih ooh! Oh oh oh..- e la gatta pronta dicëttë: - Vattënë, vattënë ca nën sié pë mmé-.

Dopë nu pochë passattë nu canë e la salutattë: - Cummarë gatta chë fai' affacciatë a la funèstra? -, - faccë l'amorë! – rëspunnëttë la gatta: - e më vuo' a mmé? - addumannattë u canë; - e fammë sënti chë vocia tié? – dicëttë la gatta e u canë subbëtë facëttë – bbù, bbù bbàu! -. La gatta prontamëntë rëspunnëttë – vattënë vattënë ca nën sié pë mmé!-.

Ecchë ca passattë allègrë allègrë nu bèllë surgillë e zë fërmattë sottë a la funèstra, la salutattë: - Bona séra! Cummarë gatta chë fai' affacciata a la funèstra? -; - Faccë l'amorë! – rëspunnëttë la gatta garbatamëntë; - e më vuo' a mmé? – addumannattë u surgillë; - fammë sënti chë vocia tié? – dicëttë la muscélla e u sorge subbëtë zërliattë – zì z' zì! -. La gatta sënza pënzarcë ddù votë lë dicëttë: - Saglië! Saglië 'ngoppë maritë mi'!-.

U sorgë sagliëttë 'ngoppë e la gatta subbëtë u acchiappattë e u meëtëttë dént'r'a la tiëlla a cocë e z'u magnattë.

Doppë chë zë l'avëa magnatë, la gatta zë méttëttë nu fazzulëttë nirë 'ncapë e facëa fintë ca chiagnëa u maritë sorgë p'u dutorë.

Catarina e u ciuccè chë parla

A Supinë cë štéa anticomèntè la crèdènzà ca lë bèštiè parlavënë a la nottè 'é Natalè e tuttè lë cuntarinè, a Natalè, révënë doppia razionè 'é sciénè a lë bèštiè.

Mò cë štéa na fémmèna chë zë chiamava Catarina. Catarina éva zètèlla e talè éva rëmašta pëcché nisciunè la vuléa ca tènèa lë baffè e la varva 'nfaccia.

Ricèanè ca sëmbrava cchiù urzè chë crëštijana.

'Šta Catarina 'ncè crërèva ca l'anèmalè parlavënë la nottè 'é Natalè e parlannè chë cèrtè 'mëciziè suo', dicètè: " I' 'ncè crèdè ca lë bèštiè parlènè a Natalè; 'štaséra vogliè pròipa vèré s'è vèré: Quannè lë méttè a magnà a l'anèmalè, nnè rèng'hè la raziona 'é sciénè a u ciuccè e vogliè vèré chë succèrè...".

'Št'amicè allorè pènzannè 'é farlè nu schèrzè: facènnè annasconnè a unè dè lè lorè, a Minghè, sott'a la magnatora.

Arrèvattè la séra, quannè štèa a fa scurè, Catarina mèttètè a magnà a lè pècurè, po' 'uardattè 'nfaccè a u ciuccè e facètè finta dè irzènè. Z'avvijattè vèrzè la porta, ma mèntè štèa pè 'sci', sèntètè ca u ciuccè ragliattè e subbètè appriéssè sèntètè na vocè chë dicèa:

"nnè më rà u sciénè, e dumanè tè ménè na panétta ca tè fa rëmané cionca".

Catarina sèntènnè 'lla vocè zë mèttètè na paura ca lè lèvattè la paróla da mmocchè; zë 'mpàurètè e scappattè addò u patrè.

U patrè vèrènnèla tutta mpaurita addummannàttè: " *Ch'è succièssè?* ". Ma Catarina nn'èva capacè dè parlà e facèa sulè ségnè chë la mane 'mbaccè la vocca e kè la coccia capèzziavè.

Da quillè juornè Catarina pèrdètè la paróla e a chi l'addummannavè ch'èva succièssè, rëspunnéva "*oh... oh...*" e capèzziànnè 'nznignava kè la manè la vocca, pè fa capì a tuttè ca u ciuccè suo' avéa parlatè.

2004

La mugliera d'u spèllaciuccè

Cè štèa na vota a nu paésè dè la Puglia n'omè chë éva nu bunaccionè, tantè ch'éva buonè ca crèrévè a tuttè chéllè chë lè dicèanè.

'Ssu giovènè facéva u pèllarè e pèrciò u chiamavènè u spèllaciuccè.

Mò, datèsè ca la mamma z'éva fatta vècchia, nu juornè chéssa chiama u figliè e lè ricè: ” *Giorgè tu aviscia piglià mugliera ca i' mè so' fatta vécchia e primè ca mè morè tè vogliè vèré 'nzuratè* “.

Mò a nu paésè vicinè, štèa na bèlla fémchèna chë iva truannè 'e 'mmarètarzè. Chéssa éva na bèlla 'uagliona, 'ncopp'a la tréntina, ma rént'u paésè nisciunè zè la pigliava. Sa cumm'è.. “*La bella dè cigliè tuttè la vònnè e nisciunè zè la pigliè*, dicè u pruvèrbiè antichè.

Giorgè la vèrèttè passà e addummannattè a u cantèniérè: Mastè Franci', sa' ca chélla fémchèna chë passa sèmpè quannantè mè piacè, i' mè la ulésse piglià?

U cantèniérè rëspunnèttè subbètè: Avéramèntè? Sa' chélla purè zè 'uléssè 'mmarètà; sè tié 'ntèenziunè sèriè tè pozzè fa i' 'ssa 'mmasciata.

U giovènè lè dicèttè 'e sì e u cantèniérè mannattè a chiamà la 'uagliona e cè la facèttè canòscè.

Lè ddù zè 'ncuntranè e ze mèttènnè d'accordè p'u matrèmoniè.

A la séra, tuttè cuntiéntè, Giorgè turnattè a u paésè suo' e cè ru dicèttè a la mamma. 'Ntè dichè la cuntèntèzza dè la vicchiarèlla quannè addusèrattè la nutizia ca u figliè z'eva truate la sposa.

Insomma, pè vè la fa brèvé, lè ddù giuvènè zè spusannè e Giorgè zè nè jèttè a vivè a u paésè dè la mugliera.

Giorgè zè nè iva spissè in girè pè lè campagnè a rètèrà lè pèllè e la mugliera rëmanéva sola a la casa.

Sa cumm'è, k'u tièmpè ncumènzattè a scucciarzè a sta sola, po' lè spasimantè nn'évènè mai mancatè e nonostantè ca u povèrè Giorgè éva nu crèdulonè, buonè buonè, ncumènzattè a avé cacché suspiéttè.

Nu juornè Giorgè dicèttè a la mugliera: Cra a sera i' vagliè a Foggia pè la fiéra dè la lana e vogliè purtà a vénè lè pèllè, ca là zè rièscè a guaragnà cacché soldè 'e chiù; guardè ca prima dè pèscrà nèn faccè a tièmpè a turnà.

La mugliera chë tènèa u cumparè, subbètè apprufèttattè a dircèlè: Cra Giorgè zè nè va a la fiéra 'e Foggia e rëvé pèscra a séra, vié ca tè 'pprèparè nu bèllè pranzèttè.

Arriva la séra e Giorgè ze riuniscè a ciértè cummerciantè dè la Rocca e a ciértè dè Capracotta e tutt'insiemè z'avviènè p'u tratturè.

La mugliera intantè a la casa avèa 'pprèparatè nu pranzèttè kè lè fiocchè p'u cumparè suo'.

Giorgë pë la vija sciuvëlattë e zë pigliattë na štorta a u piérë e décidettë dë turnarzënë arrétë. ‘Ncarëcattë a unë dë l’amicë dë vénë purë lë pèllë suo’ e facettë marciarrétë.

Ciuppëcannë ciuppëcannë arrëvattë a la casa proprië mèntrë štëanë pë ‘ssëttarzë a taula lë ddù cumparë.

Giorgë aprettë la porta e truvattë la mogliëra tutta cuntëta cummë issë nnë l’avëa mai višta e zë ‘ncazzattë.

Ma la mogliëra ch’ëva na furbacchiona lë facettë crédë chë u cumparë l’ëva apprumissë dë rialarlë nu palazzë së lë ‘pprëparavë u pullastrë rëchinë chë essa sapëa fa..

Povërë Giorgë, zë l’ammuccattë e z’assëttattë a taula iniziémë a la mogliëra e a u cumparë.

U cumparë chiacchiariannë e magnannë ogni tantë ignéa u buchiëre a Giorgë p’u fa ‘mbriacà, ma ‘nsapëa che Giorgë zë putëa vëvë purë na votta ‘e vinë ca ‘nzë ‘mbriacavë.

Però, Giorgë eva rëmaštë nu pochë suspëttusë da lë muinë chë zë faceanë lë ddu’ cumparë.

Allora, nu pochë pë suspiëttë, nu pochë ca lë facëa malë u piérë, Giorgë ogni tantë chiurëa l’uocchië pë u dutorë, riaprënnëlë all’ampruvvisa. U cumparë allora, quannë Giorgë chiurëva l’uocchië apprufëttavë a vascià a la cummara.

Mò capëtattë che Giorgë mèntrë riapriva l’uocchië zë n’addunattë, allora chë të facettë? Facettë finta dë nnë sëntirzë buonë e zë në jettë a liëttë, pënzannë d’acchiapparlë ‘ngopp’a la botta. Dicettë a u cumparë dë scusarlë e chë putëa purë rëmanë ca issë zë rëpusava nu pochë.

Zë mëttettë a liëttë e facettë finta dë russa’. La mogliëra e u cumparë pënzannë ca u maritë z’ëva addurmitë profundamèntë zë mëttënnë a fa l’amorë.

Giorgë a nu ciërtë mumèntë zë auzattë chianë chianë, pigliattë na mazza, jettë rént’a la cucina, acchiappannëlë ‘ncopp’u fattë e të lë facettë na taccariatë a tutt’e ddù, spaccannëlë la coccia, ca rëmanënnë struppiatë pë tutta la vita.

Po’ pigliattë e zë në turnattë da la mamma e l’arraccuntattë u fattë.

La mamma dicettë a u figlië: Carë Giorgë, ha fattë buonë, pérò tu të scië vultë j’ ‘nzurà a n’autu paésë e pë jonta të në scië jutë a abbëta’ a la casa ‘e mogliërëta, ma figlie mi’, tu ha da sapé chë *u paésë è d’u paisanë e fëmmënë e vuovë hanna èssë d’u paésë tuo*, pëcchè lë paisanë dë mogliërëta sapëanë ca assa éva zocchèla e ‘ntë l’hannë rittë, ma dë lë fëmmënë d’u paésë nuoštrë, qua, tu sa’ vitë e mëraculë e nu ‘uajë ‘e quissë nnë ru acchiappavë.

Moralë d’u fattë? ***Fëmmënë e vuovë d’u paésë tuüë!***

2004

La sangiuannara caraštosa

Tuttë sannë ca lë sangiuannarë so' caraštusë, specië së tiënnë da vennë o d'accattà caccosa. Zë dicë purë ca u sangiuannarë “ *che na chënata de mënëštra zë vulessë accattà nu palazzë*”.

Cënzënella, na femmëna chë šta a parzënaulë da ciertë massarë de San Giuannë amicë mie', sëntennë arraccuntà da Devota, la serva d'u miërëchë ca quištë avea accattatë pë cientëcinqantamila lirë nu cëlluccë, appëzzattë buonë lë rëcchië e 'ncumënzattë a fa millë pënzierë. Pënzava Cënzënella: *Së hannë vënnutë nu cëlluccë pë tantë, allora pë nu jalluccë quandë me darannë? ..e pë nu viccë sicurë më darannë trecientëmila lirë.*

Štu pënzierë la facettë šta sveglia tutta la nöttë e appena cantattë u 'allë zë auzattë, pigliattë na vëntana d'ovë e nu viccë e zë avviattë pë la mulattiera pë Campuascë pë vënnë u viccë, tutta cuntenta e spëranzosa.

Arrëvata ca fu a lë primë casë dë via Piavë, Cënzënella vënnettë subbëtë la vëntana d'ovë e 'ncumënzattë a 'ddummannà a la genta s'avëanë bbesuognë d'accattarzë u viccë.

Cchiù de cacchërunë zë fërmava a parlà, ma appena sëntijënë la sunata, zë la squagliavënë spavëntatë da u priëzzë.

Dopë ca avëa juta 'ngirë pë nu parë d'orë, finalmentë Cënzënella 'ncoccia a nu signorë che jva gudënnë propria nu viccë pë fa na fëšta.

'Ncumënzannë a trattà, ma Cënzënella nën vulëa capì raggionë, pënzava ca u signorë la vulëa cuffijà.

Štënnë a trattà quascë pë na vëntina 'e mënütë, ma ognunë éva fermë a la posiziona so': Cënzënella a trecientëmila lirë e u signorë a cientëcinqantamila lirë, quannë u signorë, spaziëntitë fa n'utëma propošta a cientësëssantamila lirë dicënnë purë *ma 'ssu viccë nën fussë mica nu vëtiellë?*

Cënzënella, tutta rësëntita arrëspunnettë *ma a chi vuo' cuffià, s'ajéré, proprië qua, a Campuascë, hannë pajatë nu cëlluccë cientëcinqantamila lirë e tu mo vulissë u viccë pë tantë?*

U signorë chë capëttë la štubbëdëtà dë la femmëna rëspunnëttë *ma u cëlluccë canta!*

E Cënzënella toma toma, senza scumbonnërzë, rëbbattettë *e u viccë mijë pënza!*

La trappula dè lè pecurè

Éva métà settèmbre, quannè na matina ddu' scàzzuóppelè ricciaiuólè, Minghè e Rusariè, avènnè n'idèa génialè: apprèparà na trappula pè lè pecurè.

'Štè ddu' uagliunè évènè figliè a unè dè lè tanta parzènaulè chë štèanè a sèrviziè dè ciértè signurè 'é Prètacatièllè.

Minghè e Rusariè criscévènè cummé anèmaluccè: a la scóla nn'évènè fattè cchiù dè la prima classè e 'nsàpèanè lèggè e scrivè, évènè 'nalfàbbètè. Tènèanè na faccia néra néra ca parèanè ddu' afrècanè 'bbèssènìsè. La famiglia lorè eva numérosa: tènèanè n'atè e tré fratè e quattè sórè; in tuttè nòvè figliè e n'autè cètèlillè rént'a la panza dè la mamma.

La fianchéttà vattèa cuntinuàmèntè a 'štè ddu' uagliunè, ca 'nzè putèanè sazià 'é pizzè e mènèštra.

A chillè tièmpè zè usava ancora fa la tranzumanza dè lè pecurè, dè lè vacchè e dè lè crapè da la Puglia a la muntagna d'èstatè e a u cuntrariè dè vièrnè. Da la fine 'é marzè e finè a tuttè abbrilè lè bèštiè saglivènè chi 'ngoppè Supinè, chi 'ngoppè Uardiarèggia, chi 'ngoppè Santè Polè, chi 'ngoppè Cantalupè, chi 'ngoppè a la Rocca e chi sagliva a Capracotta e all'autè paìse 'e chéll'autè muntagnè. A settèmbre lè bèštiè rèsignèanè abbascè a la chianura e zè fèrmavènè a campijà da San Martinè finè a tuttè lè paiscè fuggianè.

Mó 'štè ddu' scàzzuóppelè facènnè la pènzata dè scavà ddu' fuossè dè nu parè 'é mètrè larghè e nu parè 'é mètrè funnè; lè cuprènnè kè lè fraschè e cè appujànnè 'ngoppè cèrtè tòppè 'é jèrva frésca, facènnè mòdè ca lè pecurè pascènnè pascènnè carissèrè rént'a la trappula.

Lè fuossè lè facènnè nu pochè luntanè da la massaria lorè, cantè cantè a u tratturè chë passa a la cuntrada Grimalda dè Prètacatièllè.

Doppè nu parè 'é juornè, appèna dopè mièzèjuornè, arrèvattè la grèggia dè pecurè 'é ciértè pècurarè dè la Rocca (1).

'Nnantè ivè u mèntónè e apprièssè tuttè lè pecurè accumpagnatè da ciértè canè ghianchè dè razza 'bruzzésè: chi ija 'nnantè, chi ija dè fianchè a la grèggia e chi arrètè.

La prima partè dè lè pecurè passattè affianchè a la trappula e cuntinuattè a campijà. A nu cèrtè mumèntè nu canè zè n'addunattè d'u fuossè e zè mèttèttè a 'bbajà e subbètè currènnè l'autè canè ca facèanè l'ira 'é Ddi' attuornè a 'llu fuossè. N'atu canè évè calàtè abbascè a la fòssa e cèrcavè dè fa rèsagli lè pecurè 'ngoppè. Dént'a u fuossè évènè carutè na pècura e ddu' ciavarrellè.

Lè pašturè ca ivènè arrètè, cummé sèntènnè lè canè 'uàlijà, subbtè currènnè kè lè fucilè spianatè.

Rènnè na ‘uardatè attuornè ma nnè vèrènnè a nisciunè e accusi rēcacciànnè lè pècurè ‘ngoppè.

Po’ raccugliènnè nu ramè ‘é sambuchè e cè mèttènnè ‘štu biglièttè: “ Chi à fattè ‘ssu zruviziè è n’assassinè e sè mò è pèrdunatè, appriéssè ‘nzè la scampa.” Ce arrètrattànnè sottè na coccia ‘é mòrtè chè na crócia cummè a chéllè chè štannè arrètrattatè ‘mbaccè a lè palè dè la lucè.

Po’ arrèvannè vèrzè Carlantinè e ‘ncuntrannè na cócchia ‘é carbuniérè e raccuntannè u fattè.

Lè carbuniérè chiamannè a lè culléchè ‘e Iammatésè, che avènnè purè u suspièttè dè chélla famiglia; jènnè a trovarlè, ma chillè négannè e lorè l’avvèsannè ca sè zè rēpètèa u fattè lè purtavènè dirèttamèntè ‘ngàlabbùscè, sènza capì raggionè.

Però da quillè juornè quannè lè pašturè passavènè pè Prétacatiéllè, u tratturè éva sèmpè prèsenziatè da carbuniérè e uardiè forèstalè e dè trappulè ‘nzè nè mèttènnè cchiù.

A chillè tièmpè ‘nzè pazziavè kè la leggè e a lè carcèrate zè réva sulè na sbobba e... taccaratè!

(1) Roccamandolfi.

ARGO

Nu juornë Vèlië Télèsforo jèttë a caccia a la zòna dè la Pincéra dè nu cèrtë paésë d'u Mulisè.

Z'auzàttë a la matina prièštë, vèrzë lè quattë, e z'avvijàttë a piérë.

Vèrzë lè cinchë, quannë 'ncumènzàttë a schiarì, zë 'nzaccàttë rént'a nu tèrréne e 'ncumènzàttë a caccijà.

Chélla zòna la chiamavènë la Pincéra pècché là anticamèntë cè štèanë lè pignatàrë chë facèanë lè matunë e lè pincë dè créta.. Pë còcë lè matunaccë lè pignatàrë avèanë fattë lè furnacë: štèa cumm'a na štanza bassa rént'a la quala zë mèttèanë lè matunë.

Dë chištë furnacë, là cè në štèanë parécchië, sulë ca évènë quascë tuttë spallatë, sulamèntë una éva rëmašta abbèlata da la tèrra.

Mó, maštë Vèlië cammènavë, mènannë n'ucchiata au cane chë cèrcava .

U canë suò' chë zë chiamava Argo éva nu "puèntèr" *ghiancã rancio*, cioè a macchië roscë e ghianchë e chissë canë zë ricë ca so' " a cërca larga".

Maštë Vèlië cu cammenà chë facèttë jèttë a carè rént'a na buca ammantata da la jèrva e chéssa buca éva proipa u caminë dè la furnacia addò zë cucèanë lè matunë.

U pùuriéllë vulèa 'scì, ma štèa cchiù vàššë dè nu parë 'e mètrë da la vocca, chë sëmbrava nu puzzë.

Allora chë fa Vèlië, piglia e zë méttë a chiamà a u canë: Argo!..Argo!..'Mména purë nu fischië.

Allora ècchë chë Argo arriva e z'affaccia a la buca e vérë u patronë sottë, priggioniérë chë nèn po' 'scì.

Allora chë tè fa 'štu canë?... Zë méttë a 'nnusà attuornë attuornë a u poštë e 'ncumènza a scavà a na partë. Scavë, scavë finché arrivë a fa nu buche fin'a u patronë suo'.

Maštë Vèlië 'ncuraggiavë u canë a scavà fin'a quannë arrevattë vicinë a issë, allora allargattë u buchë ku calcë d'u fucilë e scèttë forë e, pë prima cósa, rèttë nu vascë a u cane.

Argo rëmanèttë assai cuntièntë e zumpavë 'ncuollë a u patronë pë la fèšta.

2004

BRITT

Cè štéa na vota nu signorè chë tènèa nu canë chë zë chiamava Britt.

‘Štu signorè avèa ‘nzignatè a u canë a j’ a ‘ccattà u giornalë, a j’ a ‘ccattà la carnë a la chianca e a fa autë zrùizië.

U patronë l’éva fattë na spècië ‘e vorza e cë la mëtterà ‘ngannë, cë mëtterà réntre u bigliettë e lë soldë e lë dicèa: Britt va a piglià u giornalë e Britt ive addò u giurnalaië.

Oppurë lë dicèa Britt va a piglià la carnë e Britt ivë a la chianca.

U giurnalaië o u chianchiërë liggévënë u bigliëtta e le révënë la robba.

Britt éva nu paštorë bèlga, tuttë nirë.

Së manchë a lë canë, mò ce vo’, cacchërunë prùuavë a pigliarlë la rrobba, povër’ a issë (në avësse putute ‘raccuntà caccosë nu tizië chë zë vulëa frecà la carnë: pë pochë nnë lë štaccattë la manë e u ruscëcattë purë u vraccë!)

Roppë na quinëcina r’annë u patronë murëttë. L’annë primë éva morta purë la mugliëra.

U figlië ‘e ‘štu signorë vëvéva forë paësë, a Napulë e pënzattë dë fa ‘mmantënë u canë a n’amichë du patrë chë štèa a Varaniëllë. Lë rèttë purë caccosë ‘e soldë p’u fa magnà cummë éva štatë abbëtuatë da u patrë. Ma la forzë d’u corë nnë canoscë raggionë! Britt, zittë zittë, zë në jëttë da Varaniellë e turnattë a Campuaššë e jëttë a trùuà u patronë a u cëmëterë e là zë në štèa tutta la jurnata a chiagnë, accucciatë ‘ncopp’ a la tomba d’u patronë.

U prijuolë ch’ u vërëttë, cërcavë ‘e scacciàrlë, ma Britt facëa fintë ‘e irzënë e po’ quattë quattë turnavë ‘ncopp’ a la tomba, finché u prijuolë nnë lë dicëttë chiù niëntë, pënzannë: ma po’ chë malë fa u povërë canë?

Ma cë šta sèmpë cacchërunë chë tè’ la zëlla. ‘Šta zëlloša jëttë a réclamà ca nënn’ éva possibbëlë ca nu canë štëssë rént’ a u cëmëterë.

U povërë prijuolë cërcattë dë scacciàrlë n’auta vota a Britt, ma Britt ‘nzë në ija. Accusì u prijuolë pë nn’avé nu rimbrovërë da u sinnëchë, chiamattë a Ciccillë u ‘chiappacanë.

Ciccillë jëttë ca vulëa piglià la bèštia, ma rumanëttë ‘abbatë: U povërë anëmaluccë stea stisë muortë ‘ncopp’ a la tomba d’u patronë. Povërë Britt!

Ci avëa pënzatë u Signorë (Scië sèmpë lauratë!) a fa la volontà du canë.

E po’ dicë ca l’omë tè’ corë!!!

Dizionario:

Chianca: macelleria

Chianchiere: macellaio

Priiuole: becchino, custode del camposanto.

LAMPO

Marchè u Scarafónë, nu juornè jèttè a caccia sottè Tuorè, vicinè a u sciumè Tappinè, là è na bóna zòna dè béccaccè.

Gèrannè pè lè macchièttè chë štannè vicinè a u Pontè 'e Tuorè, vérè ca u canè zè ficchiè rént'a nu cannitè. Mò, datèsè ca zè truàvè scòmmèrè, pè z'avvicènà a u cannitè, zómpa nu lèmetónè e zè retróvè sprufunnatè là, rént'a na lama.

Próva a 'scì da chélla jòzza e succérè ca chiù zè smuvéva e chiù sprufunnavè e nèn ténévè manchè la forza dè caccia nu piérè da lè štèvalè, chë évèné rëmaštè 'ncullatè rént'a la jòzza.

Ncumènzè, allora, a ténè paura e zè méttè a chiamà u canè. La bèštia sèntija, ma 'nzè smuvèa pèccché štèa puntannè la béccaccia.

Marchè, 'mpauritè, chiamava ancora chiù fortè, pèccché z'éva sprufunnatè quascè fin'a la cinta d'u cauzonè, quannè u canè zè nè èscè da u cannitè kè la béccaccia 'mmocchè e va dèrittè addò u patrónè.

Mò Marchè 'nzè nè frècavè dè la béccaccia e dicéa a u canè: Lampè aiutëmè..aiutëmè..

U povèrè canè capèttè la situazionè e u vuléa aiutà, ma l'anèmaluccè 'nsapèa cummè fa e 'ncumènzè pur'issè a 'ualijà.

Štènnè na fréca 'e tièmpè a cummattè, ca Marchè lè vulèa fa capì dè raccogliè na céppa sécca ca štèa làvvinè. Ma nièntè. Sé non ché u canè a nu ciértè mumèntè sèntè nu passè dè unè chë štèa passannè pè la vianóva, a na cèntènarè 'e mètrè da u cannitè. Quannè u canè pigliè e corrè vèrzè la štrara. Z'avvicinè a 'št'ómè e abbaia kè insištènza. Ma u povèrè ómè zè pènzava ca u vulèa muccècà e cèrcava d'u scaccià. Ma u canè insistévè e ualijavè cummé quantè unè chiagnè.

Allóra 'št'ómè capèttè, piglia e fa cénnè a u canè e i' 'nnantè.

U canè, cuntièntè ca éva štatè capitè, piglia e u portè juštè addò štèa u patrónè.

Quišt'ómè quannè vérè a Marchè tuttè rëchinè 'e jòzza, dicè: E cummè scié fattè a funì 'llochè 'ddéntre? cèrtè ca scié cacciatorè buonè, mò 'llóchè t'avèssa rëmané!, dicèttè ironicamèntè.

Po' pigliattè nu ramè gruossè e lè dicèttè: 'ppiccètè a 'ssu ramè!

E accusì u cacciattè fòrè, ma kè nu štèvalè sulè, pèccché quill'autè éva rëmaštè rénta a la jòzza.

Marchè zè n'avètta rëturnà fin'a la machèna scauzè e da quillè juornè tuttè sapèanè d'u mèraculè chë avèa fattè Lampo e dè la fessaggèna d'u patrónè.

Tuttè hannè lè mèragliè d'óre o d'argièntè quannè l'uommènè fannè cacché bravura, ma Lampo nn'avutè nièntè, sulè tanta "passallà!" fin'a la vicchiaia.

Ma cè štarà all'atè munnè u paradisè dè lè canè?

2004

Mazzè e Panellè...

Cè štèa na vota na famiglia assà unurata. U maritè facèa u muratorè, éva nu buonè fatijatorè e tuttè u chiamavènè a fatijà. La mogliéra accudiva la casa e facèa cacché fatiuccia a magliè. Tènèanè nu figliè sulè, chë jva a la scola. Finchè u brav'omè è statè buonè dè salutè tuttè fèlava liscè, ma nu juornè 'štu povèrè omè z'ammalattè dè nu bruttè malè e funèttè rent'a u spèralè. A u spèralè lè mièrècè cèrcannè dè curarlè finchè putènnè, ma po' a la finè, quannè vèrènnè ca nn'avèanè cchiù chë fa, u rëmannannè a la casa. Campattè cacchè autè mesè rent'a nu funnè 'è lièttè e po'... zè nè jèttè a ll'autè munnè, lassannè la mogliéra e u figliè, ca jva a la scola, sènza la crocè dè na lira. La povèra mamma jv'arrangiannè la jurnatèlla kè cacché fatièlla pè cèrcà dè mèttè nu tuozzèrè dè panè a tàula. Ma, spissè nnè riusciva manchè a rëcrènà lè soldè pè pajà la bullétta dè la lucè.

U figliè ca suffriva pè la povèra mamma ca zè dèspèràva pè la paccarija, zè sèntiva murtèfècatè 'nnantè a lè cumpagnè e lassattè la scola e jèttè a cèrcà fatija. Jèttè a tuzzèrà parècchiè portè, ma évènè cchiù lè juornè ca nnè truavè nièntè ra fa, chë chillè c'arrangiavè cacché soldè.

Mo capètattè nu juornè chë 'šta povera famiglia nnè tènèa nièntè da magnà, allorè u giovènè scèttè da la casa cundicènnè ca jva a vèrè sè truavè d'arrangia caccosè.

Dopè na méz'ora, zè rètèrattè kè nu bèllè pièzzè 'è furmaggè e u mèttèttè a taula e magnattè issè e la mamma.

U juornè dopè, zè rètèrattè a la casa kè nu bèllè pullàstrè. La mamma l'addumannattè addò zè l'éva 'bbuscatè llu pullàstrè e issè arrèspunnèttè: "magnè 'ntè nè 'mpurtà".

N'au tu juornè purtattè nu bèllè sciallè . . .

La povèra fèmmèna l'addumannattè d'addò mèniva e issè arrèspunnèttè: "tè piacè ma', mittatèllè e ntè nè 'mpurtà".

Insomma ogni juornè u figliè rëpurtavè la grazia 'è Ddijè a la casa.

La povèra mamma 'ncumènzattè a magnarzè la foglia e chièrév'a u figliè d'andò mèniva chélla rrobba, ma u figliè rëpètèva " 'ntè nè 'mpurtà".

Na matina, u figliè zè nè scèttè cumm' a u solètè.

La mamma rëzèlattè la casa e z'asseètattè, cummè zè usava, 'nnant'a la casarèlla a fa la cauzétta iniziémè a la vicina rë casa.

Mèntre ciacianiavènè tra lorè, la fèmmèna auzè l'uocchiè e vèrè da luntanè ddu' carbunièrè chë passavènè 'nziémè a u figliè.

Quannè lè carbunièrè arrèvannè vicinè a lorè , u figliè addumannattè u pèrmèssè dè putè salutà la mamma e chistè ddu' ciu dènnè.

Allora u figlië jèttë a 'bbraccià a la mamma e lë ricèttë rént'a la récchia: Ma', m'aviss'accisë e mazzatë quannë rèpurtavë u furmaggë la prima vota, mo' nnë jssë carcëratë! La vasciattë e zë në jèttë mmiez'a lë ddu' carbuniérë c' u purtannë a u carcërë.

La povëra mamma scuppattë a chiagnë e a murtëfëcarzë, allora la vicchiarëlla chë fëlavë la cauzëtta iniziémë a éssa, mënattë la tèrza: è proipëta vérë ca ***mazzë e panèllë fannë lë figlië bèllë!***

2009

Mënëllicchë e la discesa dello Spirito Santo

(fatto di cronaca)

Cë štéa a Campuaššë, nu prèutë chë zë sumigliava talë e qualë all'impératorë dë l'Etiochia e perciò u chiamavënë Mënëllicchë.

'Štu prèutë éva unë assai bravë a prërëcà e quannë prërëcavë lë piacéa purë fa téatrë e pë 'štu motivë a la dumenëca la chiesa so' éva štrachiéna 'e gentë.

Mò, succèrèttë chë a na Pasqua Mënëllicchë pënzattë d'accattà ddu' picciunë ghianchë. Dicèttë a u sacraštanë: Quannë a la Méssa dë lë diécë i' dichë “ *lo Spirito Santo scenda su di voi*”, tu scàpulë lë picciunë.

U sacraštanë rësponnèttë: va'bbuo', signo' Retto'.

A la dumenëca dë la Pasqua, Mënëllicchë dicë la Méssa e arriva a la prërëca.

Quannë arriva u mumèntë chë fa: “*E lo Spirito Santo scenda su di voi!*”, aspèttavë chë u sacraštanë scàpulassë lë picciunë, ma 'nsuccèdëa niéntë.

U prèutë rëpètë n'auta votë: *E lo Spirito Santo scenda su di voi!* E u sacraštanë niéntë, 'nzë smuvëa a lëbbërà lë picciunë.

Mò zë 'ncumenzë a spaziènti u prèutë e rëpète nu pochë 'ncazzatë: *E lo Spirito Santo scenda su di voi!!!* Allorë ècchë chë u sacraštanë rësponnë da 'ncopp'u suppignë: “*Signò Réttò zë l'hannë magnatë lë zocchèlë!*”

Tutta la gèntë allora scòppa a rirrë. Ma Mënëllicchë bravë cumm'éva, sapèttë rëpiglià u filë d'u trascurzië e a spiégarzë kë lë fédélë, chë a la fine dë la Méssa zë në jènnë felicë proipëta cumm'a na Pasqua.

La gèntë apprèzzë mèglië lë cosë sèrië, së 'ncë lë fa rëvëntà pësantë e chéssë Mënëllicchë ru sapëa!

.

2004

Nota: Devo testimoniare che tale nomignolo fu dato a don Annibale Ricciuti, parroco di Sant'Antonio Abate, prete molto colto e tra i più stimati uomini dotti di questa città. Egli era un latinista di rinomata fama, era compaesano ed amico dei miei genitori.

‘NCURNATÈLLA E LA SÈRPA BÉLLINA

Štèa na vóta na ‘uagliona assà bèlla e brava chë abbëtava a na massaria pëssott’ a la funtana d’u Murtarièllë.

La mamma l’avèa missè nomë ‘Ncurnata a dévózionë a la Maronna dë lë Muntë. Èva ancóra nënnëlla ‘é cinchë annë šta ‘uagliona, quannë la mamma murèttë e essa jèttë a vivë kè lë nònnë.

Mò lë vicchiarièllë lë ‘nznàvënë tanta cósë bèllë, lë ricèanë ca éva aiutà a lë vècchië, éva rëspèttà a le cchiù gruossë; inzomma cèrcavënë ‘é ràrlë na ducazióna cumm’a Ddijë cumanna.

La uagliona, finchè è štata kè lë nònnë, è štata bóna.

Mò succèrèttë ca u patrë, ch’éva ancora giovënë, zë ulèttë rënzurà kè n’ata fémmea e, manchë a farl’appošta, ‘štu povèrë ómë acchiappattë a na štrèja, ma la cchiù štrèja ca cë putéssë šta pë Campuaššë.

‘Šta fémmea pë prima cósà dicèttë a u maritë dë jrz’a rëpiglià la figlia da lë viécchië ca cë la vulèa rà éssa la docaziona, ca lë viécchië ‘n zo’ buonë..

E accusì zë la purtattë a la casa la ‘uagliona e nu pochë a la vóta la mèttèttë a fa tuttë lë zrùizië cchiù pësantë: a fa la culàta, a fa lë piàttë e po’, kè la scusa ca a la scola éva ciucciàrèlla, la lèvatte da la scóla e la mettèttë appriéssë a lë pècurë.

Passannë poca miscë e ‘šta fémmea facèttë a litë kè la sòcëra d’u maritë e caštegattë la uagliona ca nn’éva j’ cchiù a vèrë la nonna. Immaggëna tu cummë zë sèntèttë sóla la povera nënnëlla sènza la nonna, ch’éva la perzóna chë la vulèa cchiù bbéne ‘e tuttë!

La ‘uagliona, però, ci jva lu štéssë, ‘é nascuoštë addó la nonna; ma nu jùornë la štrèja la scuprèttë e lë facèttë rà nu sacchë ‘e mazzatë da quillu ‘gnàfièllë d’u patrë, cundicènnëllë ca nnë la ubberija abbaštanza.

Inzómma, pë tè la fa brévë, la vita nu pochë a la vóta dèvèntàttë nu tuóssëchë pë ‘šta povëra uaglióna. Po’, pë jóna dë ruótèllë, zë mèttèttë purë ca ‘ssa fémmea scèttë prèna e lë sgràuràttë nu fratë. Àprètë ciéllë! Da ‘llu mumèntë lë rèttë purë r’abbarà a u ninnë e quannë quillë facèa cràpiccë z’abbuscava purë lë mazzatë.

Kë ru passà d’u tièmpë la matrèja, ‘ncumènzattë a pènzà cummë avèa ra fà pë rà tutta la rròbba a u figlië suo’. E pènzà e rëpènzë e ‘ncumènzàttë a ‘nzinuà a ‘šta uagliona:” tu tié’ ra j’ a fartë mònëca”. La facèttë ‘ndènucchià e zë facèttë giurà ca éssa zë jia a fa mònëca, sénno’ la ‘ccèréva sè nn’ ru facèa.

La guagliona, pùurèlla, apprumèttèttë tuttë chéllë chë la matrèa vulèa, purë dë aggraziarzèla.

Nu juornë purtannë lë pecura a campijà, la nénna zë ncuntrattë kè n’atu uagliónë e ‘ncumènciàttë a paccijà inziémë. Nu pochë a la vóta ‘šte ddù uagliunë z’afféziunannë e dë nascuoštë zë facènnë fidanzatë.

Nu juornë la uagliona ricettë a u cumpagnë:” virë ca i’ so’ apprumissë a mamma ca më vaglië a fa mònëca e i’ ‘ncë voglië j’, tē voglië bbënë assaië e më voglië spusà kē ttë “. U uaglione lē dicettë: ” pē mò jamë ‘nnantë ‘é nascuoštë, po’ quannë cē facémë cchiù grùossë a mammeta la facémë cagnà idëa “. E accusì jënnë nnnantë pē nu bèllë pochë.

Pérò lē buscijë tiënnë lē zampë córtë e datësë ca cē šta sèmpë chi ‘nzë fa lē fattë suo’, priëštë la mamma vënëttë a sapë’ u fattë.

L’acchiappattë e l’abbuffattë ‘e mazzatë. Zë facettë ‘pprumëttë ca nn’ ru vërëa cchiù a u spòsë e ca la sëttemana ròppë éssa jva réntre u cummëntë a farzë mònëca.

E accusì nnë putëttë cchiù vërë a ‘štu uaglione e ròppë nu pochë trascëttë rént’a u cummëntë andò la purtattë la matrëja.

Passannë nu parë d’annë, ‘šta uagliona turnattë pē na vacanza e pē j’ a vërë lē nonnë e nu juornë ‘ncuntrattë u ‘nammuratë. Zë salutannë e u uaglione lē rënnuvattë la prumëssa d’amorë, ca issë sënza ‘é éssa nën putëa campà e ca éssa facëa puccatë a farlu suffrì tantë, ròppë chë l’avëa giuratë “ ètèrnë amorë “.

U uaglione subbëtë la facettë përsuasë a rëmëttërzë iniziémë e accusì zë jënnë a appartà a na partë, ‘rreta a ciértë cëpriëssë chë štëane addò purtavënë lē pëcurë. Lë ddù uagliunë zë rappaciannë e zë rënnë appuntamëntë pē ru juornë dopë, quannë la mamma ‘scija pē j’ a vénnerë a la chiazza la mënëštra.

C’è da dicë purë ca ‘šta uagliona quannë purtavë lē pëcurë a campijà avëa fattë amicitia kē na sërpa chë tenëa la faccia cummë a nu cacciuniëllë, chë éssa l’avëa chiamatë Béllina e chëšta sërpa nn’ lë rëa nisciunë faštirië , anzë quannë la vërëa la sciva ‘nnantë e zë facëa vërë cummë pē salutarla.

Arrëvattë u juornë appriëssë e lë ddù ‘nammuratë zë ‘ncuntrannë. Zë giurannë n’auta vota ètèrnë amorë; stënnë a ccórë a ccórë a ppiërë ‘é na mòrgia scagnànnëzë lë cchiù bèllë vascë dë la vita lorë e facënnë l’amorë.

La matina appriëssë, la mamma ‘ncuntrattë a la chiazza la solëta ficchianasëe chë lë ricettë “ virë ca jërë haië vištë la munachëlla to’ parlà n’ata vota k’u signurinë...”.

Sëntënnë chëssa nutizia, a la mamma zë la pigliannë tuttë lë diavulë d’u ‘mbèrnë. Pigliattë u quartarë kē la mënëštra e zë nē turnattë furia furia a la casa. Arrëvattë a la casa e nn’ la truvattë a la figliastra. Currëttë a vërë a u solëtë poštë, chë l’avëa ‘nzignatë la ficcanasë...

Là lë truattë a tutt’ e ddu’ lë ‘nammuratë e ‘ncùmënzattë a ‘luccà pëggë dë na dannata. Acchiappattë a éssa pē lë capillë e la sbattëttë ‘ntërra, la ignëttë ‘é mazzatë, nonoštantë ca u sposë cërcava dë dëfendërla, ma chëlla éva proipa na bèštia, inzomma la malëtrattattë proipa a ‘lla povëra uagliona.

Mò la sërpa c’avëa sëntitë ‘llu casinë, rëcanuscëttë la vocë dë l’amica so’e allora chë tē facettë? ‘Mménattë nu frišchië putëntë chë tē ‘nzurdëlliscë e dë bòtta, tē radunattë cchiù ‘é millë sërpiëntë attuornë a la mamma e ‘ncùmënzannë štë siërpë a ‘tturcigliarzë tra lorë e a auzà la capa vërzë la matrëja ‘é Ncurnatëlla.

Chélla chë nn'avèa cummë dëfënnërzë, zë luattë u maccaturë e u mënàttë 'nnantë a lë siërpë. Ma fu tanta la paura chë zë mëtüttë ca zë në scappattë, lassannë là la figliaštra k'u sposë.

Lë ddù uagliunë zë në jënnë a la casa d'u sposë e dicënnë tutta la štoria a u patrë e a la mamma. Lë ddu' génitorë d'u sposë la rëpurtannë da la nonna e dënnë a lë nonnë la prumëssa sincëra ca lë ddù uagliunë zë 'ulëane 'nzurà.

L'aiutannë a fa la ródda e accusì a la finë zë spusannë e vëvënnë felicë e cuntiëntë e avënnë purë tanta uagliunë.

'A quillë juornë, r'éstatë, la nënna jva sèmpë a truua a la sërpa Béllina.

La chiamava: "Béllina, Béllina" e la sërpa la scija 'nnantë e cë parlavë cummë zë po' parlà a na sora.

Mò datësë ca cë šta sèmpë u Signorë (scié laurat!) ca tuttë vérë e sèntë, u Signorë apprëzzattë u cumpurtamëntë dë la sërpa e pë rëngraziarla dë la bbona azziona, lë facëttë crëscë lë rëcchië a Bellina e përciò u cërvonë è l'unëchë serpëntë chë parë ca té' lë rëcchië e la capa cummë a na cacciunëlla pëccërélla.

‘Ntruvërë Trësotta!

N’òutu fattè chë raccuntava sèmpè tatillë è quištë “ ‘Ntruvërë Trësotta”.

Anticamèntë štèa na famiglia chë z’éva arrètèrata qua da la Puglia.

‘Štu signorë facèa u cummèrciantë, sé non chë l’affarë nnë l’évènë jutë buonë, ca fallètë e chillë c’avanzavènë lë soldë rècurrènnë a la léggia e lë facènnë u séquèštrë. Pérò, tuttë lë votë chë l’ufficialë giudiziarië z’apprësèntavë pë farlë u séquèštrë ‘št’omë facèa modë e manéra dë scanzarlë: ‘na vota facèa truua la mogliéra a lièttë ammalatë, na vota facèa truua la casa chiusa, inzomma šturiavë sèmpè u modë ‘e ritardà u pignoramèntë dë la robba.

Issë cèrcavë dë trècà pècché spèravë sèmpè ca cacché débitorë u pajassë e accusi putèa fèrmà u séquèštrë. Na scusa mò, una dumanë, arrevattë u mumèntë ca ‘ntènèa chiù scusë ra méttë.

Nu tizië chë fatiavë dall’aucatë suo’, u avvësattë ca roppë tré o quattë juornë sarija turnatë l’ufficialë giudiziarië kè lë carbuniérë. E allora quištë fa na pènzata, dicë a la mogliéra ca zë chiamavë Terésa : “ Trësotta sa c’hajë pènzatë... pë tré o quattë juornë nnë jamë a jettà u pisciaturë ‘rrét’a u ciardinë e ciu tènémë rént’a la casa, u svacamë rént’a na bagnarola, ca sè viènnë lë carbuniérë lë voglië fa nu rialë ca ‘nzë l’hanna scurdà...”.

La mogliéra u accunsèntèttë e accusi facènnë.

Roppë quattë juornë z’apprësèntë l’ufficialë giudiziarië kè lë carbuniérë. Allora issë ‘ncumènzë a chiamà da sottë a la mogliéra: “ Trësotta è arrevatë u sequèštrë! .

Allorë la mogliéra piglia nu baštonë e ‘ncumènza a ‘ntruvurà ‘lla purcarija.

Issë scégnë abbascë e va a ‘rrapì la porta e allucca a la mogliéra “ ntruvërë Trësotta! ” e Trësotta ‘ntruvërava e ‘ncoppë saglivë la puzza... Mana a manë chë saglivènë lë carbuniérë, Trësotta ‘ntruvèravë e la puzza zë facea sèmpè chiù fortë. Mamma ma’!...

U maritë da sottë alluccavë “ ‘Ntruvërë Trësotta!” e Trësotta ‘ntruvèravë e la puzza zë facea sèmpè chiù fortë. L’ufficialë giudiziarië n’òutu pochë sbènivë pë la puzza. Lë carbuniérë zë ‘ncazzannë purë lorë ca nnë putèanë supputà e accusi, tuttë quantë acchiappannë e pigliannë la vija d’addò évènë mènutë. E grazië a ‘ssa pènzata Trësotta e u maritë zë sparagnannë ‘e farzë fa u séquèštrë...

E quannë tatillë rraccuntavë ‘ssu fattë nu’ cë pisciavamë sottë pë la risa.

NU BRUTTÈ SCHÉRZÈ

‘Ncòpp’a ‘šta tèrra cè so’ sèmpè štatè lè tipè pacciariéllè e ménu malè ca cè šteanè pècchè l’óme a chille tiémpè tènèa na fréca ‘é pròblémè e u cchiù gruossè éva quillè d’u magnà, ca nèn cè nè stèa.

Pèrò ciértè vótè ‘štè tipè pacciariéllè supèràvènè ógné limètè: ‘ntènèanè cuntè manchè dè la réliggióna.

Unè ‘é ‘ssè tipè cumbènattè nu bèllè schérvè a Mènèllicchè.

‘Štu piézzè ‘é mappinè, ca ‘ccusì z’ha ra chiamà pècché quissè éva veraméntè nu piézzè ‘e mappinè, sapènnè ca u signo’ Réttorè quannè facèa la prèrèca spisse vattèa u puinè ‘ncopp’a la taulétta andò z’appoggè u libré sacrè, ‘ncopp’a u pulpètè, lè vè la pènzata dè ‘nchiuvarcè lè puntènèllè: chillè chiuovè pèccèrillè e finè finè, senza capocchia.

Éva la fèšta dè Santè Mèchéllè e là, a Sant’Antuonè, è fèšta grossa.

Mò Mènèllicchè ‘ncumènzattè a fa la prèrèca e zè ‘nfèrvurattè, quannè a nu ciértè puntè dicètè: *Santè Mèchéllè éva...* e kè la forza rèttè na poinata ‘ncopp’a la taula e... subbètè mènattè n’allucchè... *figlèe dè puttana!*

La gèntè, là pè là, rumanèttè sbalurdita, pènzannè ca fussè sciutè pazzè u signò Réttorè. Ma po’, vèrènnè ca u puuriéllè zè muccècavè la mana p’u dutorè, capètè e z’iv’ addummannannè cummè avèa fattè a farzè malè.

Accusì u signò Réttorè chiarètè u fattè e ricètè ca la ‘mbrecazióne nn’éva pè Santè Mèchéllè (laudatissimè), ma p’u sbrèugnatè fètèntè chè avèa ‘nchiuvatè lè chiuovè ‘ncopp’a la taula.

2005

QUANNÈ VE' BAVÓTÈ

Ogné vótè chë tatè facéva na pruméssa pë më fa šta buonè e nnè la mantènèa, quannè i' cè la rëcurdavë, m'arrëspunnèa sèmpè “ sì, quannè vé Bavótè”.

Spissè, quannè 'rraggiunàvënë attuornè a la taula in famiglia o kè l'amicè e zè parlavè dë cacchërunè chë vulèa soldè 'mprièstè, sèntija ricèrè “ e sì, quissè cè l'arrènnè quannè vé Bavótè” oppurè “ po' tē lè mannè pë Bavótè...”.

Purè mamma avèa pigliatè 'ssu viziè d'appruméttè cumplèmentè e dè rëspèttarlè “ quannè vé Bavótè”.

Nu juornè, oramàiè éva quascè grussècièllè, a la sòlèta rëspòsta pë na pruméssa nèn mantènuta facivè : “ Uéh ma', ma 'ssu Bavótè quannè vé?... Ma chi è quissè?”.

E mamma chë la paciènza tutta so' më rëspunnèttè: “ aspiéttè, aspiéttè ca quillè mó vè.”

E avivè vogliè d'aspèttarlè a Bavótè!...”.

Nu juornè nu buon ómè c'avèa prèstatè lè soldè a nu cumparè suo', zè lamèntavè kè nu tabaccarè, chë l'éva amichè , cundicènnè chë éva rëmàštè quascè sènza soldè e u cumpà Tiziè chë cè l'avèa 'rrennè u purtavè 'ncampana dicènnè sèmpè ca cè lè rèa dumanè , ma 'štu dumanè 'nzè verèa maiè.

Allóra u tabaccarè ricèttè: “Ah, tu sciè 'mprèstatè lè soldè a Tiziè? E quillè tē l'arrènnè quannè vé Bavótè » .

L'amichè rëmanèttè suspèttùsè e addummannàttè : “ma tu chë vulissè dice mò, ca quissè nnè më l'arrènnè lè soldè ?”

“Amichè, u cumparè tuo' nnè pajè a nisciunè!...Quille fa cummé Bavótè”.

“Ma chi è Bavótè, ueh 'uagliò?”. Ièttè u tabaccarè e lè spiégattè: “ Cè štèa na votè nu tiziè chë zè chiamava Bavótè. Quissè éva sòlètè 'e j' a 'ccattà la ròbba a u néòziè, zè la pigliavè e ricévè “po' passe a pajà” e u povèrè néoziantè aspèttavè... Zè facèa prèstà lè soldè da l'amicè e dicèa “ a Pasqua tē l'arrènnè”, ma la Pasqua passava e 'štu tiziè 'nzè vèrèa. Insómma 'štu tiziè éva fattè dièbbètè pë tuttè u paésè.

Quannè zè spaliattè la vócc ca quissè nnè pajavè a nisciunè, tuttè l'avèanè chiusè la cascia. E 'štu signurinè sparèttè da la circolazionè e 'nzè vèrèttè cchiù.

D'allora è rëmàštè u dittè “ Tè pajè quannè vé Bavótè”, pë dicè ca unè 'ntè pajè maiè e nn'ammantè lè prumessè. Ma, haja dicè la vèrètà, mamma e patèmè quann'apprumèttivënë nu prèmiè e nnè ru révènè, éva sultantè pèccché soldè 'ncè nē štèanè, sennò ciavissènè ratè tutt'u munnè!

2005

Štanzëlao e u ciuccë capë tuostë

Quann'éva 'uaglionë, quascë tuttë lë cuntarinë chë tènëanë lë tèrrë pë Collë dëll'Urzë, pë Cacciapéscë, pë Sangiuanniéllë e p'abbascë u Murtariéllë, mënivënë a vénë vërdurë e frutta pë lë Cappuccinë e pë lë Casë Popolarë, arrëtë a la chiésia. Allóra 'stë ddu'quartière dë Cambuàscë évënë chinë chinë 'é 'uagliunë, ca lë famiglië, a chillë tiémpë, facëanë nu sacchë 'é figlië. Sa' cumm'è... Prima dë la guerra Mussëllinë révë u premië!...

Nu', 'uagliunë, štavamë sèmpë mmiez'a la vija a paccijà.

Lë cuntarinë mënianë kë lë ciuccë chë chiamavënë " vëtturë ", cummë nu' chiamamë oggë lë machënë.

Scignëanë lë "piunzë" chinë 'e rròbba e lassavënë lë ciuccë attaccatë vicinë a lë murë o a lë canàrë dë lë palazzinë.

Spissë, nu' 'uagliunë pigliavamë 'štë ciuccë e scurrazzavamë pë lë vijë du quartiere.

Cë štëa nu tizië chë pë 'nzë fa frëcà u ciuccë, ru attaccavë a Via Piavë, vicinë a la casa 'é Rubbënëlla, faccëfruntë a zi' Giorgë e po' zë në jva a fa lë fattë suo'.

'Št'omë u chiamavënë Štanzëlāë.

Na matinë Štanzëlāë, roppë fattë lë fattë suo', sciugliëttë u ciuccë e zë mëtëttë a cavallë pë zë në turnà a la massaria; sprunattë la bèštia, ma chëlla 'nzë smuvëva. Pruvattë a tërarlë lë caucë rénta la panza, alluccannë " Ah! ", ma la bèštia purë kë lë caucë e capëzzatë, nnë vulëa sapë 'é cammënà.

Allóra Štanzëlāë zë 'ncazzattë pëggë 'è nu riāulë. Scignëttë da u ciuccë, l'acchiappattë la capë mmiézë a lë manë e dicëttë: " Tu nnë vuo' cammënà e mò tē faccë vërë 'i " e tē l'azzëccattë nu muccëchë 'ncopp' u nasë.

U povërë ciuccë mmënattë n'allucchë fortë p'u dulorë e 'ntantë lë scëttë nu sacchë 'é sanghë, ca 'nzë fërmavë pë quantë cë në scija.

Allóra Štanzëlāë zë facëttë rà nu štraccë da Rubbënëlla, u bagnattë r'acqua e cë ru mëtëttë 'ncoppë u nasë finë a quannë u sanghë 'nzë fërmattë.

A la finë zë mëtëttë a cavallë a u ciuccë e, sulë ca sbattëttë nu pochë la capëzza, u ciuccë 'ncumënzattë a truttà cummë a nu pullëtriéllë.

(Cèrtë ca è proipa vërë ca quannë unë 'nt'ubbërisçë, cë vo' la mazza!)

'Štu fattë a chille tiémpë 'nfacëttë nutizia, ma a tiémpë d'oggë na cósà 'è chëssa avarrià fattë u girë dë tuttë lë giurnalë d'u munnë!

La vërëtà è ca allorë l'uómmënë évënë cchiù bèštië dë lë ciuccë, forzë pëcchë zë paccariavë!

U CIUCCÈ, LA SCIGNA, U CANÈ E U VÓVÈ

A tiémpè antichè zè rètruànnè na séra sottè a la pagliéra u ciuccè, la scigna, u canè e u vóvè. Ognunè, naturalmèntè, zè facéva u lagnè dè la jurnata.

U ciuccè ‘ncumènza aštumannè u juornè ch’éva natè: “Eh, tè parè niéntè la vita mia...” A quannè so’ natè l’ómè mè sgrina ‘e fatija. Pè quattè filè ‘é sciénè m’abboffa ‘e taccaratè e sè ninamèntè nèn mè smóvè quannè issè dicè “ah!” so’ taccaratè ca nnè può ‘mmagginà, šta sèmpe umbrusè, ‘nté nu pochè ‘é paciénza... Diaminè è vére ca parlènè n’ata lénga... ma a furiè ‘e pratècà avèssa avuta capì ca purè nu ciuccè è dè carnè e ossa e tè’ nu corè ‘mpiéttè, inzómma...”

Rèsonnè la scigna: ”Sia malèdittè quillè juornè ca lasciai la furèsta, ‘nganalitè da la sbòbba fàcèla. Pènzavè:” ueh! Chištè ca chiamènè uommenè so’ proipa féssè, mè rialènè caramèllè e purè u gèlatè “, immécè mò...mò mè tòcca fa la féssa ogni mumèntè: mò p’u tiatrè e mò pè muštrà la faccia a lè criaturè rént’u sèrragliè.”

U povèrè canè fa: “Proipa vu’ parlatè ca tènétè u paštè sèmpè prélibatè! E c’haglia dicèrè i’ pè chéllè quatt’ossa ‘e avanzè?”

U vóvè, pùurièllè ca tuttè suppòrta, scutava e ogni tantè gèràvè lè pallè ‘éll’uocchiè, tuornè tuornè.

-Éh, tu nèn parlè? - dicènnè l’autè anèmalè.- Sè ésištè u paradisè nuoštrè, sènz’altrè, là nu poštè tu u truvarrà!...-

Štuzzecatè ca fu, u vóvè fa: ” Ména mò, fènitèla mè parètè ciandéllè p’u mèrcatè!”

Zè Pèppè chè zè fumava la pippa, là ‘e rèmpèttè, ‘uardàttè u vóvè ‘nfaccia e u rèngraziàttè.

E rèvutatèzè all’aštantè, po’ dicèttè: “Vu’ vè crèrètè ca i’ so’ u mègliè, u patatèrnè, u rré ‘é chéšta tèrra.. ma i’ vè dichè ca so’ u cchiù féssè ‘é tuttè quantè vu’ missè iniziémè.”

L’anèmaluccè zè ‘uardannè ‘n faccia crèrènnèzè ca fussè n’ata trùuata dèll’ómè pè lè sfruttà cchiù assà ancóra e, tutt’inziémè, murmurannè: mmaèh!

Ma zè Pèppè sècutattè: “ Ca ‘ncè crèravàtè , chéssa u sapèa. Émbè è proipa vére, i’ so cummè a tuttè vu’ ‘a quannè facivè la fèssarija ‘é pigliarmè la fèmmèna pè moglièra. Scutate... Mè ‘nzuràè e aviva fa u ciuccè pè tèrà ‘nnantè la carrétta... Nascèttè la prima néna e aviva piglià a fa la scigna pè la fa šta zitta.... Zè

facennë signurinë e aviva fa u canë, ruscëchiànnëmë l'ossa pë lë fa la dódda...
Mò, a la vicchiaja, më lassa kè la scusa d'accompagnà la figlia pë ru spassë... e
pazientisco cummë u vóvë al quale con rispetto m'assomiglio".
Mò ditëmë vu' s'è vérë oppurë nò ca štèng'hë cumm'a vu'!"
Lë pòvërë anëmaluccë rëflëttènnë c'avèa rraggionë zë Pèppë e p'u dà curaggë zë
facennë 'ncoppë 'na rësata.

1986

U CUNTÈ DÈ Z' PEPPÈ

Na séra tatonè raccuntattè nu cuntariéllè chë l'avèa fattè zè Peppè, nu pècurarè dè la Rocca.

Accusì ricèa zè Peppè:

Tuttè sannè ca qua da nu' lè vèrnatè so' tremèndè, ma cè nè fu una tanta tièmpè fa ca facèttè tanta 'é chélla néva ca murènnè pè ru friddè nu sacchè 'é gèntè.

Štèa a Bujanè na famiglia puurèlla chë nnè tènèa nièntè ra magnà.

Allora la mamma chiamattè a u cchiù gruossè dè lè criaturè e u mannattè da na canuscèntè a cèrcà nu pochè 'é panè.

U 'uaglionè, malèvèštitè, scèttè da la casa, ma pè la vija a causa d'u friddè e dè la buféra svènèttè e rumanèttè suffucatè.

Tutta la famiglia aspèttavè u ritornè d'u 'uaglionè pè zè magnà nu mucchèchillè, ma štu povèrè 'uaglionè nnè turnavè.

Facennèsè tardè, zè 'ncumènzannè a préoccupà, allora la mamma scèttè pè vèrè' chë fin'avèa fattè 'štu figliè suo', ma fattè poca štrara vèrèttè 'scì da nu mucchiè 'é névè nu pièruccè: lè pigliattè nu colpè facènnèla rumané' sènza sciatè, pènzannè subbètè a u peggè... Zè chiècattè e kè lè manè scuprèttè 'llu curpècièllè e rëcanuscèttè u ninnè suo'!

Allora zè méttèttè alluccà cumm'a na pazza; raccuglièttè u curpècièllè e u purtattè rénta a la casa e llà rrèntè 'ntè raccontè chë štraziè pè chélla famiglia!

La mamma 'nzè putèa fa capacè e chiagnèa juornè e nottè, una cuntinuazionè.

Doppè poca juornè, pè 'nzè fa vèrè' dall'autè criaturè, zè nè jva a chiagnè appièrè a na morgia chë štèa vicinè a la casa. Nèn zè putèa pèrdunà d'avè' mannattè u criaturè 'n girè pè panè a u pošte suo'!

Chiagnèa, chiagnèa sempè, la povèra fémmena. Tanta lacrèmmè jèttattè ca nu bèllè juornè zè bucatte la roccia sott'a lè pièrè suo' e scèttè da llà nu capè r'acqua.

Lè lacrèmmè ammišchiatè a l'acqua sciuta da la roccia rëvèntannè nu sciumè sèmpè cchiù gruossè ca arrèvattè finè a u marè.

Quillè sciumè la gèntè 'e Bujanè u mèttènnè nómè Bufiernè, forzè pè rëcurdarzè d'u criaturè muortè sott'a la buféra e u poštè addò štèa la roccia u chamannè Capè d' acqua.

U fantasmë d'u cummëntë

Cë štéva na vóta nu crištijanë chë ténévë na mórra dë figlië. ‘Št’óme iva arrangiannë la jurnata mò da unë e mò da n’autë pë cërcà dë sfamà la famiglia. Capëtattë ca quistë rëmanëttë pë paricchië tiémpë sënza fatija e n’ sapéa cchiù cummë fa.

Lë figlië ténévënë na famë ca pë pochë ‘nzë magnavënë l’unë kë l’autë.

Vicinë a la casa so’, ci abbëtava n’autu povèrë crištijanë, pur’issë chë na carrëtta dë figlië e pur’issë c’u problémë dë cummë fa pë sfamà lë ddurrëcë figlië suo’.

Évënë arrëvatë quascë a u štrémë dë lë forzë, quannë va ‘štu tizië e dicë a u cumparë suo’: cumpà hajë fattë na pënzata, addusërëmë: Iérë passannë p’u Cummëntë hajë vištë n’uortë chinë chinë ‘é caulë a cappuccë, sa chë vulémë fa...tu puortë nu parë ‘é sacchë, ijë më mménë nu lënzulë ‘ncuollë e më méttë a cantà cummë së fussë nu spirëtë dannatë, ‘ntromëntë tu rëjgnë lë sacchë dë cappuccë..

La propošta piacëttë a u cumparë e la séra doppë, vèrzë u tardë, zë në vannë all’uortë d’u Cummëntë.

U cumparë chë tenëa ddurrëcë figlië, zë mmënattë ‘ncapë u lënzulë ghianchë e ‘ncumënzattë a cantà kë na vocia chë facëa paura tantë da fa accappunà la pèllë:

“ Quando évo vivo ijë, passiggiavë pë ‘štu ciardinë... e mò chë songo morto, passeggio pë quist’orto...Finchè nèn trovo pacé qua më në voglio štarë a camminare...”e u secondë cumparë tagliavë lë caulë a cappuccë e lë ‘nzaccavë rént’u sacchë.

Rént’a u cummëntë cë štëanë quattë muonëcë, trë vicchiariëllë e unë cchiù giovënë chë éva fratë cërcatörë. ‘Štu fratiëllë sëntennë ‘štë vocë curretë a chiamà u patrë guardianë.

U guardianë sëntë ‘štu cantë e zë méttë pur’issë paura. Allora dicettë a lë fratiëllë, jamë rént’a la cappëlla e mettëmëcë a prijà accusì l’anëma dannata z’acquiéta.

U cumparë chë facëa u fantasmë cantavë sèmpë kë cchiù forza e lë muonëcë zë méttëanë ancora cchiù paura e prijavënë kë chiù sëntëmiëntë.

Quannë fënënnë ‘e rëégnë lë ddù sacchë, u cumpare fantasmë facettë avvijà prima a u cumpariëllë kë lë sacchë e po’, cantannë cantannë issë z’avvijattë vèrzë u récintë dëll’uortë, scavalcattë la fënza e, tutt’e ddù, zë në scappannë.

La matina appriëssë ‘štë ddù cumparë zë jënnë a vénë lë caulë a cappuccë a u paésë vicinë e ‘ccusì putënnë fa magnà purë lórë a lë figlië .

Lë muonëcë cummë z’auzannë jënnë a vërë sé u fantasmë éva lassatë cacché ségnë: Atë e che ségnë, éva lassatë u fantasmë!... Z’éva rëpulitë miézë campë ‘é caulë a cappuccë!!!

Mò u munachiëllë chiù giovënë dicëa a u guardianë dë chiamà lë carbuniérë, ma l’autë muonëcë dicënnë a u guardianë: Patrë Guardia’, chi sa chi puvëraccë éva

quissë, lassamë šta, tantë s'avëssa rëmëni, mò nu' sapémë u fattë e lë rémë na bona lezióna.

U 'uardianë apprëzzattë u judicië d'u cchiù anzianë dë lë fratiellë e accusì lë povërë muonëcë, zittë e muscë, cë mëttenë na preta 'ncoppa.

U fattë d'u monëchë ca cacattë u liéttë

A tiémpë antichë, zë në iva spissë la currèntë élèttreca, spècië dë viérnë quannë sciuccàva e facèa štravèrië pë tutta la vernata. M'arrecordë ca, allora, a Campuascë facèa normalmentë nu mètrë e mmiézë 'è néva.

La cucina, më rëcordë, ciértë sérë štèa allumënata sulamèntë da la sciamma dë la cëmménëra e nu', tuttë lë criaturë, lannantë a senti a tatillë chë ciarràccuntavë lë fattariéllë antichë.

Chillë cuntariéllë, forzë, évënë lë štéssë chë cë l'avèa raccuntatë tatonë, quann'issë éva pëccëriellë.

Sa' cummà, tatillë éva d'u 1860 e avèa canusciutë a Garibaldë e a chillë tiémpë dicèa ca éva répubblicanë e lë piacèa la parola 'è Giuseppe Mazzinë.

Mè, lassamë 'a j' la štoria e la politëca, ca qua 'nc'éntra proprië.

Mó a la séra, štèa dicènnë, pë cë fa šta zittë e fërmë, cë raccuntavë lë fattariéllë e unë 'é chissë fattë éva " U monëchë chë cacattë u liéttë".

Štèa na vóta nu monëchë dë cërca chë iva facènnë la quèštua pë lë campagnë e addò z' apprësèntava lë rialàvënë òglië, vinë, farina, patànë, nucë, mènnullë e ógni grazië 'é Ddijë.

Allóra 'ncë štèanë lë vijë e zë cammënàva pë lë tratturë e štrarë mulattiérë e spissë zë 'ncuntràvënë purë lë brijantë chë t'assalivënë e të rëpulivënë 'e tuttë chéllë chë pussëdivë e avija rëngrazià u Signorë së të lassàvënë lë mutandë 'nguóllë e la pèllë.

Mò capètattë ca 'štu povèrë monëchë z'alluntanattë nu pochë 'é cchiù a fa 'šta quèštua e pë la vija d'u ritornë lë cuglièttë nottë. E allóra va 'ncërca 'é nu rëciéttë pë passà la nuttata a u sicurë.

Cammënnannë pë campagnë e mulattiérë vérë 'a luntanë na lucétta e pènzë " chélla sarà na massarija, mò vaglië e chiédë d'èssë uspëtatë".

Zë 'ncammina e arriva a 'šta casétta. Vussë a la porta e da réntre sèntë na vocia cupa ca rësponnë " chi è chë z'apprësènta a chéšt'ora a la casa mè'?".

U monëchë rësponnë " Apritë so' fra' Fusë e chiérë aiutë ca më so' spërdutë...".

Allóra la porta z'aprèttë e scèttë fóre na fëmmëna chë na faccia d'àngèlë e nu 'mmaccaturë 'ncapë chë dicèttë: ma chë vulétë, nu qua 'ntënémë poštë.

Allóra u monëchë la préja e lë dicë " i' m'accuntèntë dë nu puštariéllë purë rént'a la štalla". E vabbuonë dicèttë la fëmmëna.. U mannë a durmì a la štalla e mmëna l'uocchië a la grazia 'e Ddijë chë tènëa u monëchë pë réntre a lë vèsàzzë.

Va da u maritè e lè dicè: Uéh, u mònèchè tè' nu sacchè 'é rròbba chè nu' nnè l'émè maiè višta , sa chè vulémè fa, i' mo u vagliè a chiamà e lè dichè ca cè šta nu poštè a u liéttè, però bašta ca nnè cachè u liéttè, sénno so mazzatè.

Po', facémè na pulènta e quannè quillè piglia suonè, cè la mèttémè sottè u culè ca quillè pè la paura dè lè mazzatè cè lassa tutta la robba qua e zè nè scappè.

U marite ricèttè "va buonè, è na bbóna pènzata".

La fèmmèna accusì facèttè. Jèttè a chiamà u mònèchè e u facèttè j' a ddurmì réntre u liéttè e arrèpètèttè: però "bašta ca nnè mè cachè u liéttè, sénno maritèmmè tè mazzèja. E sa'... quillè te' lè manè pèsantè! ".

U mònèchè rèsunnèttè: " ma tè parè? A chésta étà unè cachè ancórè u liéttè? Štétèvè tranquillè; nnè vè préoccupatè".

A na cèrta ora, doppè chè u mònèchè pigliattè suonè, z'auzànnè maritè e moglièra e jènnè a fa u zrūiziè: Smantànnè chianè chianè u mònèchè e lè ficchiànnè nu pochè 'é pulènta sott'u culè e zè nè turnànnè a liéttè.

U mònèchè sentènnè u calórè dè la pulènta, chianè chianè, zè svigliattè e dicèttè tra sé: "Marònna mè' chè so' fattè! So' cacatè u liéttè... Marònna cummè haja fa! Chištè m'accirrènnè!" pènzattè e rèsulvèttè: " Mò sa chè faccè? Mè nè èschè zittè zittè e mè nè scappè".

Accusì u mònèchè zè nè èscè 'mpuntè 'é piérè pè zè nè scappa' k'u ciuccè, ma sèntèttè apprièssè u vucionè dè l'omè "Zè mò', mó tè nè va cumm'a nu mariuolè?" Allora u puvèrièllè scappattè lassànnè tutta la ròbba a chélla gèntè.

Quannè turnattè a u cummèntè, u patrè 'uardianè addummannattè: " Fra' Fusè e u ciuccè e la ròbba a 'ndovè la sciè lassata?".

Fra' Fusè allora 'rraccuntattè u fattè a u 'uardijanè.

U 'uardijanè zè 'ncazzattè e lè ricèttè nu sacchè 'é parulaccè e u mèttèttè 'n castighè.

E accusì lè ddu' banditè rèpulènnè u monèchè dè la quèštua.

A la finè, po', tatillè cè facèa purè u panégirèchè 'ngòppè, dicèttè "štéteve attiénte, 'uagliunè, sèmpè a lè faccè r'angiulillè, ca là z'annascunnènnè lè cchiù riavulillè!".

U mërècànè chë z'annammurattë dë la morta

Primë dë la 'uèrra, nu giovënë dë nu paesë cummë fussë Gildónë o San Giuannë, ch'éva rëmënutë da la Mërëca, z' accattattë la machëna e tuttë lë sérë mënija a Campuaššë a truvà l'amicë.

Succërëttë ca na séra, mèntrë z'arrètëravë a u paesë suo', arrevatë a u bivië addò štëa la taverna pë San Giuannë, vërëttë na bèlla figlióla chë lë fa ségnë dë fërmarzë. U giovënë zë fërmë e la fa saglì 'ncoppë.

Chëšta èva avëramëntë na bèlla giovëna, tènëa lë capillë biondë e l'uocchië nirë. U giovënë subbëtë zë në 'nammurattë e ncumenzattë a 'ttaccà bëttonë.

Arrëvatë chë furënë primë dë la curva d'u cëmëtérë, la 'uagliona dicë: " fërmëtë ca i' scëgnë qua, so' arrëvata".

U giovënë zë fërmë e prima dë farla scëgnë l'addummannë së la po' rëvëré la séra appriëssë ca issë zë n'è 'nammuratë.

La 'uagliona responnë 'é sì e zë salutannë, sënza darzë n'appuntamëntë prëcisë.

La séra appriëssë 'štu giovënë turnattë a Campuaššë e raccuntattë u fattë a l'amicë suo', e addummannattë së cacchërunë la canuscëa, ma tuttë quantë rëspunnënnë ca cë në štëa una sola ca rëspunnëa a lë cunnutatë chë issë avëa ràtë, ma chëssa 'ncë štëa chiù, ca éva morta.

'Stu giovënë rëmanëttë nu pochë suspëttusë, ma nën zë facëa capacë...

Arrëvatë l'ora, la štëssa dë la sera prima, u giovënë z'avviattë....ma appena arrëvatë a la taverna pë San Giuannë vërëttë ca la 'uagliona l'aspëttavë. Allora pënzattë ca l'amicë l'avëanë fattë nu schërzë o l'avëanë scagnata kë n'auta.

Zë fërmattë, la facëttë saglì e 'ncumënzattë a parlarlë dë l'intenziona sua, po' a la finë pë farla rirrë l'arracconta chëllë ca évënë rittë l'amicë suo': ca dë fëmmënë bèllë chë sumigliavënë a éssa, cë n'éva štata una sola, ma éva morta.

Sëntënnë u fattë la 'uagliona nnë rërëttë, ma abbuzzattë appena nu zinnë dë comprënzionë.

Intantë, parlannë parlannë, évënë arrëvatë a la curva d'u cëmëtérë. U giovënë zë fërma e va ca lë vo' piglià la manë pë salutarla e z'accorgë ca chëssa è sparita.

Guarda la porta pë vëré së z'éva mënàtë abbascë da la machëna sënza ca issë zë në fussë accortë e la machëna éva chiusa.

Allóra pënzattë subbëtë a la uagliona morta, zë sbauttëttë tantë ca zë lë facënnë tuttë lë capillë ghianchë.

U juornë dopë, jëttë a u cëmëtérë 'e Campuaššë e vërëttë mbaccë a na l'àpëda la fotografia dë 'lla giovëna.

U pùuriëlle rëmanëttë 'e štucchë e 'ncumënzattë a tremà sanë sanë; tantë trëmavë ca zë lë facënnë purë lë baffë ghianchë.

Zë fëssattë tantë, ca doppe nu pochë zë në jëttë 'é capë e murëttë. (2004)

U puorchë ‘e Pisciarìellë

Francischë Pisciarìellë è nu cumpagnónë. Chiù cumpagnónë ‘é issë pènzë ca ‘n cë në štannë pë’ tutta Campuaššë. Cë štà da dicë purë, ca Francischë nn’è sulë cumpagnónë, ma è purë sciampagnónë; nnë bara a spésë!

Éva na séra ‘é jënnarë e ‘ntë dichë quanda néva éva carutë da la séra prima ‘ffinë a tutta la jurnata. Campuaššë parëa nu prëssëpië. L’arburë ‘nnant’a u Munëcipië évënë tuttë ghianchiatë e sottë a lë canarë štëanë affëlatë tanta pisciuottë.

Francischë a na cèrt’óra zë në va a la casina a farzë na partëtëlla, cummë facëa spissë, kë lë cumpagnë suo’.

U lëtruozzë a la fina dë la partita z’u tëravënë a passatëlla.

Mò a na cèrta óra Cécchinë, chë all’època éva u cantëniérë dë la casina, fa vicinë all’aštantë: ‘Uagliu’ i’ mò haja chiurrë ch’è tardë e fòrë sciocca a pilë ‘é ‘attë. Rësponnë Giuannë u Prësëntusë pë fa na battuta: e të në fa na catarattë!

Cécchinë sënza rà rëttà ricë: Mè, iammë bèllë cë në avéma j’.

La cumpagnija chë allóra zë sëntiva dë šta a u mèglië, cerca dë rà spaghë a Cécchinë pë guaragnà tièmpë, ca làrréntë zë štëa callë e la cumpagnija éva allëgra. Sa’ cumm’è, k’u friddë u gnoštrë cala mèglië! Ma Cécchinë nnë vulëa sapë scusë, quindë, a na cèrta ora, sbattë tuttë fòrë e zë në va.

La bóna cumpagnija ncumënza a fa: addò éma j’... ch’éma fa a la casa... ‘ncoppë e sottë, tiritirë e tiritéra, a nu cèrtë puntë va Francischë Pisciarìellë e dicë a lë cumpagnë: ‘Uagliu’ jammëcénnë tuttë a la massaria mè’, ca là oggë ém’accisë ddù puorcë! Appicciamë u fuochë, u vinë cë šta, e së vo’ sciucca u tièmpë, óh chë sciocca!, ca nu štémë buonë!

Allóra tuttë l’amicë facënnë: sinë jammëcénnë, uagliu’ tuttë au casinë ‘é Francischë... viva Francischë, evviva! E ncumënzënë a cantà pë la via: “Turnamë a vëvë ca ru vinë è buonë... turnamëla a cantà chésta canzóna...ecc.”

La cumitiva piglia ‘é z’avvia au casinë au Collë Lionë.

Arrëvatë là, chi zë rà da fa a ‘ppiccià u fuochë, chi va piglià u përéttë d’u vinë ruššë, chi piglia la frëssora pë fa u ciculë, chi la pëparuléssa rént’a la runcëlla, insomma ognunë zë rèa da fa pë fa priëštë.

Attacchënë purë a jucà a cartë e ‘ccusì passënë tutta la nuttata a jucà, a cantà, a magnà e vëvë réntë au casinë ‘é Francischë.

A la matina priëštë Francischë zë rëтира a la casa sënza farzë accorgë da la mogliéra e fa fintë ca z’è addurmitë rént’a la cucina, cundëcénnë ca làrréntë cë facëa chiù callë.

A na cèrta óra, fa la mogliéra: mèh, Franci', 'gliutta ca jama au casinè a spètaccià u puorchè ca ncumènzamè a fa le sauciccia.

Francischè bèllè e allègrè allègrè rèsponnè: Sì, jamè jame ca mè vogliè fa bèllè tunnè tunnè oggè.

Z'avviènè allegrè allegrè pè la via e arrivènè au casinè.

La mogliéra va pè arrapì la porta e tróva appisè sulè lè capè dè lè purciéllè.

'Mména n'allucchè la puurèlla: Z'hannè frecatè lè puorcè... Maronna mè'... chi è štatè, zè lè pozzèna carufà lè vurèllè, p'u sanghè d'u nemmichè dè Crištè!

Puzzata èssè accisè a la currèa! Figliè dè puttanè! Francischè vérè lè pèruttiéllè vuotè tuttè sparzè pè la massaria e fa: Figliè dè zocchèlè, nn'abbaštavènè lè puorcè v'ètè frècatè purè u vinè!

U fètèntè sciauratè, facèa fintè ca štèa 'ncazzatè, ma sottè sottè zè la rèrèa cuntièntè e dicèa a la mogliéra: chissè cèrtamèntè sarannè štatè lè zinghèrè ca so' passatè l'autamatina. Ma mò chè vulémè fa, mò cè n'accattamè n'autè e ddù, c'éma tènè paciènza, chè tè vuo' fa mènì nu pantèchè?. Chè cè vulémè méttè kè 'ssè brijantè assassinè!...

Inzomma pè vè la terà brévè, Francischè e lè quattè cumpagnè suo' furènè capacè rént'a na nuttata dè frècarzè ddù puorcè e nu quintalè 'é vinè!

Tantè éva u sfunnè dè Francischè, chè ija 'nnummènatè pè la pisciata longa, ma da allora rëvèntattè famosè purè pè la cajónza.

U ‘uagliónë e l’ainë sènza féchëtë

Cë štèa na vóta nu povèrë omë chë tènèa na famiglia numérosa e ‘nsapèa cumm’ éva fa pë dà a magnà a tuttë lë criaturë suo’.

Mò, u cchiù grussëcièllë dicètë a u patrë: - Papà, i’ më në voglië j’ a cèrcà fatija a la Puglia ca là cë štannë cchiù tèrrë bbónë e po’ èssë’ ca cacchërunë më piglia a fatijà-.

U patrë rëspunnètë: - e va buonë, va’ però štatt’attientë a ‘ntë ‘mmisschià a la mala cumpagnija sennò puo’ passà nu ‘uajë-.

U ‘uagliónë pigliattë la vija e zë në jètë.

Zë ‘ncammënantë vèrzë la Puglia. Pë la vija ‘ncuntrattë nu viécchië chë lë ricètë:- Andò va? Së vajë a la Puglia putémë cammënà ‘nziémë, accusì la strada cë parë cchiù lèggia da affruntà...-.

U ‘uagliónë rëspunnètë: Vabbuonë. E zë ‘ncammënantë inziémë pë la vija e chiacchiariannë chiacchiariannë arrëvannë quascë vicinë a u sciumë Fortórë, chë a chillë tiémpë purtava na fréca r’acqua.

U viécchië allora dicètë a u ‘uagliónë:- Siéntë a mé, ca i’ tènghë éspèriénza: cë cummiénë fèrmarcë qua pë la nöttë e dumanë ch’è juornë vèdémë addò putémë passà mèglië u sciumë. Mò, mèntr’i’ appiccë u fuochë, tu va ‘ncopp’a chëlla cullënëtta, là cë šta nu pëcurarë chë më canòscë; tu va e dillë chë tè réssë n’ainë ca ciu magnamë-.

U ‘uagliónë ubbèrètë e iètë addò u pëcurarë a cèrcà l’ainë.

U pëcurarë capattë u cchiù bellë ainë, ciu accèrètë, u pulètë e ciu rètë e dicètë – aspiètë ca vènghë pur’i’-.

Rëturnattë u ‘uagliónë inziémë a u pëcurarë e u viécchië mètëttë a cocë la carnë ‘ncopp’u fuochë.

Mò ‘ntramèntë la carnë zë cucéva u ‘uagliónë assaggiavë së éva cotta e assaggiannë assaggiannë zë frècattë tutt’u fècatièllë.

A la fina, quannë l’ainë z’éva cuottë buonë buonë, zë mètënnë a magnà e u viécchië ricètë: - V’arraccumannë qua éma fa nu pochë pèrùnë, ca ognunë ha r’assaggià nu pochë ‘e tuttë lë partècèllë dèll’ainë: nu pochë ‘é custatèllë, nu pochë ‘é cussëtta e nu pochë ‘é féchëtë-.

‘Ncumënzannë a magnà e zë magnannë lë custatèllë, dopë zë magnannë lë cussëtë e a la fina jènnë ca z’avèana magnà u féchëtë e quissë ‘ncë šta! Allora u viécchië dicètë:- Chi z’ha magnatë u féchëtë?-.

Vištë ca nisciunë rëspunnëa, u viécchië inzistètë: - Chi z’ha magnatë u féchëtë? Cacchërunë zë l’ha ‘vuta magnà pècché ‘nnë po’ èssë’ ca quissë àine éva sènza féchëtë?-.

Ma sia u ‘uagliónë chë u pëcurarë zë scusavënë , ca nisciunë zë l’avèa magnatë. U viécchië chë na santa paciénza dicètë: e va buonë , vó dicë ca quiss’ainë éva

sènza féchëtë... “ e dicëtë a u ‘uaglionë – Po’ èssë’ ca n’ainë campë sènza féchëtë?-.

U ‘uaglionë rëspunnëtë: - Nnë saccë-.

La matina dopë iënnë ca avëana passà u sciumë e u viécchië dicëtë a u ‘uaglionë: - Mò vaglië ‘nnantë i’, accusì scandaglië addò è mèglië passà e tu po’ viè appriëssë e mittë lë piérë addò so’ passatë i’-.

U ‘uaglionë rëspunnëtë – Va buonë-.

U viécchië passatë addò l’acqua l’arrëvavë quattë réta sott’u dënuocchië e arrëvattë all’auta sponda e dicëtë a u ‘uaglionë :- Passë tu mò!- .

U ‘uaglionë z’abbijattë e mëtëtë lë piérë addò l’éva missë u viécchië, ma, manë a manë chë avanzavë, l’acqua criscëva e quannë l’arrëvavë a la cinta u viécchië addummannattë: - ‘Uagliò, chi z’ha magnatë u féchëtë?- e u ‘uaglionë rëspunnëtë :- Nnë saccë, i’ nnë më ru hajë magnatë!-.

Facëtë n’autë pochë ‘é vija e l’acqua l’arrëvavë a u cuollë e u viécchië addummannattë n’auta vóta: - Chi z’ha magnatë u féchëtë?- e u ‘uaglionë rëspunnëtë ca ‘nzë l’avëa magnatë issë.

Allóra u viécchië chë sapëa chi zë l’éva magnatë, cuntinuattë a fa crëscë l’acqua finë a cchë l’acqua passavë la capa d’u ‘uaglionë e l’addummannattë n’auta vóta: - Chi z’ha magnatë u féchëtë?- e u ‘uaglionë chë nnë putëa cchiù parlà auzattë na manë e facëtë segnë ‘é “no!”.

Allóra u viécchië pënzattë: “ Quištë tè’ proipa la capa tošta! Voglië vërë finë addò vo’ arrëvà “.

Comunquë u facëtë passà u sciumë.

Guadatë u sciumë, zë fërmannë ‘ncopp’a nu pratë pë z’assucà lë pannë.

Mèntre štëanë là, ‘ncopp’a u pratë, passannë ciértë cavaliérë tuttë rattrištattë e u viécchië l’addummannattë d’addò vënianë e pëcché štëanë tuttë pënziërusë e ‘lla gënta rëspunnëtë ca vënianë da nu castiëllë addò cë šta na principëssa brava e bèlla chë z’è ammalata e u rrë, *suo patrë*, ha mannatë a chiamà lë mèglië miérëcë d’u munnë pë guarirla, ma nisciunë cë capiscë niéntë e chëlla povëra principëssa šta pë murì.

U viécchië allóra ricëtë a u ‘uaglionë : -mò, jamë a vërë nu’ , ca i’ saccë guarì purë lë malë-.

U ‘uaglionë meravigliatë dicëtë:- Ma addò ci apprësëntamë, chillë cë virënë accusì malëmissë, ‘ncë fannë manchë trascì rént’a u caštiëllë-.

U viécchië dicëtë dë nën préoccuparzë.

Pigliannë la vija e zë ‘ncammënnannë vërzë u caštiëllë addò štëa la principëssa ammalata.

Arrevannë a u caštiëllë, sunannë na campanëlla e la porta z’arapëtë e scëtë nu signorë ca ra cummë štëa vëstitë éva èssë’ sènz’altre nu grandë cavaliérë chë l’addummattë: - *Che jato ‘ncerca qua a chest’ora?* -.

U viécchië rëspunnëtë – So’ mënütë pë vërë la principëssa ca saccë dë chë malë soffrë-.

U cavaliérë dicèttë:- Aspèttatè chë vaglië a ddummannà a u rré *sé vi pó' ricévére* – e zë në rëentrattë.

Mènrë u cavaliérë ièttë rénrë, u 'uagliónë dicèttë :- Nn'éma véré ca mò cë arriéštënë, vèrènnecë ddu' štracciunë chë zë spaccënë pë miérēcë? -.

U viécchië dicèttë:- 'Ntë préoccupà, tu vié appriéssë a mé-.

U cavaliérë ièttë da u rré e lë dicèttë ca stëanë ddù përzonë ca vulëane véré la principéssa," *ma a mé parënë ddu' štracciunë* " dicèttë u cavaliérë.

U rré rëspunnèttë:- Fallë énrà, tantë pruamë purë a chissë , vištë ca la sciénza nn'è capacë dë guarirla a chëlla povëra figlia mè'-.

U cavaliérë turnattë a la porta e facèttë énrà a u viécchië e a u 'uagliónë e l'accompagnattë a la štanza addò štëa la principéssa moribóna.

Trascènnë rénrë, u viécchië e u 'uagliónë, e u cavaliérë spèttattë fóré.

U viécchië z'accuštattë a u liéttë, pigliattë la manë dë la principéssa, lë tuccattë u puzë e sùbbètë la principéssa zë àuzattë e baciattë la manë a u viécchië e u rëngraziattë. Po', inziémë scènnë da la štanza e iènnë addò u patrë, chë štëa chiacchiarianë rént'a nu štanzonë, addò štëanë réunitë tuttë lë sciénziatë dë ru munnë.

U rré, allóra, cummë vèrèttë a la figlia chë cammënava tutta surridèntë cummë së niéntë fussë štatë e iva appiccata pë mmanë d'u viécchië e d'u 'uagliónë, currèttë a 'bbracciarla e vèrèttë ch'éva guarita avéramèntë.

'Llë miérēcë chë štëanë là ciacianijannë , rumanènnë sbauttitë ca na cósa 'e chéssa 'nputëa succèrrë sënza ca cë avéssë missë lë manë u Patraternë e pigliannë la vija da 'ndò évënë mènute e zittë zittë zë në jènnë, zë la squagliannë.

U rré tuttë cuntièntë addummannattë a u viécchië chë dësèdërava pë cumplèmentë. Ma u viécchië rëspunnèttë ca a issë nnë lë sèrvija niéntë.

Allóra u rré facèttë piglià nu sacchè e u facèttë rëégnë tuttë 'e maréngghë d'orë e cë ru dèttë a u viécchië.

U viécchië rëngraziattë e po' dicèttë a u 'uagliónë:- Mò puortëlu tu u sacchè ca sciè giòvënë e tié la forza , ca po' spartimë.

U 'uagliónë zë carècattë u sacchè a spalla e tutt'e ddu' scènnë da u caštiéllë.

Quannë arrèvannë nu pochë luntanë, zë fèrmannë mmiéz'a nu pratë e u viécchië dicèttë:- mèh, mò spartimë- e zë mèttèttë a fa tré mucchië, tuttë ùgualë, ma unë sulë parëa cchiù gruossë all'uocchië d'u 'uagliónë e dicèttë a issë : -Scigliètë qualë mucchië vuo'-.

Allóra u 'uagliónë chë già avèa mèratë a u cchiù gruossë, subbètë k'u ritë 'nzèngattë - Voglië quissë!-.

U viécchië allora dicèttë – U sapèa, va buonë pigliatéllë-.

U 'uagliónë zë pigliattë u mucchië e dicèttë – Ma pècché sciè fattë tré mucchiéttë së avàma spartì a ddu'?-.

U viécchië rëspunnèttë - U tèrzë mucchië è pë quillë chë z'ha magnatë u féchëtë!-.

U ‘uaglione allóra subbètè alluccattè : - I’ so’ quillè chë z’è magnatè u féchëtè! -

.

U viécchië allóra facètè:- Ah, birbantè! Ha vištè mò cumm’è sciutè quillè chë z’è magnatè u féchëtè? Ma i’ già u sapèa, vulévè sulè sëntirlè dicè da té.-

E u viécchië ch’éva Gésù in *perzona* (Sciè sèmpè lauratè!) , u përdunattè e u ‘uaglione turnattè a la casa d’u patrè e z’accattattè tanta tèrrè da putè vivè felicè e cuntiéntè chë tuttè lè fratè e sórè suo’.

E chéssa štoria tè vo’ ntènnè ca a u Patratérnè nnè ru puo’ fëssija e chi pènza dë farlè, fësséja a issè štéssë.

2002

Lë cuntarièllë dë Vittorië

1- Colë e Colettë

Vittorië, cacciatorë d'autë tièmpë, té' u vizië 'é fëssijà la gèntë dë paésë e spissë arraccónta fëssarië.

Fu l'autàierë chë në sparattë una, mèntre faciavamë culazona sott'a na cèrqua affianchë a nu štradónë. U fattë è quištë ed è assai' spassusë:

“ Cë štèa na vóta a Ripa n'omë chë zë mbriacavë tuttë lë sérë.

‘Štu tizië zë chiamavë Cola e la mogliéra zë chiamavë, manchë a farla appòšta, Cólétta.

A chille tièmpë lë càsërë, spècië chéllë dë lë povèrë opèràie e cuntarinë, évèné pùurèllë: tènèanë massëmë nu parë 'é štanzulèllë e 'ntènèanë cèssë.

La cummeretà zë la mèttèanë sott'u lièttë o 'nnascunnènnëla rént'a la culunnètta.

Lë surgë facèanë da patrunë rént'r'a lë càsërë e pë cumbàttèrlë zë mèttèanë lë tagliolë kè l'ésca.

Mó, na séra, Cola rëncasàttë 'mbriachë fràcètë e a štiéntë riuscèttë a trùuà la vija dë la casa. Zë ficchiàttë a lièttë e carèttë addùrmitë.

Ròppë nu pòchè 'é tièmpë, sèntèttë la nēcèssetà 'é fa nu pòchè r'acqua. Zë auzàttë e a u scurë mènàttë la manë pë piglià u pisciatùrë. Affèrràttë na cósà 'ntèrra e pisciàttë Cólà, a funtanèlla.

Ma 'mbriachë cummë štèa, zë muvèa a dritta e a manchë, ca 'nzë rëggèa 'n piédë. Quannë 'é bòttë rèttë n'allùcc'hë ca pòchè cë mancàttë ca nnë svigliassë tuttë u paésë : “ Ahjé Colë! Ahjé Colë! lu ndindànguèlë rént'a la tagliolë!”.

La mogliéra zë svigliàttë dë soprassaltë e aštumàttë: “ Të z'ada štèccuà, 'quèscì 'ntë 'mbriéchë cchiù! “

* * *

2- Colë e Colettë 2

Štammatina zë në vè rërènnë Vittorië e më dicë: aspièttë ca tè voglië 'rraccuntà 'štu fattë chë m'ha rittë 'Ntonië u farmacištë iérèsséra a la Casina.

“ Štèa sèmpë a Ripa na cocchia 'é cuntarinë chë zë chiamavènnë Cola e Cólétta.

Évèné ddu' chë avèanë passatë la tréntina. Évèné gurùte sèmpë bona salùtë. Mò capètàttë ca Cólétta zë mèttèttë a lièttë e zë lamèntavë ca lë facèa malë la panza. Subbètë Cólë corrë a chiamà u miérèchë, *il quale va e le ordina un crištiérë*, chë chiamë 'nterocrisme.

Lè rà na buština e órdëna dë sciògliërla rént'all'acqua tiépëda. Mò Còla chë nnë tènëa u štrumëntë pë fa u crištiorë va da u farmacistë p'u accattà e 'Ntonië lë cërca millë lirë.

U giovënë vërënnë ca cuštavë troppë, dicëttë: - donn'Anto' më fië vëdë còmë fënzionë? - e 'Ntonië, u farmacistë, ciù fa vërë.

Còla ca zë crërëvë assaië saputë e a furbizia nn'éva cchiù fëssë 'ell'autë, rëngrazia e zë në va. Corrë 'ncampagna e piglia la pompa pë mënà l'acqua a la vigna. Torna a la casa e dicë a la mogliëra: - Zittë Colëtta ca mó tē faccë avëzà-. Sciacqua la pompa, la rëégne r'acqua e cë squaglia réntre la buština chë l'ha ratë u miërëchë.

Rëvà da la mogliëra e dicë: - 'pprëparëtë Colëtta !-. Còletta zë méttë 'nculë pëzunë e Cólë piglië la mira e ficchia u cannuóttë 'n culë a la mogliëra e 'ncumënza a pumpà: Tatàn,tatàn,tatà. La mogliëra zë méttë alluccà – Bastë Cólë ca mó me šchiëttë! Bastë Colë ca mò më šchiëttë!- e Cólë a calmarla – Zittë Cólëtta ca tē faccë avëzà-. E intantë cuntinuavë a pumpà cummë s'avëssa mënà l'acqua a nu tummëlë 'é vigna:

Tatà,tatàn,tatàn,tatà... Tatàn , tatàn, tatà..Tàtà,tàtàn,tàtàn,tàtà....

Cólëtta alluccavë ancora cchiù fortë- Bastë Cólë! Bastë Cólë, mò më šchiëttë!- e Còla ancora – Zitta Cólëtta ca mó tē faccë avëzà- e cuntinuavë a pumpà: tatàn tatà, tatàn tatà, tatan, tatà e chëlla povera Cólëtta ancora alluccava – Bastë Cólë, bastë Cólë! Colë ca mo më šchiëttë! Cólë mó më šchiëttë!Mò më šchiëttë!...-.

Cólë allora 'mbrëssiunàtësë da u dulórë chë la móglië lamëntava, vo'i' vërë fin' addò è arrëvata la mërëcina e fa ca vo' 'uardà rént'r'a u buchë d'u cule: Léva u canniëllë e fa ca vo' 'uardà réntre...ma nn'arriva a lëvà u tubbë ca lë vë na scrëzzàta 'nfaccia chë lë cagnë lë cunnutatë e allucca Cólë mó: -Cólëtta, Cólëtta mammë comë stië 'mbérézzatë!-.

Cèrtë ca štammatina Vittorië ci ha fattë piscià sottë pë lë rësatë.

* * *

3- U Cacciatorë busciardë

N'atu cacciatorë chë ricë nu sacchë 'é fëssarijë zë chiamë Giùannë.

Quissë è unë ca lë sparë gròssë.

Zë në vë na séra e fa 'mbaccë a Vittorië: Vitto' mbë, chë avëtë fattë ajérë vu'?

Vittorië l'arrëspunnëttë: "Niéntë, nu parë 'é quaglië l'ha sparatë 'Ntonië. U canë mié' haj' vištë ca z'è ficchiatë rént'a nu frattónë. I' allórë më štëa p'avvicënà, quannë vërë chë z'auzë nu faggianë chë ponta drittë vërzë 'é Arnaldë e nn'u hajë pututë sparà .

E vu' cumpà, ch'avëtë fattë?". -Eh, fussë mënütë chë mé. Pasqualë ha fattë ddu' lëbbrë e i' hajë fattë diécë quaglië e ddu' faggianë: Unë m'è sciutë 'nnàntë a la Cannavina, da rént'a na vigna e n'autë pochë cchiù sottë. Campijavë rént'a lë pëmmarólë-.

Vittorië rèsta nu pochë pënziërusë e po' fa:" Cumpà Giua', i' proipa la sèttëmana passata so' jutë là kè l'amicë e sémë truàtë appéna quattë quaglië. Ma sciè sècurë ca l'(av)étë fattë llà 'ssa sélvaggina?"

Giunnë rëspunnèttë " sì štèanë vicinë a na zònétta a falaschè; l'ha puntatë Zorro".

-Ma chi, u canë tuo'?- addummanne Vittorie. – Ma sè quillë nn'è capacë manchë 'é truuà na morrë 'é štarnë!-.

Cumpà ma chë dicë? ma 'nfussë mica 'llu cacchiuolë d'u cane tuo'!-.

-Mè' Giua', nnë dî fëssarijë, cala mò, forzë ca sciè fattë na quaglia cë pozzë purë crërrë, ma diécë quaglië e ddu' faggianë proipa no-, ricèttë Vittorië.

-Ma avéramèntë i' hajë fattë na quaglia e nu faggianë; chill'autë l'ha fattë: tré quaglië Ernèštë, ddu' Mënguccë, tré Francischè e una Marië."

-Mbè, mò ncumënza a èsse' cchiù crëdibblë u fattë-, respunnètte Vittorie.

-Ma po' Pasqualë addò u ha fattë u lèbbre?- addummannattë ancora Vittorië.

-E u ha fattë rént'a na macchiëtta 'é jënëštrë, a lë spallë d'u vušchéttë chë šta vicinë a la vigna 'é Cinchëlirë- rëspunnèttë Giunnë.

-Ma quanta quaglië ha fattë Pasqualë?- addummannatte ancora Vittorië.

-Niéntë, ha fattë na quaglia sultantë-.

-Sciè sicurë?... ma nn'éva fattë purë u lèbbre?-.

-Nonë ha fattë na quaglia.-

-E tu, n'ha fattë n'auta. È vé' cumpà?-

-Sinë cumpà.

-Già, hajë capitë. Vu' (av)étë vištë sulë passà na quaglia e avétë sèntitë la puzza d'u faggianë chë facèttë Titë là e chë hajë vištë chë l'uocchië mié'. Ma va Giuà!-

- Scusë cumpà, hajë smammatë na palla pë tè fa arrajà.

* * *

4- Giunnë Sènzapallë

Francischë Sparacièllë è nu cacciatorë patitë pë la caccia a u cignalë.

La squadra so', cumpòšta da cinchë cacciaturë, té' la nnummënata d'èssë la cchiù in gamba e ogni vóta chë jëscënë, zë rëtirënë sèmpë chë nu parë 'é cignalë o chë nu parë 'é lèbbre, s'avissënë j' a lèbbre, pëcché z'ha da sapé chë nu buonë cacciatorë se va a cignalë, caccëia sulë cignalë.

Mó, fu l'autajéré chë scënnë pë na battuta a u cignalë, pë 'ncoppa a u Matésë.

Da la séra prima apprëparannë lë canë, z'assignannë lë poštë, apprëparannë la culazona, chë nn'ha ma' mancà, cumme nn'ha mancà maië u vinë in abbóndanza. Z'avviannë a u poštë andò ìvëna j' lorë.

Sciugliènnë lë canë e, dopë nu pochë, lë cacciunë sèntènnë l'usëmë e ncumënzannë a sfëlà pë 'bbascë a nu canalónë: Uà uà! Uà uà! Abbaiàvënë lë cacciunë appriéssë a u cignalë. Finalmèntë lë canë riuscènnë a štancà la pòvëra bèštia e la mannànnë pë 'ncoppa a na sagliuta andò štëa appuštattë unë arrét'a n'arburë.

Nu pochë cchiù là cë në štëa n'autë, appuštātë rrēt'a na rocchia.

Ècchë ca sfilā u cignālë vèrzë u primë cacciātōrë e cōrrë bellë dërītē dërītē addò issë, ma quistë nnë sparavë. Mò quill'autë c'assistëa a la scēna ncumēnzātē a dī': sparë a chi aspiētē! sparë ca sē no nn'u accuoglië cchiù!

'Štu cacciātōrë ch'ëva unë nuovë dë la cumpagnija, z'ëva fattë pigliā dall'émóziōnë e nn'ëva capacë dë sparà. Ma sēntēnnë a u cumpagnë chë ru 'nvugliavë a sparà, 'mmēnātē na bòtta in ritardë e pigliātē u cignālë 'é štriscë.

Va pë mmēnā la séconda bōtta e invécë dë pigliā u cignālë, accōglië u cane 'é Francischë e mānnë purë cacché ramaglia mmiéz'a lë cossë d'u cumpagnë appuštātë arrēt'a la rocchia.

Figuratëvë u casinë e lë chiacchiërë chë succērēnnë! 'Ncumēnzannë tuttë a pigliarzëla k'u cumpagnë ch'ëva purtatë a quissë nuovë elemētë...U casinë ca succērētē nzë po' prōipa arraccuntā.

Mo, pë vë la fa brévë, è cèrtë ca quillu juornë u cignālë jètē buonë e Francischë a u poštë 'é rēterarzë *com'al solito* kē ddu' cignālë, zë rēterattë a la casa kē nu canë 'é ménë, la 'ncazzaturë e, pë nu pilë, u cumpagnë suo' nn'ha pèrzë na palla.

Grande fu la *soddisfazione della* cumpagnija 'é Minghe, *cacciatori* a Francischë cuncurrētë, chë da quillu juornë mēttēnnë nomë a u mēraculatë: Giuannë Sēnzapallë.

* * *

5- Nu jéuzaruolë a Napulë

Štaséra, Vittorië ha raccontatë nu fattariëllë ca ci ha dēvēritë assaië.

U fattë dicë ch'è succiëssë avéramētë, ma nisciunë cë crédë. Sēntitë:

Ndré' éva nu giovēnë 'é Jéuzë e éva jutë a Napulë a fa ciértë spēsë.

Primë 'é partì avëa addummannatë a u cumparë suo' andò zë putëa magnà la pašta e fasciuolë fattë prōipa a la napulitanë e u cumpare lë 'nzignattë nu rištōrantë chë štëa vicinë all'UPIM, rént'a chëlla piazza faccë fruntë a la staziona céntralë 'é Napulë. U nomë d'u patronë nnë mē vë amméntë, a 'štu mumētë... ma là cë jiēnë a magnà tuttë lë cummērciantë 'é Campuaššë, sia pēcché tēnëa la robba bona e sia pēcché nn'acchiappavë 'ngannë c'u priézzë.

Ndré', ròppë fattë lë fattë suo', va e ént'a localë, saluta e subbëtë zë l'apprēsēnta nu camēriérë e u fa assētta a nu taulë. Lë sištēma lë pusatë, la salviétta e lë buchiérë e addummannë chë zë vo magnà, dicēnnëlë tuttë lë spēcialità dë la casa:" *Tenimme spaghetti a vongole verace, linguine allo scoglio, lasagne, bolognese, purpe all'acqua 'e mare, purpe affucate, frittura e...*" Vištë ca u cameriérë nnë la funija dë parlà, Ndré' auzë u ditë pë ru fa šta zittë e dicë in jéuzaruolë štrittë " vóje paēštë e fàséulë", ma u dicētë proprië accusì štrittë ca u cameriérë nnë capētë niēntë e zë në jètē.

Doppè nu bèllè pòchè, z'avvicina n'antu camèrièrè e rèncumènzè a rèpètè “ *Tenimme spaghetti a vonghele, linguine allo scoglio, purpe affucate, branzine all'acqua pazza...*” e Ndré' auzè n'auta vótè la manè e rèpètè” Vógliè taccozzè e faséulè” e dicè purè “ i' pàèvè” e fa sèntì u rumorè dè lè soldè rént'a la sàcca.

‘Ssu camèrièrè zè nè va e va addò u patrònè e lè ricè:” *Don Genna' là ce sta 'no giapponese, i' nne capisce che vo*”. Don Gennarè chiamè u camèrièrè cchiù anzianè e dicè “ *Pašca' va a veré che vo' o giapponese a u nummere cinche*”; là lè taulè évènè numèratè.

Pašcalè u camèrièrè va da Ndré' e rèncumènza la poésia, pérò ‘šta vota dicè lè piétanzè in inglèsè. Funitè ‘e parlà, Pašcalè z'accorgè ca Ndré nn'ha capitè niéntè e cérchè dè farzè capì a ségnè e parolè mištè dè napulitanè, italianè e inglèsè e francèsè.

Mó Ndré' pènzannè ca nn'u vulissènè fa magnà pè paura ca nnè pajavè, datèsè ca tènèa na sacchètta chiéna chiéna ‘é soldè spiccè da cinchè e da diécè lirè e purè cacché cinquanta lirè, ‘ncumènza a fa sunà la sacca d'u cauzonè chè lè munétè e po' rèpètè a don Pašcale u camèrièrè “ i' pavè, siéntè siéntè qua téngghè i séoũldè”. Mó u camèrièrè capiscè ca éva èssè' italianè e addummànnè: “ Paisà ma donda sitè?”. E Ndrè rèsponnè “ so' dè Campuaššè. I' pavè “ e fa nèchèlijà lè soldè rént'a la sacca.

Don Pašcalè u camèrièrè fa “ Mannaggia a Ma'.. (e zè moccèchè nu ritè). M'aivènè rittè chè avàtè giapponésè, ‘lla maniatè ‘é ciuccè. Nèh paisà, chè vilitè magnà?”.

Ndré' allora rèpètè ‘ntartagliannè pè l'arràjatura “ È méz'ora chè chiédè nu piattè ‘é pastè e faséũlè”. “Vulissèvè pastè e fasciuolè?” addummannattè don Pašcalè pè vèrè s'avèa capitè buonè. E Ndré' rèspunnèttè : sì, finàlmèntè nu crèštijanè chè capiscè!.

Don Pašcalè va da don Gènnarè e fa “ *Ate e che giapponese don Genna', chillè è nu cafonè d'è ppartè 'e Cambuaššè e vo pastè e fasuolè.*”

É accusi dòppè nu pòchè don Pašcalè lè portè nu bèllè piattè e paštè e fasciuolè, ma pròipa a la napulitanè, k'u *cosiddetto* špruzzè.

A la fine Ndré' rèpètèttè purè u bbis ‘e paštè e fasciuolè e ‘ddummannattè u cuntè.

Don Pašcalè lè purtattè u cuntè e zè facèttè n'ata rèsata pèccché Ndre' pagattè lè 120 lirè , tuttè kè munétè da cinchè e diécè lirè e rèttè purè diécè lirè dè mancia a don Pašcalè, chè nnè mancattè e addummannà s' éva jutè a pigliarlè a la chiésa tuttè ‘llè suldariellè spiccè.

